תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · מפרשים · קרבן נתנאל · סדר נשים

קרבן נתנאל על יבמות

רבי יעקב נתנאל ווייל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן נתנאל על יבמות

רבי יעקב נתנאל ווייל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-נתנאל-על-יבמות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

סעיף ב 6
סעיף ג 6
סעיף ד 7
סעיף ה 8
סעיף ו 8
סעיף ז 9
סעיף ח 9
סעיף ט 10
סעיף י 11
סעיף יא 13
סעיף יב 13
סעיף יג 14
סעיף טו 14
סעיף טז 15
סעיף יז 18
סעיף יח 18
סעיף יט 18
סעיף כ 18
סעיף כא 19
סעיף כב 20
סעיף כג 21
סעיף כה 21
סעיף כו 21
סעיף כז 22
סעיף ל 23
סעיף לא 24
סעיף לב 24
סעיף לד 24
סעיף לה 25
סעיף לו 25
סעיף לז 26
סעיף לח 26
סעיף לט 26
סעיף מ 27
סעיף מב 27
סעיף מג 27
סעיף מז 27
סעיף מח 29
סעיף נא 29
סעיף נג 29
סעיף נד 30
סעיף נה 30
סעיף נו 30
סעיף נז 31
סעיף נח 31
סעיף נט 31
סעיף ס 32
סעיף סא 33
סעיף סב 34
סעיף סג 34
סעיף סד 34
סעיף סה 35
סעיף סו 35
סעיף סז 35
סעיף סח 35
סעיף סט 37
סעיף עא 37
סעיף עג 37
סעיף עד 38
סעיף עה 38
סעיף עו 39
סעיף עח 40

סעיף עט 42
סעיף פ 42
סעיף פב 43
סעיף פג 43
סעיף פד 43
סעיף פה 43
סעיף פו 44
סעיף פז 46
סעיף פח 47
סעיף פט 48
סעיף צב 48
סעיף צה 48
סעיף צו 49
סעיף צז 49
סעיף צח 50
סעיף צט 51
סעיף קא 51
סעיף קד 52
סעיף קה 55
סעיף קו 56
סעיף קח 56
סעיף קט 60
סעיף קי 61
סעיף קיא 62
סעיף קיד 62
סעיף קטו 63
סעיף קטז 65
סעיף קיז 65
סעיף קיח 66
סעיף קכ 68
סעיף קכא 69
סעיף קכב 71
סעיף קכג 71
סעיף קכד 71
סעיף קכה 72
סעיף קכו 73
סעיף קכז 74
סעיף קכח 74
סעיף קכט 75
סעיף קל 75
סעיף קלא 76
סעיף קלב 77
סעיף קלג 78
סעיף קלד 78
סעיף קלה 79
סעיף קלו 80
סעיף קלז 80
סעיף קלט 81
סעיף קמ 81
סעיף קמא 81
סעיף קמב 82
סעיף קמג 82
סעיף קמד 83
סעיף קמה 84
סעיף קמו 85
סעיף קמז 85
סעיף קמח 86
סעיף קנ 87
סעיף קנא 88
סעיף קנג 88
סעיף קנד 89
סעיף קנה 89
סעיף קנו 90
סעיף קנז 90

סעיף קנח 91
סעיף קנט 91
סעיף קס 92
סעיף קסא 94
סעיף קסב 94
סעיף קסג 95
סעיף קסד 95
סעיף קסה 96
סעיף קסו 96
סעיף קסז 98
סעיף קסח 98
סעיף קע 98
סעיף קעא 99
סעיף קעב 101
סעיף קעג 101
סעיף קעד 103
סעיף קעה 103
סעיף קעו 103
סעיף קעז 104
סעיף קעח 104
סעיף קעט 105
סעיף קפ 105
סעיף קפא 106
סעיף קפב 106
סעיף קפג 106

סעיף ב

דשאני נדה שעומדת לטבול ולטהר. והא דלא מחלק רבינו גם בסברא זו דלא דמי נדה לאחות אשתו משום שהיו שואלין אף באשה שמקולקלת בוסתה ואינה עומדת לטהר ולזה כתב רבינו ג"כ ועוד דאף אם בא עליה בנדתה קנאה:

סעיף ג

מפרש בתוספ'. ד"ה או שנמצאו איילונית ולפום ריהטא קשה שכל זה כתבו תוס' לרב אסי לקמן (דף י"ב) דצרת איילונית אסורה ומוקי מתני' בשלא הכיר בה וסד"א כיון שלא נמצאת איילונית בחיי הבעל דלמא אם היה קיים לא היה מקפיד קמשמע לן אפילו נמצאת איילונית לאחר מיתת הבעל. אבל לדידן דקיימא לן כרבא צרת איילונית מותרת אפילו הכיר בה ואפילו צרת בתו איילונית לא כל שכן אם נמצאת איילונית לאחר מיתת הבעל. וי"ל דנ"מ אף לדידן כשהיבמה איילונית אם היא מותרת ליבם או לא דאם נאמר דבעי גט מדרבנן כשנמצאת איילונית אסורה ליבם מדרבנן. ורבא לא פליג אדרב אסי אלא בצרת איילונית דהוי צרת ערוה שלא במקום מצוה ומש"ה צרתה מותרת אבל איילונית גופה אסורה ליבם ומש"ה כתב רבינו אף שנמצאת איילונית לאחר מיתת הבעל לא בעי גט דקידושי טעות הוי. וא"כ מותרת ליבם והא דכתב רבינו לקמן סי' ו' דאיילונית לא חולצת ולא מתייבמת ע"כ איירי בדקבלה עליה וכמה שכתבו תוספות בשם ר"ת ועי' בב"ח סי' קע"ג ס"ק ו:

דאי בעי גט מדרבנן לא הוי צרתה מתייבמת. הוכחה זו אינו אלא לרב אסי אבל לרבא איכא למימר דמש"ה צרתה מתייבמת דהוי כצרת ערוה שלא במקום מצוה. אלא מדרב אסי נשמע לרבא דאינה צריכה גט בשלא הכיר בה דלא פליג רבא עליה אלא בצרה בלבד ובשהכיר בה אבל בהאי סברא לא אשכחן דפליג ובכדי לא נימא דפליגי אבל הרשב"א הביא בשם ר"ת בספר הישר דלרבא נשואי איילונית לאו מקח טעות חשבינן להו אבל מה שסיים הרשב"א ולדבריו כל קטנה אינה מתייבמת כשקדשה אחיו סתם דשמא תמצא איילונית ובעי' גט. דבריו תמוהים בעיני דהא קי"ל כרבנן דאזלינן בתר רובא דלא חיישינן שמא תמצא איילונית וצ"ע:

ותדע דע"כ אין לדקדק הא גיטא בעי' דהא ממאנת לא בעי' גט. וקשה אימא דתני ממאנת איידי שני' ואיילונית. אבל אי איילונית לא בעי' גט וכי תני תרתי משום חדא כדדייק הס"ס בפ"ק דקידושין דף ב':

תדע מדקתני סיפא. ובפ' המדיר בתוספות ד"ה על מנת כתבו תדע דאי בודאי איילונית איירי היאך יכול לקלקלה דלעולם לא יהיה לה בנים דודאי איילונית אין לה רפואה ע"ש. והך הוכחה אפשר למדחי דה"ק דגזרינן ודאי איילונית משום ספק איילונית דבהא איכא לקלקולה מש"ה הוכיח תוס' ורבינו מדקתני סיפא:

ודאי איילונית אין לה רפואה. עיי' לקמן בפ' הערל סוף סימן ז' מה שכתבתי בזה:

אבל אם אינה ברור צריכה גט מספק. ולכך בזמן הזה דלא בקיאין צריכה גט. וכ"כ מהרש"ל:

סעיף ד

דפריך מסוטה דרבנן. רבינו מפ' לה כמו שפירשו תוספות ד"ה ר"ש בשם ר"י דפריך כיון דסוטה דאורייתא לרב פטורה אפי' מחליצה ולכך בסוטה דרבנן סברא היא דיש לאוסרה להתייבם א"נ כיון דאמר דסוטה דאורייתא לאו בת חליצה ויבום היא בסוטה דרבנן אין לחליצה להועיל לפטור צרתה ע"ש:

ואמאי הא אמרי' להחמיר עבדינן לה כוודאי. וקשה לי הא כל זה לרב אבל רב יוסף דפריך עליה דרב איכא למימר דהוא ס"ל אף ע"ג דטומאה כתיב בה מ"מ שרי ליבומי ומש"ה פריך שפיר ותתייבם יבומי ופריק רב יוסף ורבינו גופא גרס בשמעתין מתיב רב יוסף ותדע דע"כ צ"ל דסוגיא דהתם קאי להנך מ"ד דפליגי עליה דרב דהא אמרינן ביבמות דף נ"ו אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה. פי' משום אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנבעלה וכתיב לא יוכל בעלה וגו'. וא"כ לרב פטורה מן החליצה ומן הייבום דהא טומאה כתיב בה כעריות וא"כ מאי פריך שם בסוטה דף ו' עלה דרבא אלא אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתייבם ומאי פריך הא לרב באמת לא תתייבם אע"כ דרבא אזיל לשנויי להנך מ"ד דפליגי עליה דרב ומש"ה פריך שפיר. וליכא למימר דקאי התם אספק שנאנסה מ"מ לרב לא תתייבם דהא ספק ערוה היא דלא דמי לספק סוטה דטומאה דכתיב ביה בלשון עשה אבל באשת כהן טומאה דידה בלשון לאו כתיב בה דהא לא נתקו לעשה ועפ"ז מתורץ נמי קושיות הראב"ד דהא דמשני התם אילו איתיה לבעל מי לא בעיא גיטא אינו אלא להנך מ"ד דפליגי אדרב אבל רב לא ס"ל הך סברא ודוק:

אע"ג דאסרינן משום ספק טומאה לא חשיב טומאה דידה אפילו כספק ערוה. דהכתוב נתקו לעשה דכתיב ונטמאה דיליף מיניה לאסור אבעל ספק סוטה. ואין להקשות מנ"ל להמקשן סברא זו. וי"ל דהוכחתו מדקתני ואם מת חולצת ולא מתייבמת. ה"ל למיתני

רבותא יותר לגבי צרתה דחולצת ולא מתייבמת וממילא ידעינן דהיא ג"כ חליצה בעי' דלענין חליצה מ"ש היא מ"ש צרתה אע"כ צ"ל דצרתה באמת מתייבמת ואמאי להוי כצרת ספק סוטה אע"כ דהיא גופה לא מיקרי ספק ערוה ואהא פריך א"כ היא גופא תתייבם:

אשמעתא דפ"ק דסוטה. ד' ה' וע"ש בתוספות שתרצו קושית הראב"ד:

סעיף ה

לרבות סוטה שנסתרה. פי' נבעלה ור"י לאו בסוטה לית ליה דאחרי אשר הוטמאה אלהיות לו לאשה קאי ובסוטה הרי לא גירשה. ורבנן מוקי לה קרא להיות במחזיר גרושתו ובבעל ולא בקידושין גרידא כדאמר אביי בקידושין דף ע"ח:

בין מן האירוסין אסורה. ואפילו לא גירשה הראשון מן הנשואין כדמוכח בשלהי גיטין דף פ"ט מ"ב סמ"ג:

וגרושה שזינתה לאחר שנתגרשה מותרת לחזור לבעלה. כך מוכח להדיא ממתני' בפרק שני דסוטה דף י"ח ע"ב:

סעיף ו

כולן מותרות. והיינו דוקא צרת ממאנת דעלמא. אבל צרת בתו ממאנת ביבם. אסורה ליבם כמ"ש רבינו בסמוך ס"ס ח' דבשעת נפילה נראית כצרת בתו:

אבל אינהו גופייהו בדליכא בהדייהו צרות. אבל בדאית בהדייהו צרות כיון דמיאנה ביבם היינו גדול האח ומצוה בגדול לייבם לא אמרי' דהיא חולצת או מתייבמת משאר אחין. דהא יכול לקיים מצות ייבום בגדול האח מ"י צרה מש"ה קאמר בדליכא צרות בהדייהו וכבר מיאנה בגדול האת. ואסורה עליו כאשת אח שלא במקום מצוה. ולכך היא חולצת או מתייבמת משאר אחין:

דמיאנה בו לאו בת חליצה ויבום היא. הלשון דחוק דאפי' בתורת אשת זר אסורה לו דלא אמרי' שעקרה קידושין מבעלה הראשון דהא לא רעינא בך או צבינא בך משמע הא בבעל צבינא ורעינא ולפיכך גבי יבם מקרי ערוה דהוות כאשת אח שלא במקום מצוה דהא איהי קא עבדא ביה דאמרה לא רעינא בך ולא צבינא בך. והקשה בתוס' בדף י"ב ד"ה צרתה א"כ הוי כצרת ערוה ותהי אסורה על היבם שמיאנה בו כמו צרת בתו הממאנת. וי"ל כמו שתירץ רש"י בד"ה הלכתא צרת איילונית מותרת אע"ג דהכיר והוי אשתו לא מתסרא צרתה משום צרת הבת דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה

הוא דאסרה. והא כיון דאיילונית היא דבלאו ערוה נמ. לא הוי חזי ליבום הוי צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכך מפורש בהלכות גדולות ע"כ. ודברי הלכות גדולות מצינו בהירושלמי דאיילונית הוי כמי שאינה דאילו שתי יבמות אחת איילונית ואחת שאינה איילונית ובא יבם וחלץ לה או בא עליה שמא פטר בחברתה כלום ור"ל כיון שאין ביאתה או חליצתה פוטרת צרתה אע"פ שאינה ערוה נמצאת שאין זיקתה כלום והוי לה צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה והוא הטעם כמו כן בממאנת ביבם כיון דביאתה או חליצתה אינה פוטרת צרתה נמצא שאין זיקתה כלום. זהו לפי המסקנא דרבא דאמר תני שהיו איילונית אבל תוספות מקשין שפיר לפי מה דס"ד בתחלה דקאמר דיקא נמי דקתני שנמצאו איילונית ע"כ זה הטעם אינו אלא דטעם איילונית כיון דלא הכיר בה הוי מקח טעות מש"ה צרת איילונית מותרת ומש"ה מקשין תוספות שפיר. ובב"ש סי' קע"ג ס"ק י"ט נתקשה בזה ולק"מ כדפרישית: ה"ג

סעיף ז

ג' נשים משמשות במוך. רש"י פי' מותרות לשמש במוך אבל שאר נשים אסורות משום השחתת זרע. והר"ן ורבינו בנדרים דף ל"ה פי' חייבות לשמש במוך משום סכנה:

למאי נפקא מינה אפילו לר' יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן. לא ידעתי לאיזה דבר העתיקו הרי"ף ורבינו להך רבותא דהא לא קי"ל כר"י כמ"ש בפ' מי שמת סי' ל"ה ע"ש:

ורב זביד אמר אין בנים בלא סימנים. הא דקאמר רב זביד אין בנים בלא סימנים וכמו כן רב ספרא בנים הרי הן כסימנים. היינו עיבור בנים כי משעת עיבורה הוי כגדולה והיינו עיבור בנים בני קיימא. כ"כ תוספות באריכות. ור"ל כשתלד בני קיימא חשבינן למפרע כגדולה משעת עיבורה ועי' בחידושי רשב"א. אבל הא"ז כתב משעת הריון הוי כגדולה ולא הזכיר מתנאי זה עיבור בני קיימא. ומזה נסתלק קושיית ב"ש סי' קנ"ה ס"ק י"ח על הגהת רמ"א ע"ש ודו"ק:

סעיף ח

ולא שנא כנס ולבסוף גירש צרתה מותרת. עיי' לקמן פ"ג סי' ו':

צרותיהן אסורות. ואפי' חליצה אינה צריכה:

לאחר מיתת הבעל (היינו מיאנה ביבם) צרותיהן חולצות ולא מתייבמות. כיון שהיא צרת ערוה כדרמי בר יחזקאל דבשעת נפילה נראה כצרת ערוה. אבל ממאנת בעלמא

שאינה צרת ערוה קי"ל כרבין א"ר יוחנן לעיל סי' ו' אם מיאנה ביבם צרתה מותרת להתייבם:

בין לאחר מיתת הבעל. וא"ת מ"ש איילונית ערוה מממאנת ערוה דצרתה אסורה להתייבם. תירצו בתוס' דממאנת אין לה קול ונראית כצרת ערוה אבל איילונית יש לה קול וידועה שלא היתה צרת בתו:

וכל היכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת. אשמועינן רבותא אע"ג דלא מיאנה כלל מ"מ אסורה להתייבם. ובבא דרישא אם מיאנה אחר מיתת הבעל אשמועינן אף שמיאנה ביבם מ"מ בעי חליצה: ה"ג

סעיף ט

ואסקה רבא כי אמרי' וכו'. ולמסקנא דרבא אמרינן דבכל דבר שייך לא תתגודדו בב"ד א' בעיר א'. אפילו שיש לתלות שאין מתכוין לאיסור כגון מלאכה דהרואה את זה שאין עושה מלאכה אומר מלאכה הוא דלית ליה. וא"כ גבי תספורת נמי אף שהרואה אומר שאין רצונו לספר עצמו מ"מ שייך לא תתגודדו מ"א סי' תצ"ג ס"ק ו'. ותמהני אם יצא דבר זה מפיו הלא בתספורת אם קצת במקום אחד יסתפרו עד ר"ח אייר וקצתן יסתפרו מל"ג בעומר ואילך פשיטא דהוי לא תתגודדו אפילו לפי תי' ראשון דמשני גבי מלאכה לא הוי ל"ת דאומר מלאכה הוא דלית ליה דהא מקצתן מתנגדים לקצתן בעיר אחת דהא לכ"ע צריך לנהוג איסור תספורת ל"ג ימים וזיל הכא ליכא ל"ג. וזיל הכא ליכא ל"ג. גם מ"ש דלמסקנא דרבא לא מחלקינן בהך סברא דהרואה אומר כו'. באמת למסקנא נמי סברת תלמודא סברא נכונה. דהא קאמר תלתא ש"מ דעשו כדבריהן. ולא קאמר ש"מ מהא דפיחת המעזיבה או משוקת יהוא. אלא משום דמצי למדחי הרואה אומר לאפושי אויר קעביד. או לאפושי מיא הוא דקעביד וכ"כ מהרש"ל ביש"ש פרק זה סי' יו"ד:

ואם היה בן מקום זה הולך למקום אחר היה עושה כמותם. כגון בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר כדאיתא במגילה דף י"ט. וכן בן כפר אם ביום י"ד הוא בעיר צריך לקרות ביום י"ד כבני עיר. אף שקרא כבר עם בני הכפרים:

שבני הכרכים לא היו קורים לבני הכפרים. אבל רש"י פי' במתני' ריש מס' מגילה והכפרים אינם בקיאים לקרות וצריכין שיקראנה לפניהם אחד מבני העיר כו' ע"ש:

ה"ג אינו מוציא בן כרך. וה"ה דבן עיר אין מוציא בן כפר מהאי טעמא:

ת"ר יש חולצת. תוספתא פרק שני ועיי' ביש"ש סי' י"ג מ"ש בזה:

ואשת אנדרוגינוס לא חולצת. עיין פ' הערל סי' ח' מ"ש בזה: 0הדרן עלך המש עשרה נשים פ"ב

סעיף י

ה"ג יחדיו שהיתה:

וכן הלכתא. ע"כ ל' הרי"ף:

בהא קי"ל כשמואל דאמוראי בתראי שקלי וטרו לתרוצי כו'. היינו לתרץ דברי הרי"ף שס"ל כן בפ' הניזקין סי' י"ח מדאמר רב נחמן אליבא דבן בתירא אלמא דסבר דהלכתא כוותיה אבל רבינו השיג שם עליו וכתב דלא מסתבר כן דבכל התלמוד מפרשי אמוראי דברי התנאים לידע פי' המתני' במה נחלקו ע"ש וכן בפ"ק דסוכה כתב לפי שדרך האמוראי בתראי לפ' דברי אמוראי הראשונים אע"ג דלית הלכתא כוותיה. והא דקי"ל הכא כשמואל היינו משום דרב אשי פסק כן דיש זיקה:

ה"ג ואי תימא תורה. שהיא בכלל ארור שוכב עם חותנתו דחמיו נקרא חותן ואשתו מקרי חותנתו. כמו שמצינו באשת אביו שאסורה לבנו כמו אמו:

הרי דוד נשא את רצפה בת איה. וקשה דזהו סברת ר"י בפ' כ"ג דף י"ח. אבל רבנן פליגי עליו ואומרים דהא דכתיב ואתנה נשי אדוניך בחיקך קאי על בנות שאול מירב ומיכל כדאיתא בברייתא שם דף י"ט אבל מעולם לא נשא דוד רצפה בת איה לאשה. וי"ל דמדר"י נשמע לרבנן דאשת חמיו מותר דבהא לא פליגי ומהרש"ל תי' ביש"ש ובביאוריו לסמ"ג דאי לרבנן אסור ה"ל לרבנן למימר לר"י לדבריך דוד נשא אשת חמיו שהיא אסורה אלא ש"מ דלרבנן נמי מותרת אשת חמיו ובס' כנסת הגדולה בא"ת בהל' מלכים הקשה עליו ע"ש. ועוד הקשה שם היאך מוכח מדנשא דוד רצפה בת איה. הלא פלגש שאול היתה ומש"ה אין כאן איסור אשת חמיו ותי' או דס"ל להירושלמי דהפלגש בקידושין. או דס"ל כמו שאסור פלגש אביו ה"ה פלגש חמיו. ומה שאומר דס"ל להירושלמי דפלגש בקידושין קשה שהוא נגד ירושלמי פ' אע"פ דפליגי ר"מ ור"י אי פלגש יש להם כתובה אי לא. ואי ס"ל דפלגש בקידושין הוי פשיטא שיש להם כתובה וכ"כ ביש"ש פ' זה סימן י"א ע"ש באריכות. ועוד תי' בכ"ג בשם ר"ן דרבנן לא פליגי עם ר"י במציאות אלא דרבנן ס"ל ג"כ דדוד נשא רצפה בת איה. אלא פלגש דוד הוי ומש"ה מפרש הקרא ואתנה נשי אדוניך על מירב ומיכל דפלגש לא מקרי נשי אבל לענין אשת חמיו אי אסור מן התורה פלגש נמי מקרי אשת חמיו:

וגם אסר אשת חתנו. וראיתי בחידושי רשב"א שהביא בשם רבינו תם שכתב בספר הישר שבעל הלכות היה לפניו בגרסת הירושלמי אשת חתנו ואשת חמיו אסורין משום מראית עין:

ובשמעתין קא שרי לתרוייהו. היינו אשת חמיו ושני חורגין שגדלו בבית אחד דקתני חורגו מותר בבתו:

ושמא אח"כ אסרו. היינו מפני מראית עין. אבל בשמעתין לא קאמר דלא אסרו אלא משום איסור מצוה לחוד:

דלא חיישינן למראית עין דקלא אית להו. נמצא דבזמן התלמוד חשי למראית עין וקא פסיק הש"ס דלא חיישינן דקלא אית להו ע"כ מי ימלא לבו לאסור נגד התלמודא:

אבל באשת חמיו לית ליה קלא ואיכא למיחש למראית עין. ואשת חתנו שייר. ש"מ דס"ל לרבינו דאשת חתנו שרי דאית ליה קלא וכ"פ מהרש"ל. אבל בטור דייק מרישא דוקא בחורגו הגדילה בין האחים אית ליה קלא כגמ' דידן. אבל באשת חתנו לית ליה קלא. ומש"ה אסור באשת חתנו ובאמת אין הכרע בדברי רבינו: ה"ג

וכלת בתו. הא כלת בנו אין לה הפסק דתניא כלת בנו שניה וכן אתה אומר בבנו ובבן בנו עד סוף כל הדורות:

ואין הגמרא רוצה לפשוט הבעי' מתוך דברי אמימר משום דלא ס"ל כוותיה. ור"ח ושאלתות סברי מהא לא אריא משום דממתניתין או ברייתא הוי בעי למיפשטיה ולא ממימרא דאמוראי וקאי בספק כמ"ש הר"ן בנדרים דף עב ע"ש. ודומה דכ"ש התם בהחולץ פשיט מברייתא דר"ח פשיטא דלא שבקי' הברייתא ופשטינן ליה מאמימר: ה"ג

וכ"כ הרמ"ה. וכ"כ בספר יראים:

וממה נפשך כתב דלא כירושלמי. וי"מ דהרמב"ם ס"ל כתירוץ תוספות דכלת בן בנו אסורה ובת בן בנו מבעי אם יש הפסק. ולפ"ז יש לפרש הך דירושלמי דאברהם אסור בכל נשים ר"ל כלת בן בנו עד סוף כל הדורות ועד כדון לא קאמר אסור בכל הבתולות אלא בכל נשי:

ואם אבי אמו. ע"כ הירושלמי מכאן ואילך הוא במסכת דרך ארץ פ"א ותימה לי מדוע הביא בתחלה הירושלמי ולא מסכתא דרך ארץ עיין שם:

עריות פוטרות צרותיהן. מן החליצה ומן היבום כ"ש ערוה עצמה:

סעיף יא

אחותו מן האם יוציא משום דלא ליתי לאחלופי. אבל משום שמא יאמרו ליכא דאחותו מן האם שרי בעובדי כוכבים:

סעיף יב

מ"מ לאתויי מאי. קאי אתרתי בבא דמתני' אח מ"מ זוקק ליבום ובן מ"מ פוטר ואתרוייהו קאמר רב יהודה לאתויי ממזר וע"ז מפרש רבינו מנ"ל דאח ממזר זוקק ליבום ומסיים ואזיל מדמפטר פטיר דכתיב בן אין לו עיין עליו מזקק נמי זקיק:

והא דבת פוטרת. אימא דוקא בן ולא בת כדמצינו בבן סורר ומורה. לשון הלכות גדולות:

מאחר שיש לו זרע כשר. לאפוקי ממזר כיון דזרע פסול הוא הוי שמו מחוי:

ובת הבן ובן הבת נפקא לן מהא. ה"ה בן הבן או בן בת הבן או בת הבת ובת בן הבת כולם נפקא לן מהא דדרשינן כו': ה"ג

ושמעינן מינה דחייבי לאוין מדאורייתא בני יבום נינהו. דקתני במתניתין מי שיש לו אח ממזר זוקק אשת אחיו ליבום אע"ג דממזר חייבי לאוין הוא:

ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה. דחליצה במקום יבום לא מקרי מקיים שניהם דכתיב ואם לא יחפוץ:

ומ"ט אמרי רבנן חייבי לאוין חולצין ולא מיבמין. דקתני לעיל (דף כ') אלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט חולצת ולא מתייבמת והכא במתני' דידן דינא דאורייתא קתני ומתני' דלעיל מדרבנן. ועם דברי ריי"ף אלו ישבתי ישוב על קושיות תוספות לעיל (דף כ') ד"ה יבא והוא דהבתולה יש להתעבר כדשמואל ואיכא הקמת השם. אלא דשמואל לא שכיחי כמ"ש תוספות בכתובות דף ו' ע"ב. אלא דלפי זה קשה סיפא מתני' דהכא דקתני ממזר זוקק ליבום קפסיק ותני בין שנפלה לו מן הארוסין היאך תתייבם הא ליכא הקמת השם. אע"כ כיון דלפעמים תוכל להתעבר בביאה ראשונה ע"פ הטיה מקרי הקמת השם וא"כ קשה אריש דקפסיק ותני אלמנה בין מן האירוסין. ובזה מיושב קושית רשב"א שהקשה אמאי צריך למיפרך מאלמנה לכ"ג מכח קפסיק וכו' ה"ל למיפרך מסיפא גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דהוי תייבי לאוין גרידא ודחק שם ולדברי לק"מ דה"א דהך מתני' בנפלה מן האירוסין ומתני' דלקמן מן הנישואין מש"ה קפריך קא פסיק ותני וכמו כן במתני' דלקמן נמי איירי מן האירוסין ודו"ק:

והיינו דקתני גבי פצוע דכא. לעיל בתוספתא פ"ק ס"ס ט' ובפ"ב (דף כ':)

ורואה אני את דברי רב נטרונאי. אע"ג דבפ' הזורק סי' י"ג הסכים רבינו עם הרמב"ם שם דאדם עושה בעילת זנות תי' מהרש"ל דרבינו הסכים עם רב נטרונאי ולא מטעמיה כי אם מטעם דלא שביק התירא ועביד איסורא ועיי' מזה בפ' הזורק מ"ש שם:

ואין דבריו נראין. כי הרמב"ם אזיל לשיטתו כל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה משום לא תהיה קדשה א"כ אין לו חזקת כשרות לומר דלא עביד איסורא. אבל רבינו סובר כדעת הראב"ד דסובר דוקא מופקרת לכל אבל המיוחדת לאיש אחד היא הפלגש ומותר וכן כתב רבינו בפ"ק דכתובות סי' י"ב דיוכל לקיים פ"ו בלא קידושין כגון פלגש:

סעיף יג

אין צריך לרבנן אפילו להמתין היינו משום שקדשה. ויש לדקדק הלא קי"ל בהא כר"י בן בתירא שאומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה. וי"ל כמ"ש רבינו בפרק החולץ סי' כ"ג דווקא קידש הא אם כנסה לחופה מודה ר"י בן בתירא דא"צ להמתין. דכמו לרבנן קידושין דוחה זיקה לר"י ב"ב החופה דוחה זיקה:

והלכו שניהם וייבמו מוציאין מידם. היינו כששניהם ייבמו בפעם אחת או שהסכימו שניהם ע"ד אחת לעשות מעשה. אבל אם אחד עבר על דעת ב"ד בלא ידיעת חבירו ויבם ואח"כ יבם השני את האחרת אין מוציאין מן השני דהא השני לא עבר כלום ע"ד ב"ד:

וכן משמע מתוך פרש"י. שפי' קדמו וכנסו קודם שנמלכו בב"ד. ודייק מדלא קתני אם כנסו אין מוציאין:

כיון דכבר כנס. הא לכתחלה לא:

סעיף טו

י"א דלא לכנוס. והא דלא קתני במתניתין הנטען על הפנויה דלא יכנוס דילפינן בק"ו הנטען על השפחה שהיא משום נשג"ז. י"ל משום דבותא דאין מוציאין. אך קשה אמאי לא תני במתני' רבותא אפי' בא על השפחה אין מוציאין ממנו כדקתני בתוספתא וצ"ל דקמ"ל רבותא דלכתחלה לא יכנוס א"כ הדרא קושיא לדוכתיה אמאי לא תני רבותא בנטען על הפנויה דלא יכנוס. וצ"ל דתני עובדת כוכבים ושפחה לאשמועינן הנטען לא יכנוס הא אחר יכנוס:

וי"א דמצוה לכנוס כדאשכחן באונס. וקשה אימא שאני אונס שבוודאי בא עליה כדכתיב ונמצאו בעדים וי"ל דה"ק דאם לא ישא אותה איכא לזות שפתים שיאמרו הבריות לא די שפגם אותה והתורה חייבה אותו לכונסה והוא מוסיף רשעה על רשעתו:

ומפתה ולו תהיה לאשה. דבמפותה נמי כתיב מהר ימהרנה לו לאשה:

אבל קול בעלמא אין להחזיק הקול ולפגום שניהם. וכ"ש כשהיא גדולה והגיע לימי ווסתה שיחזיקו בפי הבריות שבא עליה בנדה שהוא בכרת: ה"ג

סעיף טז

ועוד כתב בה"ג. דאין מוציאין מבעל עד שיראו העדים כמכחול בשפופרת. והא דאמר בשמעתין וב"ד בעדים הוא דמפקי מבעל ראשון היינו שהעידו שראו כמכחול בשפופרת:

דהא קי"ל דאין אוסרין על היחוד. כמה שכתב רבינו בפרק עשרה יוחסין סי' כ"ב ועיין שם מה שכתבתי:

וסתירה נמי לא אשכחן. פירוש סתירה אדעתא דניאוף:

משום דהתם מיירי באומרת טמאה אני כו' מש"ה איצטריך למימר טעמא דאיתתא שריא. וא"ת הא מתני' נמי מיירי באומרת טמאה אני לך ומ"מ שרי בלא הני טעמי. וי"ל דמתני' לא הוי רגלים לדבר משא"כ בהני עובדא הוי רגלים לדבר מש"ה איצטריך להני טעמא:

ורוב האומרות כן משקרות. וכיון דמשקרות לא שייך למימר שוויתה נפשה חתיכא דאיסורא דהיא מעולם לא נתכוונה לאוסרה על בעלה כי אם שרוצה להפקיע מבעלה וכ"כ רבינו בפירושיו שלהי נדרים ע"ש:

וכה"ג אמרי' התם בשלהי נדרים כו'. ואין להקשות מה מייתי ראיה מהא דרב ששת הא מתני' ע"כ איירי בדליכא רגלים לדבר כדפרשתי. וא"כ הה מייתי ראיה אימא התם כיון דליכא רגלים לדבר אמרי' שמשקרות אבל היכא דאיכא רגלים לדבר ואומרת טמאה אני לך מנ"ל שמשקרת וי"ל דכמו כן בהנך עובדי דיש הני טעמים למשרי הוי כמו אין רגלים לדבר דמתני' ואומרת טמאה אני לך. ודלא כשו"ת פני יהושע חלק א"ה סי' א' שרוצה לברר דעת רבינו דאפילו היכא דאיכא רגלים לדבר מהני אמתלא דהא מתני' נמי איירי כשרגלים לדבר דאל"כ מאי מייתי ראיה מרב ששת דהא אמתני' קאי ועכ"ז מוקי רבינו מתני' בשנתנה אמתלא לדבריה ע"כ ע"ש. ולפי מה שכתבתי וברורתי ע"כ סבר רבינו דמתני' איירי בדליכא רגלים לדבר ודוק:

ומיהו אפשר לומר דהתם. אמתני' קאי ולא אהני עובדי דאל"כ הל"ל ועיי"ל. וכן מצאתי ראיתי בספר פני יהושע הנזכר. וא"ת כל זה קשה מאי טעמא לא מוקי רבינו הכי כל הני עובדי שנותנת אמתלא לדבריה דהא קאי אמתני' כמו שצריכין לומר למאי דמוקי רבינו הנך עובדי באומרת טמאה אני. וליכא למימר דסובר רבינו דאמתלא במקום שיש רגלים לדבר לא מהני דהא כבר כתבתי דהני עובדי לא הוי רגלים לדבר כיון דאיכא הני טעמי למשרי. וי"ל דבשלמא באומרת טמאה דתני בהדיא במתני' שפיר איכא למימר דכל הני עובדי עלה קאי אבל בנותנת אמתלא אי איירי הני עובדי הכי ה"ל לש"ס לפרש כיון דלא תני במתני' בהדיא ועיין מהרש"א בפ' אע"פ דף ס"ג בתוס' ד"ה אבל שהניח בצ"ע ולא ראה מה שתי' רבינו בסוגיא זו:

ובשאלתות דרב אחאי בפ' פנחס אי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק. וכן מוכח מהא דהקשה רבינו בסמוך על פי' מהר"ם ואפשר דמהר"ם היה גרסתו כמו שלפנינו ואז נסתלקו קושיות רבינו מעליו. ור"ת חזר לפרש כפי' השאלתות. כן הוא גיר' הטור ומרדכי. ור"ל שר"ת חזר מסברתו שסבר מתחלה שאין מוציאין אשה מבעלה אלא בעדי טומאה כמ"ש רבינו ותוס' בשם ר"ת. ועכשיו חזר ומסכים עם השאלתות דבעדי כיעור לחוד מוציאין אשה מבעלה. אבל הרשב"א בתשובה הביא בשם ר"ת ור"ח ורי"ף שאין מוציאין אשה מבעלה אלא בעדי טומאה. ונראה שהיה גרסתו כמו שלפנינו ור"ת חזר לפ' כפי' השאלתות. ולא אתא אלא לפרש דברי השאלתות. אבל דעתו אינו כן:

ומיהו בבעל שראה דבר מכוער כו'. דייק כן מדאמר רב דוקא בעדים:

וקשה לפירושו כל מה שהקשינו. וגי' זו כמו שסבר הרשב"א. דר"ת פי' דברי השאלתות והוא לא ס"ל כוותיה שר"ת עצמו הקשה עליו כל הנך קושיות וזהו שקאמר כל מה שהקשינו תחלה שדברי ר"ת עצמו הן. אבל לדעת הטור ומרדכי דס"ל דרבינו תם חזר מדבריו הראשונים והסכים עם השאלתות. וקשה לפירושו המה דברי רבינו צ"ל כל מה שהקשה תחלה:

לפי' השאלתות ולפי' ר"ת. לפי דעת הרשב"א ה"פ ולפי' ר"ת שפי' בשאלתות:

וכל הני דלקמן. כגון מנעלים הפוכים או רוק בכילה: ה"ג

הא דקאמר רב ובעדים שראו דבר מכוער דוקא אבל אם הבעל לבדו ראה דבר זה נא מפקינן היינו בקלא דפסיק. ופי' הטור היינו שעל ידי עדים יצא הקול אך שהוא קלא דפסיק. ועל ידי ראיית הבעל יצא קול דלא עסיק. ומהרש"ל ביש"ש סי' ט"ז חלק עליו ואמר דבעדים סגי אף בלא קלא. ע"ש באריכות ואני אומר שהדין עם הטור ושפתים יושק. דהא כל כחו של ר"ת שחזר לפרש כפי' השאלתות משום דקשיא ליה הא דקאמר

כי אתא אחר ואפסקי' לקלא מאי הוי ואי בדאיכא עדי טומאה לא הוה קרי ליה קלא. ואי כדברי מהרש"ל עדיין נפי פירושו של מהר"ם תקשי ליה עם היות שרב איירי בעדי כיעור מ"מ אסורה לבעלה בני קול א"כ אכתי קשה אמאי קרי ליה קלא:

אבל בקלא דלא פסיק סגי בראיית הבעל לחוד. ולפ"ז צ"ל מ"ש ר"ת בפי' השאלתות ומיהו בבעל שראה דבר מכוער לא משוי ליה אנפשיה חתיכה דאיסורא בהכי אלא בדבר מכוער בעדים כו'. היינו בקלא דפסיק דברה"ג לא מהני ראיית הבעל. אך קשה בקלא דלא פסיק אפילו בלא ראיית הבעל נמי מוציאין מבעל כדאיתא בשאלתות אי איכא דבר מכוער בעדים או קלא דלא פסיק. ואי תאמר ע"י ראיית הבעל עיקר חסר מן הספר אבל לשיטת הרשב"א ניחא דאיכא למימר דרבינו מאיר מרוטנבורק מחולק עם ר"ת בהך דינא דר"ת סבר אליבא דשאלתות דאין מוציאין מבעל בראיית הבעל וקלא דלא פסיק ור"מ ס"ל דהוי כעדי כיעור. וז"ש רבינו כך השיב ר"מ פי' השאלתות ופי' ר"ת. היינו במה שפי' ר"ת דרב דקאמר בעדים היינו עדי כיעור וצ"ל בשיטת הטור דהשאלתות מפרש כפרש"י כשמצא הבעל כשחוגרת אשתו בסינר או הבעל מצא רוק בכילה ומשום כך הביא הברייתא דתניא רוכל יוצא כו' ושם איירי בראיית הבעל:

ועוד דאלישנא דמתני' קאי דקרי ליה נטען דמשמע טעינת דברים בעלמא. וא"ת הכל קשה אמתני' אמאי קרי ליה נטען דהא מתני' איירי שבאו עדי סומאה וצ"ל דעדי טומאה מעידין שנטמאה ולא אמרו בפי' שנטמאת מזה הנטען. אך שע"י אותן עדי טומאה מחזיקין לקול הראשון על זה הנטען לומר שאף זו אמת. ואח"כ מצאתי כדכרי כמהרש"ל:

וכך הוא שיטת רב אלפס והרמב"ם ז"ל. הרי"ף והרמב"ם פוסקים בפי' דאין מוציאין מבעל כ"א בעדי טומאה דלא כשאלתות. אלא ר"ל שהרי"ף ורמב"ם מפרשי' הברייתא בעדי כיעור ורב בעדי טומאה אלא דלדידהו הברייתא דקתני מוציאין היינו מבועל ולהשאלתות אף מבעל תצא. וזהו שדייק רבינו וכך היא שיטת רי"ף ורמב"ם. ולא כתב וכן פסק הרי"ף ורמב"ם. ב"י ומהרש"ל ולא כמו שדחק הד"מ סי' י"א בא"ה לפרש דברי הרי"ף כשאלתות לדעת הטור ע"ש וגם הב"ש הרבה להשיב עליו וכן בשו"ת הרא"ש כלל ל"ב סי' ט"ז פסק כרי"ף ורמב"ם דלא כשאלתות:

אבל אי איכא אויבים מעיקרא לאו קלא הוא. וה"ה אם מחמת אויבים לא היה יכול לפסוק אע"פ שמתחלה לא יצא מתוך אויבים לית ביה מיחוש כי האויבים מחזיקים דלא פסיק קלא. ראבי"ה. וכתב מהרש"ל לאו דוקא בוודאי שנעשה הקול ע"י אויבים. אלא שדי לנו בזה אם נמצאים אויבים בעיר ויש קצת רגלים לדבר שהם הוציאו את הקול:

סעיף יז

אבל במחזיר את אשתו כו'. ומהאי סברא אפילו קידש אין מוציאין מידו. מהרש"ל:

סעיף יח

לא ישא את אשתו. עיין מה שכתבתי פרק האשה שלום סי' ט':

סעיף יט

וגזלן דאורייתא פסול לעדות. עי' לקמן בפרק האשה בתרא סי' י' מ"ש שם:

סעיף כ

וכולן שהיו להם נשים ומתו. ומיהו אם היתה אשתו חולנית באותו שעה אסורה לינשא להן. ירושלמי:

וכולן שנשאו לאחרים ומתו או שנתגרשו מותרות לינשא להן. ירושלמי שאין אדם מצוי לחטוא לאחר זמן:

שאין שנים מצויין לחטוא מפני אחד. לאו דוקא דהא כבר אסיקנא אפילו בי תרי לא חשידי וכמו שהירושלמי גופה מסיק שאין אדם מצוי לחטוא לא מפני בנו ולא מפני אחיו. וכ"ש מפני אחר. אלא אגב דתני במתני' מפני שהוא ב"ד פתר כן:

לא קשיא הא דהוי קטטה. הא דקתני בברייתא אפילו נתגרשו דהוי ליה קטטה מקמי הכי דעדיין לא נתן דעתו על זאת. פרש"י ורש"ל סי' כ"א פי' לשיטת הרמב"ם דהמתני' דקתני מתו אין נתגרשו לא איירי בדאית ליה קטטה מקודם אחר שיש קטטה ביניהם יש לחוש שנתן דעתו על אשתו לגרשה ועיניו נתן באשה זו לישאנה. ונראה דלא ניחא לרש"י לפרש הכי דאם מוקי המתני' בקטטה והוי כמו רוולנית דחיישי' שמא בשעת העדות דעתו היה על אשה זו. א"כ מתו נמי אסור אם היתה חולנית. אלא ש"מ אע"ג דהוי ליה קטטה לא נתן דעתו על זאת דכמה פעמים מתקוטטים איש ואשתו מ"מ לא נתנו עיניהן בגירושין. משא"כ כשהיתה חולה באותו פעם. והשתא המתני' איירי בדלית קטטה ולא חולה. ועיין בב"ש סי' י"ב ס"ק ח' שמיישב בענין אחר ע"ש. ולא נהירא לי דגירושין מסתמא הוו ע"י קטטה משא"כ אם מתו. ולא שייך למימר בכה"ג דאיירי הכל בקטטה וק"ל: ה"ג

סעיף כא

ונראה דשינויא קמא עיקר כי הוא אליבא דרב אשי כמו שהקשה ר"י וכו'. ואף שאין משיבין הארי לאחר מותו גם הוא לא היה לו להשיב הארי לאחר מותו שדבריו דברי קבלה כי מעולם לא עלה על דעת תוס' ששינויא קמא עיקר כי מה איכפת לן ששינויא קמא הוא אליבא דרב אשי. הלא אף שינויא בתרא איירי נמי שפיר אליבא דרב אשי ומה בכך דשנויא דהתחיל ולא התחיל קאמר אליבא דשינויא בתרא וכי מפני זה הפסיד כחו אדרבה נאמר שהוא עיקר ששתי השינוים אזלי אליביה. עכ"ל מהרש"ל ביש"ש סי' א' ע"ש שהאריך. וכן תמה עליו הלח"מ בפ"ה מהל' יבום והניח בתימה ולכאורה הקושיא עצומה. דליכא למימר דסמך רבינו על מה שכתב בסוף סי' ג' דלרב אשי כששניהם גרועות חולץ לאיזו שירצה ש"מ דלא ס"ל שינויא בתרא דמיפטר נפשה בחליצה גרועה אבל למיפטר צרה בעי חליצה מעולה שאני התם דאין שתיהן שוות ומש"ה מניחין חליצה גרועה ועבדינן חליצה מעולה. אבל כששתיהן שוות חליצה גרועה פוטרת צרתה שאם חולצת אותה ג"כ חליצתה גרועה. וכן ראיתי שפסק כן הנימוקי יוסף ע"ש. ונראה שכוונת רבינו דשינויא קמא אליבא דרב אשי דע"כ רב אשי לא ס"ל כשיעיא בתרא. דהתוספות כתבו ד"ה אחריו חזרו. דוחק לומר כן משום דלא מסתבר לר' אבא בר ממל למימר סברת רב אשי דלא אלימא זיקה לשוויה לצרה כערוה. פי' דהא מדאורייתא פסולייהו שווין דמדאורייתא צרת אחות אשה בכרת כמו אחות אשה גופה הלכך בזיקה דרבנן נמי יש להשוות צרת אחות זקוקתו לאחות זקוקתו. כמו שהזכיר רבינו סברא זו ס"ס ב'. ורב אשי דדחיק נפשיה לפרש דברי שמואל לחלק בין זיקה דרבנן לפסול דאורייתא מי הכריחו לכנוס בדוחק. הא בעלמא קי"ל כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אלא ע"כ דרב אשי לא סבר כשינויא בתרא ולשנויא קמא א"א לתרץ לשמואל התחיל ולא התחיל דא"כ קשיא שמואל אהדדי כמו שהקשה ר"י. מש"ה צריך לדחוקי נפשיה ולחלק בזיקה בין היא גופה לצרתה וק"ל:

אבל בשתים הראשונות אי נפול בבת אחת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת. ודבריו תמוהין דאי נפל בזה אחר זה פשיטא דזה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת. ומהרש"א בחידושיו מגיה וכצ"ל אפילו נפל בבת אחת. וב"ח מגיה אי לא נפל בבת אחת וצדקו דברי מהרש"א כמ"ש מלתא בטעמיה דאפילו נפל בבת אחת דאע"ג דבשתים הראשונות חליצות שניהם גרועות מ"מ הראשון שחלץ לראשונה חליצתו בשניה גרועה טפי מחליצת השניה דלראשון הויא השניה אחות חלוצתו ולשני אינו נאסרה עליו אלא משום

דנאסרה עליו שעה אחת ולהכי חליצתו כשרה מיקרי לגבי חליצת הראשון. ומייתי ראיה לזה מדברי תוס' ד"ה שמואל התחיל ע"ש:

סעיף כב

להאי פיסקא כשמואל לא הוי צריכא להא מלתא דהא ליכא פלוגתא עילויה. ויש לדקדק לפי מ"ש תוס' דף כ"ז ע"ב ד"ה חלץ וא"ת מאי קמ"ל כו' ואומר ר"י דקמ"ל דהותרה אפילו צרתה דרב אית ליה אין זיקה וחלץ לאחיות נפטרו צרות ע"כ א"כ ודאי צריכא להאי פסקא דהלכתא כשמואל. וי"ל היינו לשיטתיה דרב דס"ל אין זיקה. אבל הרי"ף כבר פסק בפ' כיצד דהלכתא כמ"ד יש זיקה ע"ש סי' א'. א"כ ודאי הלכתא שאינה צריכה היא:

מאי דעבד עבד ושריין לעלמא. היינו כשינויא בתרא דכי קאמר שמואל חליצה מעליא בעינן ה"מ למפטרה צרתה אבל מפטרה נפשה פטרה:

דלדברי רב אלפס ז"ל הלכה כרב. והקשה מהרש"ל א"כ מה צריך שקילותא וטריא אליבא דשמואל ומי אמר שמואל הכי כו'. אי לאו דקי"ל כוותיה. ונראה דהרב אלפס לא פסק כרב אלא לכתחלה. היכא דנמצאו האחין לפנינו. אבל אם אינו נמצא בב"ד אלא חחד והשני במקום אחר אין צריכין להחמיר אלא אחד חולץ לכולן כשמואל:

אז צריכה לחזור על כל האחין. ואז הוי חליצה כשירה ופוטרת צרתה וכ"כ הרמב"ם להדיא:

וכ"ש על כל הצרות. היינו אם לא חלץ אלא אחת מהם אז הוי חליצה פסולה ואינה פוטרת צרתה ומה דמסיק בסמוך בעלת גט ובעלת מאמר כי הדדי נינהו. ס"ל להרמב"ן כפי' ריב"ם דשתיהן גרועות ואין אחת פוטרת חברתה דלא כפרש"י:

משום דמוכחא מלתא דסבר ר' יוחנן כו'. ר"ל דכל הני פירכות ולימא ליה וכו' צריך התלמודא לפרש. אמנם הך לימא ליה דמתני' סבר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין. זה אינו צריך לפרש ולשנויא דר' יוחנן ס"ל א"צ לחזור דזה מוכחא מלתא דסבר ר"י א"צ:

כי אי אפשר לתרץ קושיא זו בענין אחר. ובתוס' ד"ה איתיביה תירצו לשיטת רבינו חננאל ופי' ר"י בענין אחר וצריך ביאור על מה נאיד מתירוצים הללו:

ורב אשי דמייתי הך ראיה דהכא סבר כההיא לישנא כדפרישית לעיל סי' א' וע"ד שפירשתי התם. ותימה על הטור שכתב על דברי הראב"ד וכן הסכים א"א הרא"ש ז"ל דהא הראב"ד פסק כשני תירוצים ולפי מה שמוכרחין לפרש דברי רבינו להסתלק

קושיות מהרש"ל ע"כ צריכין למימר דרב אשי לא ס"ל כלל שינויא בתרא. וכבר צווח בזה הב"י והב"ח וב"ש. ולפי מ"ש צ"ע ביותר דברי הטור:

סעיף כג

וקי"ל כר' יוחנן. ובש"ס פריך ממתני' ארבעה אחין כו' ואמאי ליקו חד מינייהו לחלוץ לה לשניה ותהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון וא"ר יוחנן אחיות אינו יודע מי שנאה ורבינו פסק כר"י ומייתי בריש פרקין המשנה כצורתה. וי"ל דפריך התלמודא ולימא ליה גזרה שמא ימות ואסר לבטל מצות יבמין ומשני רבי יוחנן למיתה לא חייש. אבל אנן חיישינן למיתה ולביטול מצות יבמין. לכך המתניתין אתא שפיר אף לדידן דקי"ל כר"י: ה"ג

סעיף כה

השניה יוצאה משום אחות אשה. כך גירסת הרי"ף. ופי' שניה לכניסה שהיא אחות אשתו. אבל גירסת תוס' הראשונה יוצאה. ור"ל ראשונה לנפילה:

סעיף כו

אבל מת ואח"כ גירשה וכנסה המגרש ומת אסורה. וקשה הא לעיל בפ"ק סי' ח' פסק רבינו כנס ולבסוף גירש צרתה מותרת. י"ל כמו שתי' הרי"ף בתי' אחרון וז"ל התם גבי ערוה כיון דגרשה מקמי דנפלה לה קמי יבם מהני בה גירושין דכי נפלה לה צרה גבי יבם בהתירא נפלה קמיה. אבל הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני בה גירושין ולא מידי. והאי טעמא טפי עדיף ומסחבר מהאי קמא עכ"ל. אע"ג דהכא נמי בהיתרא נפלה קמיה דהא גרשה מ"מ כיון דכנסה איגליא מלתא למפרע שהיתה זקוקה לזה נמצאת צרת ערוה בזיקה וגירושין בתר הכי לא מהני כמ"ש רבינו בסמוך כשמת המגרש היתה היא צרת ערוה בזיקה ונפלו שתיהן בבת אחת לפני אח השלישי הא אם לא כנסה אינן נופלות שתיהן לפני אח השלישי דהא גירשה לשניה אבל מת ולא גירש כיון דשתיהן נופלות לפניו ויש זיקה הוי צרת ערוה בזיקה וכ"ת א"כ אמאי דחק לרבא למעוטי מת בלא גירש הל"ל למעוטי מת ואח"כ גירש כמו לרב אשי. י"ל דהא רבא ע"כ לא ס"ל לחלק כסברת הרי"ף. דהא קאמר בפ"ק זו ואצ"ל זו וכ"כ מהרש"א ומהרש"ל ביש"ש וחזר ממה שכתב בחידושיו. ועוד תירץ הרי"ף וז"ל התם כיון דערוה היא מיגמר גמרי לה אינשי וקלא אית לה. הכא זיקה דרבנן היא אע"ג דגירש

לה לאחות אשתו לא משתרי נכרית דגזרינן משום זיקה דעלמא ע"כ. וע"ל לתי' זה איירי בלא כנס. דאי בכנסה הדר הוי ליה צרת ערוה מדאורייתא ואית לה קלא. אבל בלא כנס גזרינן מת וגירש אטו מת ולא גירש. נמצא דב' תירוצים המה מהיפך אל היפך לתירוץ ראשון אם כנסה וגירש הצרה מותרת. ואם מת וגירש ולא כנסה צרה אסורה. ובתירוץ שניי הוא בהיפך. והרי"ף ורבינו מסכימים לתי' אחרון שזכרתי מקודם. דלתירוץ שני הוי כמו גזירה לגזירה דהא זיקה מדרבנן ומת בלא גירש גופא גזירה מדרבנן היא ומהרש"א כתב וז"ל הכא דבאיסור זיקה נפלה קמיה אסורה ואין חילוק בין כינס ואח"כ גירש ובין גירש ואח"כ כינס. ובין גירש ולא כינס כלל דזה ליתא בין לתירוץ ראשון של הרי"ף ובין לתירוץ שני כפי מה שהוכחנו וביררנו. ובש"ע סי' קע"ה אפילו אם לא כנס אסורה ט"ס הוא וצ"ל אם לא כנס. אבל כנס צרתה מותרת ונמשך הכל לתי' ראשון של הרי"ף והבוחר יבחר:

וא"ת היאך כנסה המגרש. יש להקשות מאי פריך אימא ה"נ קאמר הא מת ואח"כ גירש אסורה כלומר דהתנא לא מצי למתני מת ואח"כ גירש וע"כ בכנוסה איירי וא"א לכונסה דיש זיקה והוי ליה צרת אחות אשה בזיקה דזקוקה לשני אחין. וי"ל דדומיא דמתני' דאיירי בכנסה דייק הא מת ואח"כ כו' דאיירי נמי בכנסה. עי"ל מדלא מברר התלמודא דרב אשי כמאן ס"ל. ע"כ סברה דאתיא בין לר' ירמיה בין לרבא וע"ז הקשה תוספות לר"י בגירש ואח"כ מת הא נישואין ראשונים מפילין ויש זיקה א"כ הוי צרת אחות אשה בזיקה:

כשמת המגרש. ה"ה מת בלא גירש אסורה דהא נופלות שתיהן לפני אח השלישי והוי צרת ערוה בזיקה:

ונופלות שתיהן בבת אחת. אע"ג דגירשה לערוה גירושין דבתר זיקה לא מהני כיון דכנסה וכדפרשתי:

ומה שכתב בעל ה"ג אם מת ולא גירש אסורה לתרוייהו כו'. אפי' בלא כנסה הא אם מת וגירש בלא כנסה משמע דלא הוי צרת ערוה בזיקה ומזה נמי סעד למה שכתבתי:

סעיף כז

וכן אם היתה עומדת ברה"ר וזרק לה גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק גירושין כמו בקידושין. תימה דהא מסיק רבינו בפ"ק דמציעא סי' כ"ח דד' אמות אינו קונות ברשות הרבים אלא בסימטא או בצדי רה"ר. וי"ל דקרוב לו היינו שהוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו היא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו זהו קרוב

לה. שניהם יכולים לשמרו זהו מחצה על מחצה כמו דאוקמי' רבי יוחנן התם בהזורק. וע"ש בפרק הזורק סי' ו' מ"ש שם. והנה הטור בסי' למ"ד כתב היתה עומדת בסימטא וזרק לתוך ד' אמותיה מקודשת. ובסי' קל"ט לענין גט כתב היתה עומדת ברה"ר וזרק גט תוך ד' אמות הרי זהו מגורשת וצ"ל דס"ל לחלק בין קידושין לגיטין דמטעם עגונה תקנו רבנן אפילו ברה"ר זכיה ד' אמות וקשה בסוגיא זו ה"ל לומר עוד זהו דקידושין למעוטי קרוב לה בד' אמותיה ברה"ר וצ"ע:

דפסול דידיה משום זמן הוא. אמנם כן כתבו תוספות דף ל בשם ר"י בתוס' ד"ה כתב בכתב על בל זה דף ל"א ד"ה למעוטי מספקא לר"י כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אי מהני בקידושין אי לא. דכיון שא"צ זמן מה לנו אם יש עליו עדים. וצ"ל דהיינו ספיקו. דודאי גט כתב בכתב ידו ואין עליו עדיה שלא תינשא לכתחלה מטעם דחשיב כאין בו זמן ומ"מ אם נישאת לא תצא. אבל לענין קדושין י"ל פסול אחר כיון דאין בו עדים ואין דבר שבערוה פחות משנים. אלא דגבי גט כתב ידו חשיב כעדים. דהא מקרא מלא וכתב ונתן. ולמ"ד עדי חתימה כרתי אין צריך עדי מסירה מש"ה כתב ידו חשוב כעדים. אבל גבי קידושין אפילו שניהם מודים כי ליכא עדים לא הוי קידושין כדאמרי' בקידושין דף ס"ה. או נאמר איתקיש הויה ליציאה. והרשב"א בחידושיו פשיטא ליה דלא הוי קידושין נמצא לדעת רשב"א צרתה חולצת ומתייבמת. ולדעת רבינו צרתה פטורה מן החליצה ואסורה ליבמה ולדעת ר"י חולצת ולא מתייבמת וכ"פ רמ"א בסי' ל"ב סעיף ד:

סעיף ל

ואי קשיא לך הא דתניא. בפ' החולץ (דף מב ע"ב) היתה רדופה ומתני' דכרמא:

דכל הנשים צריכות להמתין אע"פ שאינם ראויות לילד. קא ס"ד דאתי לאתויי כגון נשים מזנות שמתהפכות ואינם ראויות לילד ע"ז השיג הרי"ף עליהם הנך בנשואות איירי ולא שייך וכו' אלא שאינם ראויות לילד כגון שהשקום סמא או ע"י חולה:

ובקטנה דלא שכיח בה זנות לא גזרו בה. וק"ק דטפי הל"ל דמש"ה לא גזרי' דהוי גזרה לגזרה. וי"ל בדוחק כיון דאנן פסקי' כר"י ולא מטעמיה שמא לא נתהפכה יפה א"כ אינה ראוייה לילד וצ"ל דגזרינן אנוסה ומפותה משום נשים נשואות שאינם ראויות לילד והני משום נשואות ראויות לילד ש"מ דמחמירינן בהא אפי' גזרה לגזרה:

אבל גיורת ומשותרת אפילו גדולה לא החמירו בהבחנה דידה למגזר זנות אטו נישואין. דאפי' גיורת נשואה כיון דדעתה לגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע קדושה לזרע שלא בקדושה אע"ג כשמתגיירת עם בעלה ס"ל לרבינו כיון שכל הזרע

מאותו האיש אינה חוששת להבחין ואינה מתהפכת כסברת ר"י בעל התוס' לא גזרינן משום גר וגיורת איש ואשתו דהוא מלתא דלא שכיח ובזה נסתלק תמיהת מהרש"א דף ל"ה ד"ה חוץ מגיורת ע"ש:

דכיון דבת ישראל היא מחמיר בה כרבי יהודה. אע"ג דבפ' אלו נערות (כתובות דף ל"ו) מוקמינן הך דרבי יהודה בשראוה שנבעלה דוקא היינו כדי שלא תקשי דידיה אדידיה שס"ל דלענין קנס שבויה בקדושתה קאי. אבל לדידן דלא ס"ל כר"י בהא אלא כחכמים דאינו משלם קנס לשבויה אפילו בלא ראוה שנבעלה מחמרינן כרבי יהודה: 0הדרן עלך ארבעה אחין פרק ד

סעיף לא

מ"מ הורעה זיקתו והוי כאילו נתן גט ותו לא מצי חליץ חליצה כשרה. וחליצת אחין כשרה. והיכא דקיימא חליצת אתין כשרה לא יתכן שיחלוץ לה איהו שחליצתו חליצה פסולה. כדאמר לעיל (דף כ"ז) היכא דקיימא חליצה דשמעון חליצה כשירה חליץ לה ראובן חליצה פסולה בתמיה. והרשב"א תי' הא דקאמר צריכה חליצה מן האחין ר"ל מכל האחין דחליצת מעוברת הוי חליצה פסולה וחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין. ולא ניחא לרבינו בזה שאזיל לשיטתו שמסיק לעיל בפ"ג סי' ב' דהלכתא כשמואל דחליצה פסולה אין צריכה לחזור על כל האחין ע"ש:

סעיף לב

ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום. ואע"ג דרבא גופיה קאמר כיש נוחלין דף קל דהלכה כר"י בן ברוקא אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וכ"פ רבינו שם סי' כ"ח. מ"מ נ"מ דהלכה כר"ל לענין למי שאין ראוי ליורשו. תוס':

סעיף לד

וקטלה ליה. פי' רש"י ע"כ מת בנה ברעב ע"כ. ופי' כן דאמרינן להדיא בכתובות דף ס' דלא עבדי נשי דחנקי בנייהו:

ואפי' הוא כהן. כדאיתא להדיא לקמן (דף ל"ז:)

שלא להצריך גט אלא הפרשה במלמא. לשון תוספות אלא הפרשה בעלמא אפילו לר"מ כיון כו'. צ"ע דהא לר"מ איע יכול להפרישה התם אפי' במעוברת חבירו שקינא לה אע"ג דבלאו הכי אסורה לו מדאורייתא. וראיתי בדברי הרא"ש שמביא דברי הר"י מאוליי"ש כמ"ש תוספות ולא כתב בדבריו אפילו לר"מ. מהרש"א. ואני אומר גם

אחר הגהתו בלשון תוספות מ"מ אנן תקשי לן הא דקאמר אביי אבל הכא מדאורייתא מפריש פריש. הא התם גבי סועה אסורה לו מדאורייתא. מ"מ פליג ר"מ ואומר דאינו יכול להפרישה אבל האמת יורה דרכו דהתם קודם שנעשית סוטה אינה אסורה עליו אלא מדרבנן וצריך חיזוק ולהוציאה בגט אף שאח"כ אסורה עליו מדאורייתא הא כבר נדחת שלא לשתות כמ"ש תוספות סברא זו בסוטה דף כ"ו ד"ה מעוברת. אבל הכא יבמה מעוברת דאורייתא מתחלה ועד סוף בדילי מינה. וכמו כן בהך עובדא דר"י אורלייאנ"ש שקידש מינקת לא הצריך גט שמבדל בדילי מינה תיכף מתחלת הממשה ובכהאי גוונא מודה ר"מ משא"כ התם לענין מינקת סוטה איירי בנשואין שפיר אמר ר"מ דהא כבר נדחת שלא לשתות:

שמא בהבחנה החמירו טפי. וקצת יש לי להביא ראיה מדקאמר רב אשי במת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה כו' הכא גבי מעוברת ומינקת חבירו הנשואה לכהן מאי. ומדמשנה הלשון ולא קאמר נמי מעוברת ומניקת שנתקדשה לכהן. ש"מ בהבחנה החמירו טפי אך יש לבעל דין לדחות אימא דוקא לכהן כדי שלא תאסור עליו עולמית הוא דמקלינן. אכל כשקידשה לישראל יש לומר דצריכה גט. עכ"פ זה מבורר לדינא אף שכל גדולי הדור חולקין על הר"י מאורליינ"ש מ"מ אם עמדה ונתקדשה מעוברת ומינקת לכהן. מפרישין אותן מהדדי ואינה צריכה גט. כמו דאמרינן לענין קדשה בתוך שלשים אף דקי"ל כרשב"ג. מ"מ אם נתקדשה לכהן סמכינן אחכמים ה"ה במעוברת שנתקדשה לכהן. סמכינן אהרמב"ם וא"ז ור"י מאורליינ"ש שפוסקין אפילו בישראל בקידשה א"צ אלא הפרשה ולא בגט וכן ראיתי בד"מ וב"ש ולא כמהרש"ל ביש"ש ונכון לדינא:

אף אם הדיר הנאה. עיין כפרק אע"פ סי' כ':

ומיהו יש ספרים דגרסינן. זהו גירסת הרי"ף שם:

סעיף לה

וגוסס שאין מעידין עליו. לקמן (דף ק"כ) דקתני אין מעידין עליו עד שתצא נפשו וע"ש תוך סי' א' מ"ש בזה:

סעיף לו

משמע מתוך פירושו דלכתחלה. דזיל בתר טעמא:

ויראה דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק שירחיק נדוד. והב"י ומהרש"ל חולקים על סברא זו וכ"כ בש"ע ואין נראה כן מדברי שאר פוסקים וע"ש:

סעיף לז

לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך ויקח אשה במדינה אחרת. מדלא מחלק הרי"ף בין רבנן לשאר אינשי. ש"מ שהם מפרשים הא דקאמר תלמודא יחודי הוי מיחדי להו. ר"ל כפי' הראב"ד היינו שלא לקחו אלא היו מזמינים להו ולכשירצו ישאום. ואם נתעברו מהם היו לוקחין למדינתם אם ירצו. ומש"ה לא הוי כנושא אשה ודעתו לגרשה:

סעיף לח

כיון דנכסי בחזקת מיתנא הוי ותרוייהו אתי בטענת ספק. ותפיסה מספק לא מהני לאפוקי מחזקת מרא קמא שהוא חזקת מיתנא כמו שהאריך רבינו מזה בפ"ק דב"מ סי' י"ג:

ותנן הוא לא יורש אותו אלא הקרוב קרוב קודם. באמת לשון זה לא תנן במתני' אלא דדייק מדפסיק ותני הוא לא יורש אותו. ולא מפליג בין אם יש בנים מן הראשון או מן שני דוקא הא לגבי יורשים הוא קודם. ש"מ דבשום פעם לא יורש אותו אלא קרוב קרוב קודם:

כי הוחזקה נחלה לאותו השבט והוא לא יוציא הנחלה מחזקתה מספק. אע"ו. דהכא הספק על כל פנים הוא נמי הוחזק לאותו שבט. אמנם תיכף משעת מיתה יש ליבם חזקת שבט. והספק עדיין עובר הוא ואינו נוחל ומנחיל כדתנן בפ"ה דנדה תינוק בן יומו נוחל ומנחיל נמצא היבם מוחזק מקודם והוא לא יוציא הנחלה מחזקתה מספק. משא"כ בסמוך סי' י"ב ספק וסבא בנכסי יבם חולקין. ולא אמרינן דלסבא יש לו חזקת שבט דהא לספק נמי יש לו ג"כ חזקת שבט ובשעת מיתת יבם כמו לזה חזקת שבט יש לזה נמי חזקת שבט דהא שניהם בעולם היו וראוים לינחל ולהנחיל. וע"פ הנחה זו נסתלק קושיית מהרש"א שהניח בצ"ע גם מהרש"ל ביש"ש סי' ז' חולק על רבינו מכח קושיות מהרש"א ושני נביאים מתנבאים בסגנון א' והדברים ברורים למבין וסברא זו כיון בני הב"ח כהר"ר שמעון הירש שי': ה"ג

סעיף לט

אי כלקוחות דמי. והיינו כלוקח באחריות:

הל"ל יורשי האם. ס"ל לרבינו כמו שפירשו התוספות הכא בשמעתין ושם בבבא בתרא דמתניתין איירי שיש לאם עוד בן בנימין אחי יוסף כדמוכח בשמעתתא שם ודלא

כפי' רשב"ם שפירש יורשי האם. היינו אחי האם. ולפי פירוש תוספות שפיר קאמר הוה ליה למימר יורשי האם ודאי:

סעיף מ

כדאמרי' בשבועות דף מ"ז. וגי' שלנו רבותינו שבא"י:

ודיינא נחית לעומקא דדינא. כדאמר בב"ק דף ל"ט:

כי היבם הוא ודאי יורש של סבא והספק הוא ספק יורש. עיין תוספות ד"ה הוי יבם באורך:

סעיף מב

ספק וסבא בנכסי יבם חולקין. ונראה היכא שחלקו היבם עם הספק בנכסי המת ונטל כל א' חלקו ובאים עכשיו לחלק בנכסי היבם. אז יאמר הספק ממ"נ לית לך חלק באותו החצי שנטל היבם מנכסי המת אם אני בני אני יורשו ואם אני בן המת נמצא שלקח היבם חלקו שלא כדין. מהרש"ל ביש ש סי' י"ב ע"ש באורך ולא כן עמדי דאמרי' קם דינא כי הסבא אומר כבר זכה בני בדין. ועכשיו אייתי ראיה שאתה בר יבם:

סעיף מג

ובפ' מי שמת פוסק רב אלפס כבר קפרא. לא ידענא מה שייכות דברים הללו לפרש"י וצ"ע:

ולקמן בפ' אלמנה. דף ס"ו ע"א. ועי' בתוס' פרק האשה שנפלו ד"ה נכסים בחזקתן:

אלא ודאי הכא כ"ע מודו שהן בחזקת יורשי הבעל. ויש לדקדק ה"ל לסתור פירוש רש"י דלדבריו ה"ל לש"ס לסדר פלוגתתם בסדר נשים אמתני' דהכא או בכתובות ולמה קבעו דבריהם בפ' מי שמת:

סעיף מז

ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. וטעמו סבר רש"י דמסתמא נותנת אמתלא לדבריה ואמרה לא בעינא ליה והשתא לחלוץ כופין בשוטים דאין כותבין אגרת מרד מיבעיא וכן אכתוב בסמוך שהבין רבינו שזהו דעת רש"י:

שאפי' מתחת בעלה כופין להוציא. ומ"מ צריכין לקרא דלא תחסום דה"א כיון דמן השמים נפלה קמי יבם כייפינן לה להתייבם:

דא"כ בלא אמתלא נמי. מדפסיק ותני אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ועוד דפריך התם על שמואל מהא דתניא כותבין אגרת מרד על שומרת יבם לישני דהברייתא איירי בלא אמתלא:

והתם היינו טעמא משום דסבר דמצות חליצה קודמת כדמסיק. ואני אומר שודאי לא נעלם ממנו המסקנא דהתם אלא שראייתו הוא בשינויא קמא כאן לחלוץ כאן לייבם ושמואל והברייתא אידי ואידי למשנה ראשונה כמ"ש תוס' שם ד"ה מאי שנא. גם לפרש"י צריכין לפרש כך שלא תקשי עליו קושיות תוס' בדיבור הנזכר ואף שרש"י פי שם בד"ה אין נזקקין לו לפי שאין מתכוין לשם מצוה וכמשנה אחרונה לא כתב זה אלא לרבי יוחנן מדלא פריך התלמודא אר' יוחנן גופיה מאי שנא. אלא שהתוס' ורבינו החזיקו דבריהם מתירוצא קמא ע"כ אין להביא ראיה דא"ה בלא אמתלא נמי ודו"ק:

השתא לחלוץ כופין לייבם דאין נזקקין מיבעיא. פי' כופין בדברים וכגון שמטעין אותן ומה שלא נראה לרבינו דבשאר אמתלא כופין היינו לכפותו בשוטין:

וגם זה קשה לפרש"י שפי' אע"פ שמצות חליצה קודמת אין כופין אותו לחלוץ דסוגיא דהתם כו'. דברי רבינו כאן סתומים מאד. ונראה דשיעור דבריו כך הוא ע"פ מה שמקשין תוס' על פרש"י מדקאמר רבי יוחנן אין נזקקין לו ואי כפרש"י דכופין השתא לחלוץ כופין דאין נזקקין לייבם מבעיא. וע"כ צ"ל שלא חש להך קושיא ואדרבה ס"ל שזהו טעמא דר' יוחנן דאין נזקקין השתא לחלוץ כופין דאין נזקקין מיבעיא. והיינו דאין נזקקין לו לראות אם יש ממש בדבריו או בטענת יבמתו כי ר' יוחנן למשנה אחרונה אמר דבריו ולמשנה אחרונה בין שהיא אומרת לחלוץ ואמרה לא בעינא ליה ונותנת אמתלא לדבריה או אין נותנת אף גם שאמרה היא ליבם ג"כ אין שומעין להם בדורות אחרונים שלא נתכוונו לשם מצוה ולכך אין נזקקין לו אבל תבע לחלוץ נזקקין לו אם היא רוצה ג"כ בחליצה מניחים להם להתייבם כמו שפי' ר"ת דחזינא דמכווני לש"ש ואי ממאנת לחלוץ כופין אותה כדין מורדת והיינו דקאמר וגם זה קשה לפי' רש"י שפי' אע"פ שמצות חליצה קודמת אין כופין אותו לחלוץ. היינו כשהיא אין נותנת אמתלא לדבריה ולא עוד כשהיא מרוצה ביבום מניחים להם לייבומי דסוגיא דהתם מוכח דלמ"ד מצות חליצה קודמת דכופין אותו לחלוץ מדקתני אין נזקקין לו וכדפרישית ואולי לזה כוון מהרש"א בתוס' ד"ה אמר רב אין כופין שכתב וז"ל. ובזה תבין גם דברי הרא"ש בזה ע"ש:

אלא אדרבה כופין אותו לחלוץ. היינו בדברים:

ופסק רב אלפס ז"ל כרבנן. עיין בכתובות פרק אע"פ סימן ל"ו:

סעיף מח

ואם הוא מייבם זוכה בנכסים של אחיו. אם אחיו בכור נוטל בנכסי אביו שלשה חלקים חלק אחד שהוא בכור וחלק שלו. ואם אחיו אינו בכור נוטל שני חלקים. עיין מהרש"ל סימן כ"ג באריכות:

סעיף נא

חד אמר בעשה. ותוס' ד"ה ח"א בעשה כתב כן גי' הקונטרס וקשה כיון דאיצטריך קרא לגופיה שלא ייבם את שתיהן. מנ"ל דאתיא קרא לנתקן מכלל כרת ללאו. ר"ל ללאו הבא מכלל עשה. ורבינו לא חש להך קושיא. דהא כיון דאיהי שליחותא דצרה קעבדה ואיהו שליחותא דאחין קעביד ממילא אינתקו מכרת. וע"כ לית לך להחמיר עליהן כי אם בעשה ואם אתה תאמר דצריך הקרא לגופה א"כ אפילו עשה אין בו. אבל קשה מה שהקשו תוס' לפ"ה דגרסינן בעשה לא פליגי מ"ד כרת אלא באחין אבל איהו לכ"ע בעשה ואליבא דרש"י ע"כ צריך לגרוס ובא אחד מן האחין על צרתה אבל הוא שבא על צרתה לכ"ע לית ביה אלא עשה אבל לגי' תוס' דגרס חד אמר בלאו גרסי' שפיר וחזר ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה. וא"כ ודאי טובא קשה על רבינו שגורס כגירסת רש"י וגרס וחזר ובא הוא או אחד מן האחין ומזכי שטרא לבי תרי. ונראה דצדקו דברי רבינו שגורס חד אמר בעשה וחד אמר בכרת שפיר יש לגרוס וחזר ובא הוא או א' מן האחין חד אמר בעשה בין הוא בין אחין וחד אמר בכרת דהיינו אחין אבל לגבי איהו לא פליג ומודה דלית ביה אלא עשה. אבל תוס' היה בגרסתם חד אמר בכרת וחד אמר בעשה ודאי מ"ד בכרת על כל הבבא אמר בכרת ע"כ א"א לגרוס לפ"ה ובא הוא וק"ל:

סעיף נג

ה"ג חלצו אחים או כנסו. כ"ה גי' הרי"ף וגירסת הש"ס חלץ לה אחיו או כנסה:

ודוקא נקט שקידש כו' עד משום דהוי. הכל בתוס' לעיל (דף י"ח) ד"ה שומרת יבם ע"ש:

אבל אם כנסה א"צ להמתין. וכ"ה דעת הרשב"א בחידושיו. ומהרש"ל סי' כ"ו חוכך בזה לחומרא אפי' אם כנסה דצריך להפריש עד שיעשה אחיו הגדול מעשה ע"ש גם בתי"ט על משנה זו הוכיח כן מדברי ברטנורה דלא כדעת תוס' ורבינו ע"ש: ה"ג

דשאני התם דלא נאסרה אלא משום זיקה דרבנן כו'. אף על גב דבמתה ראשונה אסור בשניה מחמיר רבי יוחנן באחות זקוקתו כמו אחות אשתו שהיא מדאורייי' אימא להא מלתא דהותרה ונאסרה כו' מיקל דוקא באיסור דרבנן אבל לא באיסור דאורייתא:

דהא לרב גופיה צריכנא לפלוגי הכי כו'. ראיה זה איני מכיר אימא דוקא רב מחלק דחזינא דמיקל באיסור זיקה אפילו כשמתה ראשונה אבל רבי יוחנן חזינן דמחמיר במתה ראשונה באיסור זיקה כמו באיסור דאורייתא מנ"ל אליבא דידיה לחלק בכך:

אלא הלכתא כרב באיסורי. וליכא למימר דמדלא פליגי הכא בשמעתיה רבי יוחנן אשמואל ורב אסי ש"מ דבאיסור דאורייתא לא אמרינן חזר והותרה א"כ רב ור"י הלכה כר"י. י"ל דפליג באחות זקוקתו לאשמעינן אפילו באחות זקוקתו כשמתה ראשונה אסור בשניה אע"ג דמדאורייתא קרינן יבמה יבא עליה בשעת נפילה:

סעיף נד

לא ינשאו ולא יתארסו. ולא זו אף זו קתני גי' הרי"ף וגי' שלפנינו לא יתארסו ולא ינשאו. כלומר אם ארסה לא תנשא אלא תשאר כמו שהיא עתה עיין לעיל פרק זה סי' ד':

סעיף נה

ניזונית משל בעל. ומעשה ידיה ליבם כ"כ רבינו בתשובותיו:

אלא בברח מחמת ממון או מחמת מרדין אירי. אע"ג דאנוס הוא. מ"מ אחר שעמד בדין ה"ל לכונסה קודם שאירע לו אונס ושפיר פריך התם אימא התפיסה צררי:

מפרש בהדיא. בברייתא:

הרי היא כבר כאשתו וחייב במזונותיה. היינו כמו ארוסה שהגיע זמן ולא נשאו דאוכלת משלו:

מ"מ קנסוהו דלא איבעיא ליה לשהויי אלא ה"ל לייבם לאלתר. מ"מ נראה אם פרסה נדה באותו פעם ובתוך כך אירעו אונס שצריך לברוח לית לה מזונות דלא קנסוהו בכה"ג:

סעיף נו

לא ישא אדם מעוברת חבירו. מעשה שילדה אשה ולד קיימא תוך ז' לנישואין והבעל מכחישה ואומר לא ממני נתעברה ואח"כ מת הולד והודה שצדקה ממנו נתעברה אין צריך להפריש ממנה עי' שו"ת חכם צבי סי' מ"ד:

דלא משעבדא להניק. אבל מטעם דלא כסיפא למיתבע אין להתירה דכיון דלא מצי למיתבע אלא על ידי שליח כדאיתא בשלהי האשה שנתארמלה אף היא כסיפא למתבע על ידי שליח. נ"י:

ואינו חוזר בו אלא מן הטעם לבד. עיין מ"ש בפרק אע"פ סימן כ' פי' נכון:

וכן פסק בשאלתות לא שנא אלמנה לא שנא גרושה. וכן מצאתי ברש"י במס' סוטה דף כ"ד ד"ה מעוברת חבירו שמת והניחה מעוברת או שגרשה והיא מעוברת:

אמר ר"י הלכה כרבי יהודה. גי' הרי"ף ורש"י הלכה כר' יוסי:

סעיף נז

דס"ד אמינא למישרי בדידיה טפי מבאחריני. ר"ל דאיכא למימר דאיסור נישואין תוך שלשים אתי לאשמועינן דס"ד דשרי משום פריה ורביה ולפ"ז איכא למימר דאירוסין פשיטא דאסור אלא נשואין קמ"ל אע"ג דאית ביה משום פריה ורביה:

ולא מיבעיא למי שאין לו בנים או מי שיש לו בנים קטנים ואין לו מי שישמשנו דהאי אפילו תוך שלשים שרי. פי' שרי לכנוס אבל לבעול לא שרי כשיש לו בנים קטנים אלא לאחר שלשים וכדקא מפרש ואזיל:

במס' שמחות פ' שביעי. וגי' שלפנינו מותר לישא תוך שלשים ע"ש:

וגם אם קיים פריה ורביה ואין לו בנים קטנים שרי לאחר שלשים. סיום דבריו דלעיל שפתח ולא מיבעיא למי שאין לו בנים כו' דההיא אפילו תוך שלשים שרי כו' וגם אם קיים פריה ורביה כו' שרי לאחר שלשים:

סעיף נח

לכל חדא עונה א' בחדש. פרש"י עצה זו לת"ח שעונת ת"ח משבת לשבת. והדין עמו דלאינש דעלמא אפילו טובא כדאיתא בירושלמי הלכה י"ב שהיו י"ג אחים ומתו י"ב בלא בנים ובאו לפני רבי ותבעו להתייבם אמר לו רבי יבם אותן ע"ש. ועיין תוי"ט דברים של טעם:

סעיף נט

ואינו חולץ לשני בתים. עי' ב"ש סי' קס"א ס"ק א' וסי' קס"ז ס"ק ב' מה שהשיג על הב"ח:

לעולם כשרה כשרה לעלמא. עיין חדושי הרמב"ן שמפרש כשרה לדידיה:

סעיף ס

דאי ברתה היא אסורה לכהן. אע"ג דיליף מאלמנה לכה"ג שבנה פגום לכהונה אגב פסול אלמנה קאמר בנה. ולאו דוקא דהא פשיטא בן הנכרית לאו כהן הוא ואי משום דלא ישא כהנת כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת דקי"ל לקמן (דף פ"ד) לא הוזהרו כשרות מלינשא לפסולים וכן פרש"י וראיתי בחידושי רמב"ן וז"ל נראה לי דכיון דגמר ק"ו מאלמנה כאלמנה מה אלמנה יש לה דורות אף הוא פגום. ואם בא על הכהנת ועל הלויה וישראלית בתו פסולה לכהונה כבת חלל זכר דפסולה לכהונה לעולם ע"ש באריכות. ותמהני על המאור הגדול שכל הש"ס ערוך לפניו. הלא ש"ס ערוכה בקידושין דף ע"ז דיליף רבא מקרא דאין פסול חלל כי אם מפסולי כהונה שאפילו כהן שבא על אתותו לא עשאה אלא זונה ולא תללה. אף כי חייבי לאוין לא עשאה אלא זונה ולא חללה והא דקתני התם בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם היינו שבא מפסולי כהונה כדיליף מקרא התם לא יחלל זרעו מקיש זרעו לו:

ולא קאמר והלכתא הולד פגום. ע"כ ל' הרי"ף:

ה"ג ואיני רואה כאן מקום שיפול בה ספק. ובמהרש"ל סי' ל"ח ואני אומר ג"כ אין רואה ספק בדין זה אלא איפכא מסתבר דשרי לכהן והקושיא שהקשה הרא"ש תמה אני עליו הלא ודאי ק"ו פריכא הוא דהא פריך מה אלמנה לכה"ג שהיא עצמה מתחללת. וס"ס קשה אמאי לא נילף ק"ו מאלמנה לכה"ג שהיא מתחללת כו' ומוכרח את לומר שחומרת אינו שוה בכל אינו מעלה ומוריד ואדרבה איסור שאינו שוה בכל חמירא ועוד מאחר שאין אתה בא ללמוד אלא שתהא הבת פגומה. אבל אם הוא זכר אינו פוסל לא אשתו ולא בניו לפי דאין חלל אלא מפסולי כהונה. וא"כ מפריך ק"ו מיניה וביה ונאמר זכר יוכיח שמאלמנה לכ"ג הוא חלל עד סוף כל הדורות. מעובד כוכבים ועבד אין עושה הזכרים חללים אף שהוא אסור שוה בכל. ע"ש באריכות. ואיני מבין דלדבריו כל זה תקשי לרב יוסף ולא על רבינו. אמנם לק"מ כי קושיא ראשונה אם לא הוי יליף ר"י מקרא שהיא מתחללת. לא הוי יכול ללמוד מק"ו דמיעטו הקרא כדאיתא לקמן (דף ס"ח) דכתיב כי תהיה אמר רחמנא כי תהיה הנך דאית ביה הויה עד דפריך התם א"ה עובד כוכבים ועבד לא ליפסלו. וקושיא שניה כמו כן הא דאין בנים זכרים פסולים משום חלל מיעט הכתוב מדכתיב חללה גבי איסור כהונה כדיליף רבא בקידושין דף ע"ז ובחללי כהונה כתיב לא יחלל זרעו מקיש זרעו לו ואהני קרא למעט הזכרים לדורות שלא נעשו חללים ואהני ק"ו למיפסל הבת לכהונה דפגומה מק"ו מה שאין שייך בזכרים כפרש"י.

אמנם בעיקר הדין שאם נשאת לכהן שאין מוציאין. אמת אתו ולא מטעמיה וכ"פ בסי' ז' בס' בית שמואל בשם תשובת רש"י ע"ש:

דכולהו אמוראי מודו דבנה פגום. והא דאמר ליה רב אי הוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתי ולא אהדר ליה פגום מיהא הוי ורבא ורב יהודה דקאמרי ליה זיל גלי זיל איטמיר משמע דמורה ביה להיתר גמור דאי לא היה אפשר דנפק מיניה חורבה אי מיטמיר דתנשא בתו לכהונה דכיון דהוא כשר לישראלית בתו כשרה לכהונה דהוא אינו פגום אבל בת עובד כוכבים ועבד שבא על בת ישראל הבת פגומה לכהונה:

שנמצא צד חירות שבו משתמש באשת איש. מה שיש לתמוה כאן. עיין פרק השולח סי' ל"ז מה שכתבתי שם:

סעיף סא

לאכשורה בה ובברתה. מדלא קאמר בה ובולדה מהא מסתייע חידושי רשב"א לפרש"י ולא כשיטת רמב"ן. ויש לדחות אימא עובדא הכי הוי:

ההוא דהוה קרי ליה בר ארמאה. עי' מהרש"א מה שתירץ על קושיות העולם. אזיל ג"כ בשיעת הרמב"ן דאפילו הזכרים פגומים המה שזרעם אחריהם פסולים לכהונה עד עולם. וכן בדיבור הקודם ע"ש. וכבר הקשתי על שיטה זו עיין לעיל סי' ל'. ועוד מה יתרץ בשיטת רש"י. ונראה לי דקרי בר ארמאה לענין ירושה דהוי הורתו ולידתו שלא בקדושה ואינו יורש את אביו נגד שאר אחיו שהיו הורתם בקדושה. א"נ לא היו לו בנים זולת זה. ואם אין זה יורש נכסי הגר הפקר הוא וכל הקודם זכה. א"נ לענין שבא על בת ישראל שפסלה:

ושפטתם כתיב ביי'. ע"ש דף מ"ו בתוס' ד"ה משפט: בירושלמי

ורב אלפס כתב. לכאורה ר"א קאי לתרץ קושיא ראשונה והך קושיא דטבילת גר בלילה פסול ס"ל ג"כ כתירוץ מהר"ם אבל הטוי"ד סי' רס"ח כתב ז"ל ולרב אלפס אפי' בדיעבד אם מל בלילה מעכב ואסור בבת ישראל. אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן לא פסלי' ליה הוא מפרש דרב אלפס קאי לתרץ קושיית מיהו קשה נמי וכן משמע לשון וסדר רבינו:

לא פסלינן לבריה. לאו דוקא אלא אם ילדה בת לא אמרי' דפגומה הוי כמו עובד כוכבים שבא על בת ישראל דבתה פגומה לכהונה ועמ"ש לעיל בסי' ל:

סעיף סב

יש לחוש שמא יאמר לשם בן חורין אני טובל. אבל כשתקפו במים לתת עליו עול מלאכתו נראה להדיא כטבילת עבדות ואז אפי' יצעק בקול רם על שם חירות אני טובל לא מהני ליה:

סעיף סג

כאמוראי דהתם דאמרי א"צ. רב ורב אדא בר אהבה דאמר תיתי לי דעברי אדרב וע"ש סי' ה:

ונהגו להטיף בשניהם. לחוש לדברי ה"ג ור"ח:

כיון דאיכא פלוגתא אין לחלל שבת. משום קטן צריך האי טעמא אבל מילת גר בלאו הכי אין דוחה שבת דמילה שלא בזמנה היא וק"ק הא לענין שבת פליגי רבה ורב יוסף התם בפרק ר"א דמילה. רב יוסף סבר ודאי ערלה כבושה היא ודוחה שבת. ורבה סבר ספק ערלה כבושה ואינה דוחה שבת וקי"ל רבה ורב יוסף הלכה כרבה:

סעיף סד

וכי תימא היינו באתרא דרובא ישראל. לפי דברי תוס' הכא בשמעתין. גם בפסחים שדברי רבינו לקוחים משם. הך וכי תימא לא קאי אלא אהך דפסחים. אבל בהך דר"י התם לא הוי רובא דישראל:

דלמא ראיה ברורה ועדות ברורה בעי. דברים אלו תמוהים חדא דהא לרבנן נמי מרבינן מקרא דכי יגור בא הוא ועדיו עמו כמו לרב יהודה דקרא למאי אתא. ועוד מדר"י נשמע לרבנן. דהא דקאמר ר"י בארץ צריך להביא ראיה. היינו ראיה בעדים אפי' לא אמרו אלא ששמענו שנתגייר בב"ד של פלוני. ועלה קאי רבנן ואמרי בין בארץ ישראל בין בח"ל צריך להביא ראיה דבהא לא פליגי ונראה דוקא ר"י הוכרח למידרש וכי יגור דהא מעמך נדרש במוחזק לך כמו מאתך א"כ היאך דריש בארץ אתה צריך להביא ראיה ובח"ל אין צריך להביא ראיה מנ"ל זאת. אימא בין בארץ ישראל בין בח"ל צריך להביא ראיה. ותרווייהו קראי צריכי דאי לא כתיב אלא בארץ ה"א דוקא בא"י מקבלין גרים אבל לא בח"ל. ואי לא כתיב בארץ ה"א דוקא בח"ל מקבלין גרים דליכא שבחא דא"י. אלא דר"י דריש קרא דוכי יגור על הבא ועדיו עמו. ומוקי האי קרא במסתבר על חו"ל באמרו שמענו שנתגייר בב"ד של פלוני. וא"כ ה"ק ר"י בא"י צריך להביא ראיה גמורה ובח"ל א"צ להביא ראיה ודי אם בא ועדיו עמו. וע"ז אמרו חכמים בין בא"י ובין בח"ל צריך

להביא ראיה גמורה. וקרא דוכי יגור לא דרשי אלא אורחיה דקרא אגב תיבת אתך צריך לכתוב כי יגור:

סעיף סה

יש לך עדים. עיין מהרש"ל סי' מ"ח:

שנגח שור. שישראל פטור מטעם הודאת בעל דין כמאה עדים דמי:

סעיף סו

נתרפא מטבילין אותו. תשלום הנהגת טבילת גר עיין מ"ש רבי' בפ' ר"א דמילה סי' י"א:

קידושיו קידושין. וגדולה מזו כתב ה"ה אפילו זרעו של מומר שהולידו מן הישראלית אפילו מומרת קידושיו קידושין:

סעיף סז

לקוח מן העובד כוכבים צריך לקבל. לפי' רי"ף ה"ק אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים אפי' שלא ע"מ לשחררו צריך לקבל הא לקוח מן ישראל א"צ לקבל כיון דכבר קיבל עליו מעיקרא בבית ישראל:

ה"ג לרש"י. פירוש דלדידיה א"א לפרש כפי' הרי"ף דהא א"צ לקבל עליו כשטובל לשם עבדות. וע"כ צריך רבינו לפרש לפרש"י דקאי חלוקת הברייתא בין לקוח מישראל או מעובד בוכבים היינו כשלקחו לשחררו:

ובא לשחררו מיד אחר שלקחו מן העובד כוכבים. אבל אם שהה בבית ישראל. אחר שלקחו מישראל אע"פ שלא קיבל עליו בשעת טבילת עבדות מ"מ נהג מעצמו בדת יהדות א"צ לקבל בשעת שיחרור כמו שביאר רבינו:

אמר רב הונא. עי' בפ"ק דכתובות סי' כ"ג:

וכן מצינו באבותינו. כ"כ בתוס' בסנהדרין דף ס"ח:

סעיף סח

היכא דאתני אז מותר לקיימו. היינו כפי' רב האי בסמוך ומהרש"ל סי' נ"ב כתב שרבינו לא הכריע וליתא:

איזהו עבד ערל שמותר לקיימו. ועבד זה אם אמר לו רבו בשבת צאי מעשה ידיך למזונותיך מותר לעשות לו מלאכה לצורך עצמו. רמב"ן:

על דרך פרש"י שמתוך לשונו משמע. מסתייע ליה לרבינו משמעות לשון רש"י דטבילת עבדות בעל כרחו בין לאוקימתיה דרב ששת. בין למסקנת רב פפא. דלרב ששת לא נחלקו רבנן ורשב"א אלא בטבילת חירות. אבל טבילת עבדות אפילו לרבנן בע"כ. דכן פרש"י כופה ומטבילה לשם שפחה דכל טבילת עבדים על כרחן היא ושוב פרש"י ומותר בה מיד אלמא לר"ש עבד א"צ לקבל בשעת טבילת שיחרור ורבנן סברי דצריך לקבל. היינו בשעת טבילת שיחרור:

וקאמר הש"ס. שוב מייתי ראיה מאוקימתיה דרב פפא:

משמע אע"פ שלא קיבל בשעת טבילת עבדות. דאי קיבל עליו אפילו לא שהה ימים הרבה נמי דהא קיבל עליו ומיהו למול בע"כ אין כח לרבו לכוף אותו לקבל עליו הברית ועול מצות כי עבד ערל אם רצה לעשות מלאכת עצמו בשבת עושה כדפרשתי. משא"כ אם נימול. ומפני כן אי אפשר לפרש הקרא עבד איש לרבנן אלא כדשמואל. דהא על המילה א"א כי אם מרצונו. משא"כ לרשב"א דס"ל דמילת עבד בע"כ נמצא שיש כח לאדון לכוף את עבדו להתחייב בעול מצות שהנשים מוזהרין עליהם כמו כן יכול לשחררו שלא מדעתו ורצונו להתחייב בכל המצות כולן. ובזה מיושב קושית מהרש"א שהקשה על רבינו ע"ש. אבל קשה על הטור סי' רס"ז ז"ל ואם מלו וטבלו בע"כ לשם עבדות לרש"י ז"ל דינו כעבד לכל דבר. ס"ל דאפילו למול בע"כ יש לרב רשות. ודאי לדידיה קשה א"כ אמאי דחק עולא ומוקי רבנן כדשמואל הא הקרא עבד איש לרבנן נמי אתיא דנימול בע"כ. ויותר מזה קשה על הר"ן בע"ז באלפסי גדולות דף שע"ו וז"ל על הא דשמואל הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים אע"פ שמלו וטבלו עושין יין נסך וכו' ומיהו מסתברא דכי בעינן שתשקע שם עבודת כוכבים מפיהם ה"מ בשמלו וטבלו בע"כ כדאיתא בפ' החולץ שאפשר למולן ולטובלן לשם עבדות בעל כרחן. קשה ג"כ הא לרבנן א"א לומר כך כמו שהקשתי על הטור וליכא למימר שפסק כרשב"א דהכא. דהא אליבא דשמואל קמפרש. ושמואל דריש עבד איש למפקיר עבדו ולא על עבד דנימול בע"כ כמו שדרש ר"א. וכל דבריו אלו צ"ע רב:

מתוך רב אלפס משמע שטבילת עבדות לרבנן צריך שתהיה מדעתו ובקבלה. דהא כתיב לעיל תחלת סי' ל"ז אבל לקבל אינו צריך דכבר קיבל עליו מעיקרא ר"ל בשעת טבילת עבדות. וז"ל מהרש"ל סי' נ' מ"ש הרא"ש משמע מדברי רב אלפס יגעתי ולא מצאתי ובע"כ אף הרי"ף מודה לפרש"י דהא הלכתא כרבנן דרשב"א כן פסק הרי"ף א"כ בע"כ ס"ל כשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור ואנן קי"ל בהשולח דלא כשמואל אלא כרב ור' יוחנן דצריך גט שחרור. ולכאורה קושיא עצומה היא. אמנם

לפי מה שביררתי דגם לפרש"י דטבילת עבדות בע"כ אבל מילת עבדות אינו בע"כ לרבנן א"כ לפרש"י נמי צריך לאוקמיה הקרא עבד איש לכדשמואל. ואנן קי"ל כר"י. אמנם לבד זה ראה מצאתי בחידושי רשב"א בפ' השולח. וז"ל ורב ור"י דאמרי צריך גט שיחרור דגמרינן לה לה מאשה כשם שאין אשה מתגרשת ביאוש ובהפקר אף העבד אינו יוצא ביאוש ובהפקר עד שיכתוב לו גט שיחרור. וקרא דכתיב וכל עבד איש מוקמינן ליה לדרשה אחרינא דעבד שיש רשות רבו עליו מילתו מעכבת את רבו מלאכול בפסח אבל עבד שאין רשות רבו עליו אינו מעכבו מלאכול בפסח אע"פ שצריך גט שיחרור דהא גבי אכילת פסחים הוא דכתיב וכל היכא דאיכא למידרשיה בדרשה אחרינא לא מפיקנא ליה גזרה שוה דלה לה והכי איתא בירושלמי ברייתא בהדיא ע"ש באריכות. וא"כ ל"ק הלכתא אהלכתא. ועולא דמוקי לה רבנן כדשמואל לא שמיע ליה הך ברייתא דמייתי הירושלמי ולאוקימתיה דידיה ע"כ ס"ל כרשב"א להלכתא דהא עולא גופה פסק כר"י בגיטין דף ל"ט דהמפקיר עבדו צריך גט שיחרור ומה שהקשה רבינו על ריב"ל דלית ליה להא דשמואל דאמר המפקיר דא"כ ע"כ דריש כל עבד איש כרשב"א וס"ל דמטבילו בע"כ וא"כ אמאי קאמר ריב"ל כו' היינו לסוגיא דשמעתין דלא ידע מהך דרשת ירושלמי אבל לפי מסקנא אפילו מאן דלית ליה הא דשמואל מ"מ אינו מוכרח לדרשת כל עבד איש לדרשת רשב"א.

סעיף סט

הכל מודים בבא על הנדה שאין הוולד ממזר. דכתיב ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה קידושין תופסין בה ומה שהקשתי מזה על הרמב"ם עיין פרק אע"פ סימן ו' שם תמצא נחת: 0הדרן עלך החולץ ליבמתו פרק ה

סעיף עא

ומאן דמבזה שלוחא דרבנן. עיין בחידושי שכתבתי בפ"ק דקידושין סי' י"ח:

בפ"ק דקידושין. דף י"ב וע"ש בחידושי בסי' הנזכר: ה"ג

סעיף עג

בפרק כל הגט. דף כ"ו ועי' בתוס' שם ד"ה הכא בסופו:

אבל למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוי גט. וז"ל הטור והרמב"ם כתב שאינו גט וא"א הרא"ש כתב דאפי' לאשה דעלמא הוי גט למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. וכ"כ מהרש"ל בסי' ד' ותמה אני על הטור דמאי נ"מ בזה שהוא בעצמו כתב בטור ח"מ

סי' ר"ט דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"כ. וכבר הקדימו הרב ב"י בא"ה סי' קל"ב ותמה אני עליו אמאי לא הקשה קושיא זו נמי על רבינו דהא רבינו גופא פסק כן דאין אדם מקנה בפרק המוכר הבית סי' ז'. ובקידושין פרק האומר סי' ז' ובכמה מקומות. ובב"י הקשה לתרוייהו ולא ק"מ דכמה תנאים ואמוראים סברי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם כדאיתא לקמן (דף צ"ג) דחשיב כשיטה ע"כ ניחוש להני תנאי ואמוראי ליפסול לכהונה דריח הגט הוי ואח"כ מצאתי תי' זה בב"ח ונכון:

סעיף עד

וחשיב בידו לגרשה. והוי גט גמור מדאורייתא:

דמה לי ספיקא דיליה בלא עביד מאמר. רצונו אם האיבעיא דוקא בדאורייתא לא שייך לומר הא לא עביד מאמר. דהא מאמר מדרבנן הוא. אע"כ חלוקה זו אפילו דמדרבנן לא הוי גט אפי' ריח גט אין בו ומסופק רמי בר חמא מקצה אל קצה אי גט גמור הוא מדאורייתא או דלמא אפי' ריח גט אין בו. ומה שהביאו לרבינו לפרש כך עיין בחידושי רשב"א מה שנתקשה באיבעיא זו ותירץ שם בב' אופנים. ע"כ בירר רבינו דרך זו:

ולחומרא עבדינן. וחולצת ולא מתיבמת:

סעיף עה

איכא מינייהו דהלכתא כרבי. לאפוקי אוקימתיה דרבינא דלדידיה רבי נמי שלא אליבא דהלכתא ובשנויא דרב שרביא גורס דכ"ע לא מהני כגי' דידן אבל לגירסת הגאונים ורי"ף ורבינו דגרסי אי אמר בזיקת יבמין דכ"ע מהני רבי נמי אתיא שלא אליבא דהלכתא דהא קי"ל דיש זיקה:

בזיקת יבמין. היינו הנך מ"ד מרבה ואילך:

והרמב"ן הודה לדבריו. עיין בס' מלחמות אדרבה הוא מיישב דברי הרי"ף ומסיק להלכה כרבנן ולא כרבי. אך בתחלת דבריו אומר שבעל המאור היה לו להקשות הנך קושיא דהראב"ד. והטור אגב שיטפיה כתב דהרמב"ן פסק כראב"ד דהלכה כרבי וזה אינו:

ה"ג ורב שרביא אומר אי אמר לה בזיקת יבמין כ"ע לא פליגי דמהני. כ"ה גירסת הגאונים ע' במלחמות ה'. ומסתייע מגרסא זו אמאי דחיק לאוקמא פלוגתייהו שלא אליבא דהלכתא דהא קי"ל דיש זיקה דהא מצי למימר כ"ע ס"ל אי אמר בזיקת יבמין דלא מהני א"ו נראה לרב שרביא דבסברא מועטת אמרי' מהני מאמר זיקת יבמין אף

אחר חליצה. אך על זה יש לבעל דין לחלוק אימא באמת גירסא נכונה ברב שרביא דכ"ע לא מהני כגי' דידן. ע"ז מבאר והולך וכן לכל האוקימתות. ר"ל אף לגי' דידן מ"מ אתה מוכרח לומר סברא זו לאוקמתיה דרב אשי ורבינא. א"כ יש לנו לקיים גירסת הגאונים ולגירסא זו ה"פ אי אמר זיקת יבמין כ"ע לא פליגי דמהני כי פליגי אם אמר במאמר יבמין ובחליצה פסולה והשתא הני אמוראי היפך סברת רבא דלרבא מאמר יבמין עדיף מזיקת יבמין. ולהני אמוראי זיקת יבמין רדהני אפי' בחליצה כשרה ובמאמר יבמין פליגי אפילו בחליצה פסולה:

ועתה אין נפקותא בכולהו אליבא דרבנן. ר"ל עתה לפי סברא זו אין נפקותא בכולהו שינויא אליבא דרבנן דלכל האוקימתות אתיא רבנן אליבא דהלכתא:

דאינה פוטרת לענין זה. אבל לענין התרה לשוק לכ"ע הוי חליצה כדקי"ל חליצה פסולה פוטרת:

ורבינא אמר אף בזה מודה רבי. כתב מהרש"ל ס"ס ו' וכל זה נראה דוקא שידע מן החליצה בין קידשה לה בין לצרתה בין הוא בין אחיו. אבל אם קידש אחיו השני שלא ידע מן החליצה של אחיו אפילו קידש סתם וגילה דעתו שלשם ייבום הוא מקדש ושוב נודע לו ומתחרט הוי מקח טעות ואינה צריכה גט ע"כ ואני אומר לחוש להצריכה גט אטו אם יודע בשעת קידושין מחליצה. והוא מקדשה לזיקת ומאמר יבמים אף שאומר אני הייתי סובר בדעתי שעדיין נשארה בחליצה צד זיקה לתפוס הקידושין בה ועכשיו אני ידעתי שאין נשאר לי בה צד ייבום מ"מ אתה מצריכה ליתן לה גט דבקל תפסה בה קידושין ה"ה בכה"ג אמרי' דבקל תפסה בה קידושין וצריכה גט כנלע"ד והבוחר יבחר:

0הדרן עלך פרק חמישי פרק ו

סעיף עו

הילכך צריך לפרש שאנסוהו עובדי כוכבים והדביקוהו על כרחו ביבמה. ורבא נמי ע"כ בכה"ג. דאי בשאיימו עליו לבעול ערוה מעצמו דא"כ אפילו יש קישוי שלא לדעת תיפוק ליה דאגילוי עריות יהרג ואל יעבור:

וי"ל דודאי כו' עד כיון דלא עביד מעשה. דברים אלו תמוהין דהא אכתי לא פריש דרבא איירי בשהדביקוהו עובדי כוכבים ואי לא איירי רבא בכה"ג אלא שאיימו עליו לבעול ערוה מעצמו לא שייך לומר כיון דלא עביד מעשה. הא עושה מעצמו ולא הוי כקרקע עולם ודברי רבינו לקוחים מתוס' ויש כאן חסרון הניכר וצריך לתקן דבריו כפי לשון

תוס'. וה"ג וי"ל דאיירי כשעובדי כוכבים מדביקים אותו על הערוה וא"א לו להשמט אם לא ע"י שיהרג וקאמר רבא דיש לו למסור עצמו להרג דודאי אי הוי קישוי כו': ה"ג

ולקחה לו לאשה בשלא כדרכה. וא"ת ל"ל קרא הא בלא"ה ילפינן הראה ביאה ביאה מעריות בסמוך סי' ד' א"כ שלא כדרכה נמי אתיא בג"ש דהא בעריות משכבי אשה כתיב. תירצו בתוס' דאיצטריך ביבמה שלא תאמר עיקר ביאה לקיום זרע הוא ושלא כדרכה ליתא כלל בקיום זרע קמ"ל. רמב"ן. ואכתי קשה הא הראה נמי ביאה שאינה לקיום זרע כמ"ש תוס' דף נ"ה ד"ה אינו חייב ע"ש ומכל מקום אתיא מג"ש דניקנית יבמה ליבם א"כ אתיא נמי שלא כדרכה. י"ל דהוי מוקי במסתבר דוקא בהראה שהוא מקום הראוי להקים שם משא"כ שלא כדרכה: ה"ג

סעיף עח

וכן שלא כדרכה בחייבי לאוין נפקא לן מהכא. והקשה מהרש"ל סי' ט' חדא דמנלן למידק לחייב שלא כדרכה מאחר דאתא קרא דש"ז לגופא דבעינן גמר ביאה משא"כ בשאר חייבי לאוין דסגי בהראה. ואני אומר שקושיא זו קשה בלא"ה היכי קאמר בגמרא לשתוק קרא משכבת זרע דשפחה חרופה הא צריך הוא לכתוב לפטור שלא כדרכה כדאמרי' בתמורה דף י"א. שלא כדרכה אינו מחייב בשפחה חרופה מ"ט דש"ז כתיב וקושיא זו מצאתי בחידושי רמב"ן ותי' דאיכא למימר כיון דש"ז משמע לפטור הראה לשתוק רחמנא מיניה ולכתוב מעוטא אחרינא לשלא כדרכה ע"כ. וע"פ דרך זה יש לתרץ קושית מהרש"ל בהיפך. ואף שתירוץ זה דוחק אבל ק' היאך ממעט בכריתות מש"ז הראה ושלא כדרכה. הלא לעיל דל"ד פליגי ר"י ורבנן דמש"ז דכתיב גבי טומאת ש"ז סברי רבנן ש"ז פרט להראה ואותה פרט לשלא כדרכה ולא ממעטינן מש"ז תרוייהו ורמב"ן תי' דסוגיא דכריתות אתיא כר' יהודה וסוגיא דידן אתיא כרבנן דלא ממעטינן מש"ז כ"א הראה לחוד ולהכי שפיר קאמר מדאיצטריך למעט ש"ז גבי שפחה חרופה להראה ש"מ ששאר חייבי לאוין אפילו הראה אסור. נמצא לדבריו גבי שפחה חרופה לרבנן חייב אפילו שלא כדרכה. אמנם הרמב"ם בפ"ט מהל' שגגות כתב אינו חייב בשפחה חרופה עד שיבעול כדרכה וכו' וכ"כ הסמ"ג מל"ת סי' קכ"ה ובהל' שאר אבות הטומאה פ"ה פסק כרבנן דר"י דאפילו כלה טמאה והמשמש בשלא כדרכה והראה אינו טמאה אחד ממעט מאותה וא' ממעט מש"ז ובשפחה חרופה ממעט תרוייהו מש"ז ונראה ליישב ע"פ מ"ש הרמב"ם פ"ה הנזכר דין יו"ד הבועל את האשה ולא הוציא שכבת זרע טהור אע"פ שהערה וכן האשה טהורה עד שיוציא האיש. מלשון זה משמע אם

הערה בה והוציא זרע היא טמאה משא"כ בשפחה חרופה מקרי הערה אף בהוצאת זרע והיינו סעמא דאין ראויה להתעבר בהערה כמ"ש לעיל סי' ב' משא"כ בטומאת ש"ז סברי רבנן דאפילו כלה טמאה אע"פ שאין אשה מתעברת בביאה ראשונה מ"מ טמאה. א"כ אפילו הערה בהוצאת זרע אף שאינה יכולה להתעבר ע"י ביאה זו מ"מ טמאה היא וא"כ ודאי צריכין שני מעוטים דאי לא כתיב אלא חד מיעוט גבי טומאת ש"ז הוי מוקמינן במסתבר בהערה בה בלא הוצאת זרע אבל שלא כדרכה בהוצאת זרע לא משא"כ בשפחה חרופה ממעטינן הערה אפילו בהוצאת זרע מטעם דאינה ראויה להתעבר. א"כ שלא כדרכה והערה תרוייהו ממעט מדכתיב שכבת זרע שתהיה דוקא ביאה שראוי להתעבר בה. ועיין מהרש"א דף נ"ו ד"ה אשלא כדרכה:

בביאה שאחר קידושין קודם שנכנסה לחופה וקני ליה בהערה ליורשה ולטמא לה ולכל מילי דאישות. ואיכא למידק כיון דליכא חופה ביאת איסור היא דהא קי"ל דהבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה (היינו מכות מרדות) אינו בדין שיקנה דהא בפרק ד' אחין אמרינן אפי' למ"ד מאמר קונה קנין גמור מאמר דהתירא קני מאמר דאיסורא לא קני. י"ל דאה"נ דאם בא עליה שלא לשם נשואין אלא דרך זנות דאינו קונה ולוקה. אבל אם בא עליה לשם נישואין קונה ואינו לוקה. דאע"ג דלא אשכחן בהדיא דקונה אלא חופה. סברא הוא דכיון דחופה קונה משום חיבת ביאה כ"ש ביאה עצמה שקונה עיין בהר"ן באריכות בפ"ק דקידושין. ומ"מ קשה אע"ג דבא עליה לשם נישואין מ"מ בלא ברכה בא עיליה ועדיין ביאת איסור היא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. וצ"ל כמו כן דהתם איירי שבא עליה דרך זנות. אבל אם בא עליה לשם נישואין קונה ואינה אסורה עליו כנדה. וזה שלא כשו"ת שב יעקב חלק אבן העזר סי' כ"ד ע"ש באריכות:

אבל ביאת קדושין דלית ליה בגווה קנין מעיקרא כו' לא קנה אלא בגמר ביאה. וקשה הא אית לן למילף בק"ו מה כסף שאינו גומר קונה. הערה שגומרת אינו דין שקונה כמו דיליף רב הונא ריש קידושין דף ה' דחופה קונה מהך ק"ו. ועוד הקשה בס' עצמות יוסף לתי' רב אלפס נימא לרב הונא הערה תוכיח שגומרת ואינו קונה. וצ"ל דרבא התם דאמר אין דעתו אלא בגמר ביאה. הוא לא ס"ל כרב הונא דהא קאמר התם בקידושין שתי תשובות בדבר. אבל קשה לפי מה שהגהתי דברי רבינו ריש קידושין ס"ס א' שרב אלפס מספקא ליה אי קי"ל כרב הונא אי לא כדעת ר"ת ודאי הקושיא עומדת. וצ"ל כמו דאיתא בב"י לזה הסכימו כל הפוסקים (ר"ל דלא כרב הונא) ודלא כר"ת שכתב והא דרב הונא ספק היא דהא פריק כל מה שהקשו עליה:

דלא נכתב קיחה אלא בביאה דקידושין. אע"ג דפשיטא במקדש והדר בעל כדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה. והאי קיחה בקידושי כסף איירי ועי' בחידושי רשב"א בקידושין. ונראה דפשיטא קשה לתי' הרי"ף מאי פריך התם בקידושין דף ט' ור"י האי ובעלה מאי עביד ליה הוה ליה לשנויי דאתיא לאורויי דהעראה גומרת אחר קידושי כסף: ה"ג

סעיף עט

דפליגי בהעראה. וכן משמע בהרי"ף עיין בחידושי רמב"ן וקשה דהא לעיל בפרק זה סי' ד' תי' כרב אלפס דביאת העראה אחר קידושין קנה לכל כמו היבמה ש"מ דהעראה קונה לכל ביבמה וצ"ל דהכא דלא קני מן האירוסין היינו דוקא לענין תרומה אבל לשאר דברים קנה:

סעיף פ

משום דתלתא ונטמאה כתיב. דברי רבינו המה לקוחים מתוס' סוף ד' אחין (דף ל"ה) ע"ש באריכות:

משום דלא הוי זר אצלה מעיקרא. דהא מעיקרא אי בעי הוה מנסבא ליה:

אבל אי שייך בהו. כגון עובד כוכבים ועבד דהוי זר אצלה מעיקרא. וה"ה חייבי לאוין כמו שאבאר בסמוך: ה"ג

חייבי לאוין דתפסי בהו קידושין לא הוי זונה. עיין תוס' גיטין דף פ"ט ד"ה בעולה כתב שם מהרש"א ז"ל זו היא ג"כ דעת התוס' בפ' הבע"י דאין זונה ולא נפסלה מן הכהונה אלא בנבעלה לחייבי כריתות אבל נבעלה לחייבי לאוין כיון דתפסי בהו קידושין לא נפסלה לכהונה וכ"ה דעת הרא"ש ויש להקשות לדברי התוס' מהך מתני' דפ"ק דכתובות דהרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר דמוכח בהדיא דנפסלה לכהונה מנבעלה לחייבי לאוין. ויש ליישב דאתיא כמ"ד דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ואנן לא קי"ל הכי עכ"ל. והנה על רבינו הקושיא במקומה עומדת דהא מביא הך מתני' בפ"ק דכתובות סי' כ"ח. והנכון מ"ש הב"ח בא"ה סי' ו' ומהרש"ל ביש"ש פרק זה סי' כ"ו דנהי דלא הוי זונה ללקות עליו משום זונה מחייבי לאוין כיון דתפסו בהו קידושין. אפ"ה פסולה לכהונה ולתרומה כדיליף בפ' אלמנה לכה"ג לקמן (דף ס"ח.) והביא שם רבינו סי' ה ק"ו מגרושה. ובהכי מתורץ קושית מהרש"א ושפתים יושק. ועיין בבית שמואל סי' ו' ס"ק ט"ו:

סעיף פב

ונתגיירו. מזה הלשון משמע שנתגיירו הוא ובניו עמו וכן פי' הרמב"ם וטור. וה"ה כתב ונכון הוא שאל"כ היה מחויב לישא כדי שיהיו לו בנים ישראלים ולא א"ר יוחנן דבבנים עובדי כוכבים די לו ובשו"ת מהרי"ל חולק על זה ע"ש ובאידך פלוגתא דר"י ור"ל נראה לי דגורס נמי ונתגיירו דאלת"ה ה"ל לתלמודא לומר צריכא דאי אשמועינן בבכור לנחלה ה"א התם אמר ר"ל יש לו בכור לנחלה כיון דלא נתגיירו בניו עמו אבל הכא מודה ליה לר"י וכו':

סעיף פג

וכן הלכה. עיין פרק אלו מגלחין סי' צ"ט:

אלא דהא איכא לר' יהושע. ר"ל לענין זה איתא למתני' אף דקי"ל כר' יהושע דאם קיים פריה ורביה אינו מחויב לגרשה: ה"ג

סעיף פד

אי אפשר להיות בתשמיש. כפרש"י:

דסמוך לוסתה חייב [לפרוש] מדאורייתא. כדתניא בפ' ידיעות הטומאה (שבועות דף י"ח) [והזרתם] את בני ישראל מטומאתם. מכאן אמר ר"י אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן אבל הראב"ד פירש כרש"י וז"ל כיון דווסתה מדרבנן במקום מצוה לא גזרו וסבור שדברי רבי יאשיה אינן אלא אסמכתא:

האוהב את אשתו וכו'. יראה כי מדרך העולם אם היא אשת מדנים. או הבנים ובנות מקולקלים ומתירא שיצאו לתרבות רעה או יעשו להמרות אמם. אז ממהר להשיאן. יען אם היא אשה טובה ובניו ובנותיו מודרכים בדרך ישרה ועל כל זה משיאן סמוך לפרקן וודאי כונתו לשמים לזה אמר האוהב את אשתו וכו' אם יש בו כל המדות הללו עליו הכתוב אומר וידעת הי שלום אהלך וגו':

סעיף פה

אלמא כל מה שמוטל על האדם מן הדין לעשותו כו'. וכל הני דתנן בפרק המדיר מן הדין אין הבעל רשאי למנוע את אשתו מכל אותן הדברים והוא מונע ממנה הוי כאילו מוטל עליו הדבר לעשותו ואינו עושה שכופין אותו:

וההוא דאיני זן ואיני מפרנס כופין אותו ויוציא ויתן כתובה. כן הוא גי' ר"ח כמ"ש תוס' להדיא:

היינו בשביל שמונע ממנה כל ענייני אישות. והאי דאיני זן ואיני מפרנס הוי כאילו מונע כל ענייני אישות ממנה דפרנסה ומזוני תרתי מילי נינהו:

ורש"י פי' בשמעתין שכופין אותו ב"ד להוציא. כן פרש"י לקמן (דף ס"ה ע"ב) ד"ה הוא אומר כו' וד"ה אפי' תרי וכו' ואכל הני דתנן בפ' המדיר יוציא ויתן כתובה פרש"י נמי בריש המדיר דיוציא בכפייה ע"ש:

מפקינן לה מיניה בע"כ אפי' בשוטי. והנה לפניך דהרי"ף ס"ל דיוציא ויתן כתובה דיוציא לשון כפייה וה"ה כל הני דקתני בפ' המדיר יוציא ויתן כתובה ע"י כפיה הוא ומזה לקח הטור בסי' קנ"ד וז"ל וכתב רב אלפס דה"ה בכל הנך דקתני בהו יוציא שכופין אותו אפי' בשוטי וב"י גמגם בזה:

ותמיהני היאך נכוף כיון דקאמר בירושלמי אין כופין. נשמע מן דא כללא חדתא דהיכא דפליגי תוספתא וירושלמי ס"ל לרבינו כשיטת הירושלמי דהא מתוספתא מוכח להדיא דכופין:

יוציא ויתן כתובה ולא גרסינן כופין אותו ומדפריך כו'. ולפי גרסא זו יש לנו לומר עוד שסמך הרי"ף על הא דפרק אע"פ דף ס"ג למאן דמפרש מורד על אשתו באומר איני זן ואיני מפרנס. ופריך והאמר רב יוציא ויתן כתובה ואי כפי' במילי משכחת בה תו כגון שנידוהו ועמד במרדו כמ"ש רבינו בסמוך:

ה"ג ומיהו איכא למימר דהכי פריך שמואל לרב וצ"ע דהא אכתי יש סמך להרי"ף מהאי דפרק אע"פ:

סעיף פו

נתלה לו בעונש דירת ח"ל לפטרו מפריה ורביה. רצונו דקתני רישא אינו רשאי ליבטל. ועלה קאי סיפא לדבריהם ללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה לו מן המנין ורשאי ליבטל כאילו התנא דברייתא התיר לו ודלא כשו"ת חכם צבי סי' מ"א שהשיג בזה וז"ל ומה דקאמר לפוטרו מפריה ורביה לא ידענו מהיכא יליף לה. אלא דלא כייפינן ליה אפילו במילי כי היכי דלא כייפינן אישיבת א"י דשאר אינשי ע"כ:

וגם כל אלו אמוראים דבבל דשקלי וטרו בהאי דינא כולן לבני א"י שקלי וטרו ולא להם. ושם בשו"ת ז"ל רבי מטונך ד' מיתות ב"ד ושור המועד ומס' סוטה ומעשר בהמה אמאי שקלו וטרו אמוראי. הא אפי' בא"י לא נהיגי בזמן הזה. ושפיר אשכחן דאמרי בני

בבל למילתייהו אליבא דבני א"י. כדכתבו תוס' בברכות דף מ"ז ובשבת פ"ק דף ט' ע"כ. ואני אומר ואת מי אין כמו אלה אלא מאי כל סדר קדשים לא נישנו. יען שכוונתו כמ"ש הרי"ף בפ' עשירי במכילתין על רב יהודאי גאון אי איתא להנך מילי דרב יהודאי גאון לא הוו שתיק גמרא מינייהו. ואינו דומה להך דברכות ושבת דהתם ר"י שהיה מא"י מדבר לתלמידיו מבבל היאך יתנהגו אבל הכא כל אמוראי דבבל שקלו וטרו כולן לבני א"י ואין א' מהם שהגיד לנו שהדין משתנה בבבל:

ור' אבא בר זבדא דאמר אי זכאי הוה לי מקמייתא מבבל הוה דאיעקר מפירקיה דרב הונא. שם בשו"ת לא ידענא מאי ראיה ראה בזה דאדרבה מדקאמר אי זכאי ה"ל מקמייתא ש"מ דלא תלה באשתו ראשונה. ואי דעתיה מדאמרו ליה רבנן נסיב איתתא ואוליד בני. אע"ג דאנן תלינן בח"ל ולא כייפינן אינהו מיהו שפיר קאמרי. דהא לא פסיד מידי ודלמא מקמייתא הוא דלא זכה ומאחרת יבנה. ואי מדפריך תלמודא מיניה שפיר קא פריך דמשמע דהא דשמא לא זכה להבנות. לאו מלתא היא כלל. דאי לאו הכי מה משני להו לרבנן ע"כ. הנה לפניך דהחכם הזה אזיל לשיטתו אבל לפי מ"ש בריש מילין מדקתני ברישא אינו רשאי לבטל נדייק מיניה הא בח"ל רשאי לבטל ולא שייכא סברא זו שמא לא זכה להבנות ממנה דעון ח"ל גורם. וא"כ מאי פריך תלמודא. תו השיב שם בשו"ת וז"ל ועוד הא אמרי' בשילהי פרק שני דייני גזירות כל הדר בבבל כאילו דר בא"י. וביותר לרב יהודה דאמר כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה כדאיתא שם ובכירה דף מ"א ע"כ ולמה העלים שם בעל מימרא שהוא רב יהודה ואזיל לטעמיה שאסור לצאת מבבל לא"י ולית הלכתא כוותיה כדמצינו ר"ז ור' אבא שאישתמיט מדרב יהודה ועלו מבבל לא"י דהא דכתיב בבלה יובאו וגו' בכלי שרת הוא דכתיב ומעשה רב. ולפי הנראה שם ר"ל נמי ס"ל כר"ז. ויחיד ורבים הלכה כרבים. גם המתני' שם דף ק"י מסתייע להו דתנן הכל מעלין לא"י. ולא מפליג בין בבל לשאר ארצות:

ומה שלא עלתה לאברהם ישיכת ח"ל לפי שצוה לו המקום כו'. וזם שדייק הברייתא שאין ישיבת ת"ל עולין לו. היינו לאברהם כ"כ נ"י ומהרש"ל סי' ל"ב. ובשו"ת שם שדי ביה נרגא. ואומר. לא אתא למעוטא שאר אינשי כי היכי דתנא בסיפא או שהיו שניהם חבושין אין עולין לו. והכא למעוטי מאן אתא ע"כ מלבד מה שהעלים עין בגירסת הרי"ף שהוא גורס אין עולין להן. ואודית מיהת דהרי"ף ס"ל דדירת ח"ל עולה. ולא דייק אאברהם ולא כמו שהוא אומר שאין הכרע בדבריו ואפי' לגירסת הש"ס איכא לשנויה דתני בסיפא לו משום לו דרישא. אבל אי ברישא לאו דוקא לו לו למה לי וסוגיא זו איתא

להדיא בפ"ב דבבא מציעא דף כ"ט לפיכך דר"ע ל"ל משום לפיכך דר"ט ולפיכך דר"ט ל"ל ה"ק כו' וע"ש בתוס':

ונתעצל ולא הלך. למד רבינו זה מדמצינו שהיה בין הבתרים בן ע' שנים וברית הזה היה בא"י ובצאתו מחרן היה בן ע"ה שנים נמצא שהלך פעם אחת טרם נסיעתו מחרן בן ע"ה שנים ובמקרא אין בידינו אלא הליכה א' בן ע"ה שנים כדכתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט. ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן ועוד בתחלה אמר הכתוב וילך אתו לוט ואח"כ אמר ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו גו' הלא כבר הלך לוט עם אברם ומה זו קיחה. אלא ש"מ הא דכתיב וילך אברם וילך אתו לוט היא ההליכה ראשונה לא"י ולא הלך עמו כי אם לוט לבדו לתור להם מקום מנוחה ולראות את עין הארץ ובן ע"ה שנים היתה הליכה שניה. וזהו ההתעצלות של אברהם אבינו שלא הלך בתחלה עם שרה אשתו וכל רכושו ונפשות ביתו. וכן מצאתי בדרשות של ראב"ח פ' לך לך שמפרש הכתובים עד"ז ע"ש ובשו"ת שם כתב ז"ל לא ידעתי מנ"ל שהתעצל וקרא כתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ע"כ. הרי עיניך רואות שאנו יודעים מנ"ל:

ואף אחר שבא לארץ חזר למקומו שהרי בברית בין הבתרים וכו' וע"ז נענש. קשה מאחר דודאי ע"פ הדיבור היה הכל כדאמרי' בב"ר שהפרישו מבין הבתרים והביאו לחרן ע"כ בשו"ת שם ונעלם ממנו דברי תוס' בפ"ק דשבת דף י' בשם סדר עולם:

סעיף פז

גירשה מותרת לינשא לאחר. וראיתי במרדכי ונראה לי דאפי' לשני באין לו בנים לא תנשא לכתחלה וראיה מדקאמר ונישאת משמע דיעבד עכ"ל. ודברי תימא הן אף אם דייקינן מברייתא כך היאך שביק מתני' ועביד כברייתא:

נישואין כדאמרן. היינו סתמא דמתני' לשני אין לשלישי לא אם שהה עשר שנים: ה"ג

היינו דוקא לענין איסורא אבל לענין ממון בעינן חזקה תלתא זימני כדאשכחן בשור המועד. והתוס' כתבו ומיהו תימא דהשתא לענין איסורא לא סמכינן ארוב נשים דחזיין לבנים משום דאיתרע רובא כו' ולענין ממונא סמכינן אהאי רובא כו' ובעלמא אמרינן איפכא דאזלינן בתר רובא לענין איסורא ולענין ממון לא אזלינן עכ"ל. ונראה ליישב דודאי משום רוב לא מפקינן ממונא מהבעל דחזקת ממון עדיפא כדבעלמא אלא דמש"ה מפקינן כתובתה מיניה מכח ס"ס חדא דשמא אינהו לא זכו ליבנות ממנה ואחרים ראוים ליבנות ממנה ואם תאמר דאנא היא דאינה ראויה מעיקרא ראויה הייתי ועדיין

לא החזקתי והשתא הוא דכחשי וכל זה לענין ממונא דעדיין לא אתחזק כי אם בתלתא זימני כדמצינו בשור המועד. משא"כ לענין איסורא כבר איתחזק בתרי זימני דהיא אינה ראויה ולא תלינן דאיהו לא זכה ליבנות ממנה כמו בתלתא זימני לענין כתובה דלא תלינן דכולהו תלתא לא זכו ליבנות ממנה ואחרים זוכים ליבנות ממנה. ומצאתי קצת מזה בחידושי רשב"א. וכן היה דעת רבינו ומש"ה לא הוי קשיא ליה מה שהניחו הם בתימה:

ואי בדשהה עמה עשר שנים בעל כרחו הוא זקוק לגרשה אפי' היא בת בנים כיון דלא זכה ליבנות הימנה. ובמרדכי מוקי להאי ברייתא דוקא בדשהה. ויש לי ליישב ע"פ דרכו קושית רבינו דהאבעי' בסמוך איירי כגון דנישאת לשלישי והיו לו בנים ולא הכיר בה וכשנשתהה תחתיו עשרה שנים א"כ היא מוחזקת דלאו בת אלודי היא אין לה כתובה משום מקח טעות אע"ג שיש לו בנים משום ולערב אל תנח ידך אם היה יודע שאין היא בת בנים לא לקחה וכשניסת לרביעי ויש לה בנים ממנה שפיר איבעיא להו מהו דליתבעה לשלישי והתוס' ורבינו אין תי' זה מספיק להם משום לערב אל תנח ידיך לאו מקח טעות הוא וכ"כ נמוקי יוסף להדיא ע"ש:

דא"כ תנשא לשלישי כיון שהיתה ודאי בריאה תחת ראשון ושני לא הוחזקה עדיין. וא"ת דהא אף לפי דבריה דהשתא היאדכתשא אסורה לינשא למי שאין לו בנים וי"ל כיון דלא הוחזקה איכא למימר דהדר בריאה:

סעיף פח

אי בשהתה עמו עשר שנים. ובבעל ראשון ושני:

דאם לא כן למה אמרו במשנה ראשונה יוציא ויתן כתובה. נימא לה זיל לא איפקדית:

איכא לאוקמיה בידוע שהוא עקור. והאי דנדרים כשאינו ידוע ואמרי' שהיא משקרת ועיניה נתנה באחר:

או כמו שמעמידים בה"ג בשהה עמה עשר שנים. ולא חיישינן שמא עיניה נתנה באחר כיון ששהתה עמו עשר שנים כמו שכתב רבינו בסמוך:

ה"ג אפי' יורה כחץ הרי לא זכה ליבנות הימנה. וכ"ה בתוספתא שלפנינו וכצ"ל דאם היא לא זכתה א"כ גרמא דידה הוי:

אלא אית לן למימר אדרבה איהי לא זכתה. וההיא דשלהי שמעתין לפי מה שפי' לבה"ג צ"ל דהנך עובדי דשילהי שמעתין נמי איירי דהיא טוענת שאינו יורה כחץ:

כדאמרינן לעיל. דף ס"ד ע"ב דפריך ודלמא איהי דלא זכיא ומשני איהי כיון דלא מפקדא אפריה ורביה לא מיענשא. א"כ אם הוא כבר קיים פריה ורביה תו אמרי' דלמא

איהי לא זכתה ואי משום דאיהו מפקד על ולערב אל תנח ידך היא נמי מפקדת על לשבת יצרה. ועי' בא"ה סי' א' בב"ש:

ואליבא דר' ליכא לאוקמא ובבעל שני דמודה ר'. ואליבא דרבי בבעל שלישי ליכא לאוקמיה דא"כ מאי אריא שהתה בלא שהתה נמי לאלתר תצא משום מקח טעות ולא ניחא ליה לרשב"א לאוקמיה הך מימרא דר' אמי בבעל שלישי ולא שהתה משום הך קושיא שהקשה ר"י דהלשון הוא אמר וכו' משמע ששהו הרבה ביחד:

ויש מתרצין. הוא התי' הר"י בר"מ שהביאו התוס':

ובכתובה הוא דפליגי. ובלא שהה ובבעל שלישי הוא אומר מינה ותצא בלא כתובה משום מקח טעות והיא אומרת מיניה וחזיא ליה כיון דאין ראוי לבנים והעיקר חסר בדברי רבינו:

סעיף פט

משמע הא אי לאו הכי צריך ליקח אשה. ותימה לי מנ"ל דכייפינן ליה מהא דרב זבדא. אלא שהוכיחו לו לא טוב היות האדם לבדו וצ"ע:

סעיף צב

וכן רב אלפס ז"ל אלא יוציא ויתן כתובה. אמנם בזה מודים רבותינו אם נישאת לשני והפילה ג' פעמים שלא תינשא אלא למי שיש לו בנים ואם נשאת למי שאין לו בנים ולא הכיר בה תצא שלא בכתובה: 0הדרן עלך הבא על יבמתו 0פ"ז

סעיף צה

פרש"י או זה או זה. ועלה קתני הבעל מוציא מיד הלקוחות היינו אם מכרה האשה הבעל מוציא אף בחייה. אבל כשמכר הבעל אז מוציא הבעל לאחר מיתתה:

ונראה לפרש הבעל מוציא מיד הלקוחות לאלתר. בין שמכר הוא בין כשמכרה האשה כמו שמסיים ואזיל דתקון רבנן שלא יתקיים המקח כלל וכמו שפי' ר"ת לדינא אלא שר"ח ס"ל דר"ש בן גמליאל אזיל לטעמיה גבי אפותיקי משמע אם קי"ל כדרבנן גבי אפותיקי ה"נ גבי הכנסת שום המקח קיים עד שתבא האשה ותטרף. ורבינו חולק עליו בסברא זו דאפשר לומר בשום שהכניסה עדיף מאפותיקי ויכול הבעל לבטל המקח. אבל אין לומר דכוונת רבינו הא דקאמר הבעל מוציא מיד הלקוחות לאלתר לא קאי אלא כשמכרה היא אבל כשמכר הוא אין הבעל מוציא אפי' לאחר שמתה כי אם האשה מוציאה כשהיא רוצה. דא"כ עדיין הקושיא ראשונה קשה. ועוד דהא קתני מכרו שניהם

הבעל מוציא מיד הלקוחות אפי' כשמכר הוא וע"כ צ"ל דלאחר מיתתה עכ"פ מוציא מיד הלקוחות א"כ נולד לנו אף קושיא שניה ולפ"ז הא שכתב רבינו וכן פי' רבינו גרשון אין כאן מקומו כי אם לעיל אחר פרש"י ותימה וע"ק אזלי לשני פירושים וכן משמע בתוס' דגיטין דף מ"א ד"ה אשה שמביא פי' רבי גרשון בשם פי' הקונטרס ע"ש:

מכרה פי' האפותיקי:

ה"ג והלוקח יחוש לעצמו. פי' יחוש שיניח להם נכסים בני חורין שיגבה מהם כדי שיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו עי' בפ' השולח סי' ל"ד:

אינה מכורה. דלא מצי אמר לם הנחתי לך מקום:

וכל שכן הכא בשום שהכניסה. אינה מפי' ר"ח אלא סיום דברי רבינו הוא:

כיון דרשב"ג סבר דאפי' מכרן. כמו שפשט הירושלמי מדברי רשב"ג דאמר לא עלתה על דעתו שתהא אשה מחזרת על בתי דינין ש"מ דס"ל מטעם זה אפי' מכרה לשעה אינה מכורה: ודע

כ"ש דהוי לה איבה. ולא גרסינן כ"ש דהוי ליה איבה אלא כ"ש דהוי לה איבה:

ובהא פסק ר"י דהמקח קיים עד שעת טריפה כרבנן ויראה דדוקא כו'. מלשון זה משמע דרבינו פסק כרבנן ומה שיש לדקדק בזה עי' בפ' השולח סי' ל"ד:

סעיף צו

ה"ג דמלתא בכתובה שקלוה:

ה"ג א"ל ננאי בריה דרב יוסף. ובגמ' הגי' נאנאי וט"ס הוא כי נאנאי פי' כלב כדאיתא בפ' משוח מלחמה (סוטה דף מ"ב) מאה פאפי וחד נאנאי וגי' זו יש ליישב ע"פ פרש"י שם:

סעיף צז

נהי דמחייב באונסין בכחישה וביתרות דמיה מי מחייב. כך הוא גי' הרי"ף דלא כגי' שלפנינו. ואע"ג שהשוכר אין חייב באונסין הכא לא נחית לשוכר בלבד אלא אפי' לשואל ולומר דליכא לדמויי דין שומרים לנכסי צאן ברזל דאפי' שואל שהוא גדול שבשומרים לא מחייב אלא באונסים ולא בכחישה ובפחיתת דמים:

מכלל דלגבי צאן ברזל מיחייב אף בכחישה וביתירות דמים. וז"ל הרשב"א דוודאי משמע ממתני' דיתירות דמים לבעל דקתני אם הותירו הותירו לו ואמרי' נמי הכניסה לו שני כלים באלף זוז והשביחו ועמדו על ב' אלפים אחת נוטלת משום כתובתה והשני נותנת דמים ונוטלתן. וכיון שכן הדין נותן שיהיו באחריותו לפחיתות דמים:

ה" ג וכתב להו עליה אחריות:

סעיף צח

אלא אוכלין בשביל אחיו הכשרים. כדמוקי התם רב ששת שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת אינה גרושה ויש לו בנים מן אינה גרושה. אמנם מדלא קאמר סתם אוכלין בשביל היורשים כשרים תו אמאי לא מייתי הרי"ף דברי שמואל שאמר אבל חכמים אומרים אוכלין בשביל משפחה כולה. ועל דא ראוי להעמיד הפסק דהלכה כחכמים ולא כר"י דיחידאה הוא. ושמואל גופא דסבר כר"י היינו לשיטתיה דסבר המזכה לעובר קנה. והא קי"ל בב"ב המזכה לעובר לא קנה ואמאי צריך להביא ראיה מהך דיוצא דופן. ותו כתב הרמב"ן בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ב) וז"ל והרי"ף גורס הלכתא ככל הני לישני ואף לגירסיה משמע דתלת לישני הלכתא נינהו ולפום האי נוסחא אית לן למימר דסבירא לן ירושה הבאה מאיליה שאני דזכי בה העובר אפי' לכ"ע ולא פליגי רבנן עליה דר"י למימרא דלית לעובר זכיה בירושה אלא רשב"י הוא פליג עליה ואמר כולם זכרים יאכלו משום טעמא דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא בדוכתיה וכי פליגי הני רבנן במזכה לו מתנה פליגי ואפסקא הלכתא לא קנה אלא שבפ' אלמנה לכ"ג פסק שאין זכיה לעובר אפי' בירושה ע"כ דברי הרי"ף סתרי אהדדי. מכל הלין אני אומר שדעת הרי"ף כדעת רבינו דוקא אם יש אחין כשרין אוכלין בשבילן. מטעם דלא חיישינן למיעוטא. מש"ה אין זכיה לעובר עד שיולד אבל בשביל המשפחה כולה אינן אוכלין דעובר יש לו זכיה ואף אם תהיה נקבה בת קודמת לכל האחין ונסתלקו כל הקושיות מהרי"ף ע"פ דרך זה:

ותו אמרינן התם. על הראיה ראשונה יש לדחות דאין הלכה כרבא אלא היכא דפליגי אליבא דנפשייהו ולא באוקימתא דאמוראי להכי מייתי ראיה זו דע"כ רב הונא ורב נחמן נמי אזלי בשיטתיה דרבא:

וכ"ש שהמזכה לו לא קנה. וק"ק אימא לרבותא דמ"ד קנה פליגי במזכה לעובר:

רב נחמן ורב הונא מפלגי בין מתנה לירושה. והא דפריך בפרק מי שמת מתינוק בן יום א'. קושיא זו באמת לכלהו אמוראי אזלא בין לר"ש בין לרב הונא ורב נחמן. וקושיית רמב"ן אינו אלא לגירסתו שהיה גורס רב ששת לטעמיה אבל גרסתינו אמר רב ששת:

סעיף צט

ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל. והא דאמר לעיל בתחילת סי' ד' הטעם דעובר במעי זרה זר הוא היינו לענין אכילת עבדים אבל להאכיל לאמו כ"ע מודו מטעם אינו ילוד אינו מאכיל ועיין בתוס' דף ס"ז ד"ה למאי:

סעיף קא

איכא דאמרי בבא עליה כ"ע לא פליגי. הנה הרי"ף דרכו לפסוק תמיד כלישנא בתרא. ורביכו ס"ל כדעת ר"ת בפ"ק דמסכת ע"ז סי' ג' דבשל תורה הלך אחר המחמיר. ובשל סופרים הלך אחר המיקל. כ"פ רבינו בפ' בהמה המקשה סי' ו' ז' ועיי' בכללים. ועיין בשו"ת חוט השני סי' י"ח המושג והמשיג שניהם נעלמו מהם דברים הללו ע"ש:

אבל אי בדקינן לה ואמרה לא ידענא או אי ליתה קמן דניבדקה מודה שמואל דהולד ספק ממזר. וצ"ע אמאי לא חילק רבינו אם דיימא מיניה ולא דיימא מעלמא דבכה"ג הולד כשר. ולשיטת הרי"ף ניחא דלליש נא בתרא ס"ל לרבא דהאי משנה שאינה צריכה היא דקאמר היכי דמי אילימא דדיימא מיניה ולא דיימא מעלמא צריכא למימר דתיכול. אבל על רבינו קשה דקים ליה כלישנא קמא. ורבא מוקי מתני' דאירי בדדיימא מיניה ולא דיימא מעלמא וצריכא רבה היא. א"כ אמאי לא מחלק דבכה"ג הולד כשר. וצ"ל דסמך אמתני' דקתני ילדה תאכל. מהאי טעמא דדיימא מיניה ולא דיימא מעלמא. אף דאביי דחי לה ומוקי מתני' בששניהם חבושים סמך בזה רבינו מדהביא המתני' כפשטה אפילו בשאינם חבושים ומ"ט תאכל א"ו דדיימא מיניה ולא דיימא מעלמא ובתרא דידיה שדינן. אבל קשה להרי"ף שפוסק כלישנא בתרא ה"ל לפרש בדיימא מיניה ודיימא מעלמא דבתר דידיה שדינן ליה כמו שפסק רבא ללישנא בתרא. וליכא לתרוצי דסמך אמתני' דהא איכא לאוקמיה המתניתין בדלא דיימא כלל. אבל כל היכא דדיימא מעלמא אע"ג דדיימא מיניה הולד ממזר כדדחי אביי. וצ"ל כמו כן להרי"ף מדלא מפרש המתני' בדלא דיימא כלל ש"מ דמתני' איירי בכל גוונא בין דדיימא מיניה ומעלמא ובין לא דיימא כלל. ובין דדימא מיניה ולא דיימא מעלמא. ועוד נראה לתרץ על הרי"ף ורבינו בין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא. אמאי לא מייתי מימרא דרבא. אפשר שהיה גרסתם רבה ואביי ורבה קי"ל כאביי לחומרא ועיין בכללים. א"נ דאביי ורבא סברי דתרומה בזמן הזה דאורייתא. מש"ה יש ראיה ממתני'. ולפ"ז הרי"ף ורבינו והרמב"ם כולהו בחדא שיטה קיימו דהלכתא כלישנא קמא לחומרא. ועיין בשו"ת הנ"ל שיגע הרבה למצוא פתח להרי"ף ורשב"ם להשוותם ע"פ דוחק גדול. אבל לדינא המה ס"ל כמו שפסק הרמב"ם

כדפסק בש"ע י"ד סי' של"א דתרומה בזמן הזה דרבנן. וא"כ אין ראיה מתרומה דתאכל דהוא ספק דרבנן לספק ממזר שהוא איסור דאורייתא ועיין בב"ח א"ה סי' קנ"ו ס"ק ט"ז. וזה שכתב רבינו בהל' חלה דקדושה ראשונה בטלה משחרב הבית לאו דוקא דה"ה קדושה ב': 0הדרן עלך אלמנה לכה"ג פרק ה

סעיף קד

ה"ג ומסתמא נמי ה"ה כרות בידי שמים:

ופעמים שמוליד. ומ"מ רוב פעמים איני מוליד מש"ה אמר הרי הוא כסריס חמה וכשר כיון שפעמים מוליד:

אבל משמע שאינו מוליד. מלשון זה משמע לכאורה דאינו מוליד בשום פעם. דאי קאמר שאינו מצוי ברוב פעמים שמוליד. אבל אית ליה רפואה דלפעמים מוליד. מה לשון אבל משמע כו' דהא כבר כתב רבינו דלש"ס דידן נמי צ"ל כן. אבל אי אפשר לפרש כן דאי אינו מוליד בשום פעם. מאי איכפת לן בשל ימין או בשל שמאל. ע"כ נראה שעיקר חסר מן הספר וכן צריך להיות ושל ימין קיימת ומסיק דעובדא אתא לקמיה דרב אמי אמר ליה רב אמי ברתי שרייא לך אלא הוי ידעית שאינו מוליד וכן הוא בתוס' ובחידושי רשב"א ומהך עובדא ש"מ דס"ל להירושלמי שאינו מוליד בשום פעם מדקאמר לה הוי ידעית שאינו מוליד. אבל ר"י בר חנן ס"ל דאית ליה רפואה ופעמים שמוליד מש"ה אמר דשל ימין קיימת: ה"ג

זהו סריס חמה. סריס חמה ס"ד סריס חמה בידי שמים וזה על ידי אדם וצ"ל נמי לפי' ר"ת כדמשני בש"ס דילן הוא כסריס חמה דכשר:

דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה איירי בידי שמים. וא"ת אי בידי שמים איירי אפילו אינו מוליד כשר כדיליף מקרא מה ממזר בידי אדם. א"כ מה איכפת לן בשלימין או היא בשל ימין. וי"ל דרב יהודה בר חנן הוא סבר דר"י בן של ר"י בן ברוקה בידי אדם איירי. אבל בתר הכי מכח רומיא מתני' אהדדי מוכח דר"י בן של ר"י בן ברוקה בידי שמים איירי:

מאן דאמר בידי אדם פסול בידי שמים כשר ר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה כו'. כתב מהרש"ל סי' ח' וחלילה שר"ת ור"י ור"ש הזקן שהיו בקיאים בכל הירושלמי יותר מכל אשר שמענו לא ידעו ולא ראו הירושלמי שהוא כנגדם. כי מה שאמר הירושלמי הוא הס"ד ואמת אינו כן שהרי השיב שם רב אחא בר פפא קומי רב זעירא כולי רבנן ע"כ. ואני אומר להיפך חלילה שרבינו מייתי ראיה מהירושלמי וראה הס"ד ולא ראה

המסקנא. אלא דעיקר ראיה מדס"ד לומר הא דקתני בידי אדם פסול ובידי שמים כשר ר"י בנו של ר"י ב"ב היא ש"מ דידע תלמודא דר"י פוסל בידי אדם ובמסקנא דאמר כולה רבנן היא. אינו אלא שמחדש דרבנן מודים לר"י דבידי שמים כשר ור"י נמי לא מכשיר כי אם בידי שמים ולא פליגי תרווייהו דתרווייהו מודים דבידי אדם פסול ובידי שמים כשר וכעין ראיה זו הביא רבינו בפ' החולץ סי' כ"ו בשם ר"ת לענין דיחסא ע"ש בביאורי ומה שהקשה מהרש"ל דא"כ מאי אריא ביצה אחת אפי' שתי ביצים בשלמא לפי מה דס"ד איכא למימר להורות דפליגי רבנן עליה דר"י אפי' בביצה אחת אבל למסקנא קשה כבר תי' הריטב"א והרשב"א והרמב"ן דתני במילי דשכיחא דחסר לגמרי לא שכיחא:

דאי בידי אדם איירי ואינו מוליד איך יהיה כשר. גם בזה כתב מהרש"ל נוכל לומר דלאו דוקא קאמר שאינו מוליד לעולם אלא הרי הוא בחזקת שאינו מוליד כלומר ואם אח"כ תבא בטענה שיגרש אותה לפי שאינו מוליד כדאיתא בסוף פרק הבא על יבמתו ואמר לה אין ברתי שרי לך אלא הוי ידעית שאינו מוליד ואם תנשא לו מעתה לא תוכל לכופו אח"כ ע"כ. וכבר הוכחתי וברתי מה שכתב רבינו לעיל בשם ר"ת ובירושלמי נמי משמע שהוא כשר לבא בקהל אלא שאינו מוליד ע"כ פירוש אינו מוליד כלל. וע"כ ה"פ שאינו מוליד כלל. דהא הך איתתא באה בשאלת פיה לר' אמי אי שרי הך מדובר לה אי לא מסתמא היתה מסופקת שלא יוכל להוליד ולכך שאלה אם הוא מותר בקהל. א"כ למה אמר לה רב אמי הוי ידעית שאינו מוליד לא ה"ל למימר אלא את שריית. אע"כ ה"ק לה הוי ידעיא שאינו מוליד כלל וצדקו דברי רבינו:

דפסול לפי שאינו מוליד. ולפי פי' ר"א ממיץ דסבר אע"פ שאינו מוליד לא עקר הוא וכשר לבא בקהל. והך עובדא לפסול בניו קאמר עיין במרדכי אין סתירה לר"ת מהך עובדא. ורבינו בשו"ת כלל ל"ה סי' ה' הביא דבריו ע"ש ועיין בסמוך מה שאכתוב בזה:

וכן משמע בירושלמי דליקוי ע"י חולה חשיב בידי אדם. ר"ל חשיב כאילו נעשה בידי אדם. והילך לשון הירושלמי אמר רב אחי בר פפי קומי רב זעירא כולה דרבנן הרי שעלתה חטטין מי מחיך בה או מסיית והרי הוא בידי אדם כמו שהוא בידי שמים. פי' הא דקתני בין בידי אדם בין בידי שמים פסול איירי בנוונא דא. ובזה נסתלק תמיהתו של תפארת שמואל. וברמב"ם איתא וז"ל או שנולד בהן שחין והמסה או שכרתו הרי זה כשר לבא בקהל שכל אלו בידי שמים. ודברי תימה הן שזהו נגד ירושלמי וכתב עליו מהרש"ל סי' ט' וז"ל ואני ראיתי הירושלמי וז"ל מי שעלתה חטטין מי מחכך בו או מי מסיית והרי הוא בידי אדם כמו שהוא בידי שמים והיינו כפי' הרמב"ם עכ"ל ונפל ברברבתא שהוא סובר שהוא מימרא בפני עצמו. ואינו כן כי אם זהו סיום השינויא שמשני כולה רבנן.

והא דקתני בברייתא דבידי שמים פסול איירי בכה"ג שעלתה חטטין באברי זרע והמסה או נחתך ע"י אדם והוי כמו בידי שמים ומ"מ פסול ואיני יודע היאך הבין מה דמשני כולה רבנן כיצד מתורץ תרתי ברייתא אהדדי ואינו אלא כשגגה היוצא מלפני השליט:

ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה. רבינו לא הכריע בין פרש"י לפי' תוס'. דאינו נ"מ לדינא דבין כך ובין כך פסול כיון דמפולש הנקב מעבר לעבר מה לי אם הנקבים מכוונים זה נגד זה או באלכסון תרווייהו מקרי מפולש. ועיין בא"ח סי' תרמ"ח במ"א וט"ז על כל צד מוכח דרבינו ס"ל כמ"ש תוס' דנקב מפולש דאי כפי' תוס' שהביא מרדכי שאם ניקב הגיד מצד א' עד חללו שהוא ג"כ פסול ה"ל לרבינו להזכירו ולחלק על פרש"י:

ושלא במקומן לא מבשלה. דוקא בענין זה כיון שהולד הזרע בגובתא דלאו דיליה אבל בשאר כלי זרע לא אמרי' הכי. וע"ז נאמר הבו דלא לוסיף עלה. ומסתייען מהא דר"ת מכשיר אם נחתך בידי אדם ביצה אחת ולא פוסל מטעם שלא במקומה לא מבשלה. ודלא כמ"ש בשו"ת שב יעקב חלק א"ה סי' ד' שכתב אבל מי יסמוך על סברא דנפשיה לחלק בהא בלא סמך וראיה ע"ש:

וע"י חולי וליקוי בא. פי' דאיסתתם בידי אדם ע"י מכה כן כתב רבינו בשו"ת כלל ל"ג סי' ה'. גם בזה כתב מהרש"ל סי' י"ג לדבריו שכתב ע"י חולי חשוב בידי אדם ואגי כתבתי שהוא בידי שמים ע"כ ואני כבר כתבתי שפשט ירושלמי לא כן:

ניקב פסול מפני שהוא שותת. ע"ש ובשו"ת שב יעקב שאוסר לבעל השאלה לדור עמה בחצר אחת וז"ל ומה שנראה לו היתר ממה שילדה אשתו כמו כן פריך בש"ס וניקב לא מוליד והא האי גברא דסליק לדיקלא ואוליד שלח שמואל לקמיה דרב וא"ל חזור על בניו מאין הם. לא ידעתי ראייתו אימא דוקא בניקב ביצתו אומרים כך אבל לא בניקב הגיד. תו כתב ואף את"ל דחשיב יומי וירחא ואיתרמי ושאר הוכחות ברורות שמיניה ילדה אשתו שי"ל חדא שאין להכחיש דברי חז"ל בשום ענין ע"כ. איני רואה במה שהוא מכחיש דברי חז"ל הלא לא אמרו אלא ניקב הגיד פסול מפני שהוא שותת ולא תני סתם ניקב פסול כמו דתני גבי ביצים ניקב פסול בלי שום טעם. אלא משום דרוב פעמים הוא שותת ומש"ה פסלינן לבא בקהל אבל אם ניסת והוליד וזכה לבנות ממנה מנין לנו להוציא מבעלה. אימא מן המיעוט הוא שלא שותת כי אם יורה כחץ. כמו שכתב רבינו בתחילת סימן זה אע"ג דקאמר אינו אלא כסריס חמה וכשר מ"מ אית ליה רפואה ולפעמים שמוליד. ועוד שאנו רואים כמה בני אדם שנכרת מהם ביצה א' ומולידין ולא מסתבר למימר צא וחזור על בניהם מאין הם. ה"נ בנדון דידן לא מסתבר

למימר צא וחזור כו' דאשתו צנועה היתה וממש לא זזה ידו מתוך ידה. תו כתב וחדא אף דאירע שאוליד אין לסמוך להכשיר ע"ז דבר שפשוט לפסול כמו דכתב בלבוש א"ה סי' ה' סעיף ב' וי"א אע"פ שראוהו שמוליד אין לסמוך להכשירו בכך לבא בקהל ויש לדבריהם להחמיר כו' עכ"ל. אין זו ראיה אלא שיש להחמיר שלא ישא בת ישראל. אבל מי יקח אשתו ממנו המוציא עליו הראיה. תו כתב וכמו כן כתב מהרש"ל בביאור מצוה שלו לאוין קי"ח אבל אם היה מוליד הסברא נותנת שאינו כרות שפכה שכשר לבא בקהל אבל אנן לא קי"ל הכי אלא אפי' מולידין עכ"ל. כי ניים ושכב כתב לזה שאגב שיטפיה העתיק הכל במאמר א'. והוסיף שי"ן במילת שכשר. ואין זה אלא דיבור בפני עצמו. המפרש ציין על מה שאיתא בספר כשר לבא בקהל. עיין שם ותמצא כדברי. ובר מן דין הלא הראבי"ה ומרדכי וסמ"ג והרא"ש בתשובה ואגודה הכל הביאו דברי ר"א ממיץ שניקב הגיד לא מקרי אלא עקר ולא כרות שפכה וראייתו נכונה למי שמעיין עם היות שהטור והגאונים ממאנים בפירושו. על כל זה הצדיק שבא בשאלתו לצאת ידי שמים יכול לסמוך על דבריהם שלא להוציא אשתו ממנו כנלע"ד:

סעיף קה

בעו מיניה מרב ששת. הרי"ף השמיט הך בעיא ומה שהשיב רב ששת. משום דסמך על זה שסינף הך מתני' פצוע דכא מותר בגיורת להך בבא דרישא פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו בתרומה ועלה קתני פצוע דכא מותר בגיורת מסתמא איירי בכהן דומיא דרישא. אבל בש"ס פליג ליה לתרתי מתני' ולכך איבעי להו והרב ב"י מדהשמיט הרי"ף משמע לכאורה דכבעל המאור שאביא בסמוך ס"ל. ודוחק דא"כ הוי ליה לפרושי:

פצוע דכא מותר בנתינה. וה"ה בממזרת דחד טעמא אית להו דכתיב פצוע דכא לא יבא בקהל ה' וקהל נתינים לא איקרי קהל אע"ג דכתיב לא תתחתן בם. צ"ל לענין חיתון לא קאי אפצוע דכא דעל קהל ה' נצטוה ולא אפצוע דכא ה"ה והוא הטעם דמותר בממזרת דכתיב ממזר לא יבא בקהל ה' ופ"ד לענין חיתון לא מקרי קהל ה'. ובעל המאור כתב מדאסיקנא דף ע"ט דנתינים דוד ויהושע גזר עליהן אסתייע ליה טעמא דרבא כדמעיקרא דנתינים בגירותן מדאורייתא שרי ורבנן הוא דגזרו ובכשרין הוא דגזרו כו' הלכך פ"ד ישראל שרי בנתינה אבל פ"ד כהן אסור בגיורת דאיכא למימר בקדושתיה קאי. ולק"מ דדוד ויהושע גזר עליהן עבדות כמ"ש ר"ת לקמן (דף ע"ט) ד"ה ונתינים. ועיין בב"ח סי' ה' ס"ק א' דעל בנותיהן שנולדו להם אחר גירותן גזרו עליהן:

סעיף קו

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן. שביק ליה הך דר' אבין א"ר יוחנן. דלדידיה צריך להגיה הברייתא דרבי יהודה אשיא לבני מצרית ראשונה. א"נ משום דלקמן (דף פ"ד) פריך ליתני פצוע דכא ומשני שיירה. וקשה מאי שייר דהאי שייר וצריך לתרץ דשייר הך דרב דימי מצרי שני כו'. ש"מ דהלכתא כרב דימי מהרש"ל:

סעיף קח

אמר רבי אבהו סימני סריס ואיילונית ובן ח' אין עושין בהן מעשה עד שיהיו בן כ'. פרש"י משנים עשר עד עשרים מצפים להם אם יביאו קטנים הם עד עכשיו אם לאו גדולים הם. והיינו כרב דאמר נעשה סריס למפרע. ומזה הטעם השמיטו הרי"ף ורבינו הך פלוגתא דרב ושמואל וסמכו אדר' אבהו. כ"כ הטור ח"מ סי' רל"ה בשם רמ"ה דהלכתא כרב וכ"פ רבינו בפ"ד דקמא סימן ד' דהלכתא כרב בין לענין איסור בין לענין ממונא. אבל הרמב"ם פסק כשמואל. וקשה לרב מסוגיא דאלו נערות דף ל"ו דקאמר והא מאי רומיא הא ר"מ והא רבנן ה"ל לאוקמיה הא והא כרבנן והא דקתני איילונית אין לה קנס. כגון שלא הביאה שתי שערות עד עשרים ובא עליה בחדשי נערות. ונעשית איילונית למפרע ויצאה מקטנות לבגרות ובוגרת אין לה קנס. ויש לדחות דסוגיא זו אזלא לשמואל. אבל קשה דפריך שם אימא סיפא איילונית אין לה קנס אתא לר"מ. הא לרבנן נמי אתיא. וליכא למימר דפריך לשמואל מאי פריך והאמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ ואם איתא זו דברי ר"מ ור"י מיבעיא ליה הא לרב בלא"ה ל"ק וצ"ע:

ויוצא מידי נפל בשלשים יום אליבא דרבי כמו לרשב"ג. כ"כ תוס' בשם ר"י ד"ה והא וקשה הא בפ' ר"א דמילה ס"ס ה' כתב רבינו בבן שמונה ודאי מותר לטלטלו ולמולו בשבת דפסק הלכה כרבי ביבמות דאמרי אישתהוי אישתהי והן דברי תוספת בשם ר"י דף קל"ה ד"ה בן שמונה משמע דלא בעינן שלשים יום בגמרו שערו וצפרניו ועל ר"י לא קשה מידי דמטעם ממ"נ פסק התם למולו וה"ק לטלטלו כדי למולו וכדרב אדא בר אהבה. אבל על רבינו קשה דהא פסק התם ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת. ש"מ דלא ס"ל שינויא דרב אדא בר אהבה. וי"ל דוקא למול בשבת אמרינן בר קיימא הוא דאזלינן בתר רובא מדאורייתא. ורוב בר ח' לא נגמרו סימנים כמו לרשב"ג בסתם וולדות דמהלינן דסמכינן ארובא דרוב נשים וולדן קיימין. אבל לשאר מילי אינו יוצא מידי נפל עד ל' יום. אמנם לענין אשת כהן אם [ילדה] בר ח' ומת ונגמרו סימנים

בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה נראה שג"כ אינה צריכה חליצה. דסמכינן בהא ארבי ואוקמיה אדין תורה כיון דלא אפשר וצ"ע:

עבד רבא תוספאה כו' ואכשריה. משמע מהא דרבינו פסק כן. וכן פסק רבינו בפרק י"ט דשבת ס"ס ה' וכ"כ הסמ"ג. ותימה שלא הביא הטור א"ה סימן ד' דעת אביו והזכירו בשם הרמב"ם ועיין בפרק עשרה יוחסין ס"ס ז'. אבל התוס' הכא בשמעתין משמע דפסקו כר' אבהו ולא כרבא תוספאה וכ"כ תוספות בנדה דף ל"ח ודף כ"ז דלא קי"ל כהך עובדא:

וכן הלכה דלא כר' אבהו. אבל הרי"ף פסק כתרווייהו. ואית לן לסמויי' חדא מינייהו תירץ בחדושי רשב"א שהוא מפרש ר' אבהו לענין גדלות כפי' ר"ח ודלא כפרש"י ע"כ. ולא נהירא לי דא"כ קשיא לן אמאי השמיט הך דרבא תוספאה. אלא ש"מ דהרי"ף מפ' בהך דר' אבהו כפרש"י. והלכתא כר' אבהו שלא נפק מתורת נפל עד עשרים ולא אמרי' אשתהוי אם לא בהוכחה יתירה. ובשביל דקי"ל כר' אבהו השמיט הך דרבא תוספאה. והא דקי"ל כרשב"ג לאו בבן ח' דלא אמרי' אשתהוי אשתהי כ"א בסתם ולדות קי"ל כרשב"ג דלא יצאו מתורת נפל כ"א לאחר שלשים יום ועיין מ"ש עוד מזה בפ' י"ט דשבת סי' ז'. ויש לקיים דברי רשב"א. והא דהשמיט הך דרבא תוספאה. דרוב אמוראי לא ס"ל הך דרבא תוספאה כמ"ש תוס' בנדה דף כ"ז: כתב רמב"ם פ"א מהל' יבום דין ה' מי שמת והניח אשתו מעוברת אם הפילה לאחר מותו הרי זו תתייבם. ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם. אפילו מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מן החליצה ומן היבום אבל מדברי סופרים עד שיודע בוודאי שכלו לו חדשיו ונולד לתשעה חדשים גמורים. אבל אם לא נודע לכמה נולד אם חי שלשים יום הרי זה וולד קיימא ופוטר נשי אביו מן החליצה ומן היבום ואם מת בתוך שלשים אפי' ביום שלשים בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג או אכלו ארי הרי זה ספק נפל ספק בן קיימא. וצריכה חליצה מדברי סופרים. אבל לא תתייבם ע"כ. נראה בביאור דבריו. שיצא לו זה מדברי רבינא משמיה דרבא ביבמות דף ל"ו מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת והיינו טעמיה דמן התורה אזלינן בתר רובא ורוב נשים וולד מעליא ילדן. וסמכינן אדרבנן דפליגי על רשב"ג וסברי דבסתם ולדות קיימין ליה בוולד קיימא דאזלינן בתר רובא. אבל באשת ישראל חשו חז"ל לדברי רשב"ג דאמר לא יצא מחזקת נפל עד לאחר שלשים יום ומש"ה אם אשת ישראל היא צריכה חליצה. ועפ"ז צדקו דברי רבינו בפ"א מהל' מילה הלכה י"ג וז"ל מי שנולד בחדש השמיני אם היה שלם בשערו ובצפרניו הרי זה ולד שלם ובן שבעה הוא אלא שנשתהה ומותר לטלטלו בשבת. ואינו כאבן ומלין אותו בשבת. דס"ל דרשב"ג לא פליג ארבי דאמר בפרק הערל (דף פ') ומר אמר חדא ומר

אמר חדא ולא פליגי דבן ח' חדשים שנגמרו סימנים מחזיקינן ליה בבר קיימא מן התורה כמו סתם וולדות שלא קים להו בוודאי שכלו ט' חדשים גמורים דמדאורייתא הוי כוולד שלם מש"ה מולין אותו בשבת דמשום מצות מילה שהיא בכרת הניחו על דין תורה. וה"ה באשת כהן [שילדה] בן ח' שנגמרו סימנים כמו כן אינה צריכה חליצה ומה שלא הזכיר רבינו דין זה בפ"א מהלכות יבום. דסמך בזה אמ"ש חידוש דין זה אם מחללין עליו שבת פשיטא וק"ו שפוטר אשת כהן מחליצה. והא דמותר לטלטלו בנגמרו סימנים. אע"ג דמדברי סופרים לא הוי הוולד קיימא אלא בקים ליה שכלו לו ט' חדשים. זה אינו אלא משום איסור לאו לא תהיה אשת המת החוצה מש"ה אם אשת ישראל היא צריכה חליצה. אבל איסור טלטול מדרבנן. לא חשו חכמים כמו שמטלטלין סתם וולדות בשבת עם שעדיין לא עברו עליו שלשים יום בזה לא העמידו דבריהם. הוא הדין והוא הטעם דבן שמנה דרכו להיות בלא גמר סימנים. ומדגמרו סימנים וודאי בן ז' הוא אלא שנשתהה. וכמו שפסק רבינו כרבא תוספאה דאמר אישתהוי אישתהי דס"ל כרבי וכרשב"ג מש"ה פסק כרבי וכרשב"ג. ומה שכתב רבינו בהל' רוצח אינו נהרג על קטן אם לא שכלו חדשיו תשעה ירחים. או עד שיחיה שלשים יום. שאפי' נגמרו סימנים או סתם וולדות ספק בן ח' ספק בן ט' אינו נהרג עליו. אע"ג דמדאורייתא אזלינן בתר רובא. ורוב נשים וולדן קיימין. י"ל דלענין נפשות חיישינן למיעוט המצוי כמ"ש תוס' דף ל"ו ע"ש. דספק נפשות להקל. ובפ"א מהל' נחלות דין י"ג אפי' היה קטן בן יומו ולא כלו לו חדשיו. הואיל וחי אחר אמו שעה א' ומת הרי זה נוחל ומנחיל כו'. דלענין נחלה קם להו אדין תורה דהולכין אחר הרוב. והא דקתני ולא כלו חדשיו כולל סתם וולד. גם בן ח' ונגמרו סימנים דדין אחד להם. ובפ"א מהל' אבל דין ח' ובן שמנה שמת אפי' לאחר שלשים אין מתאבלין עליו. היינו משום דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל. ות"ק דפליג על רשב"ג ורבי סבר דבן ח' הרי הוא כאבן אפי' נגמרו סימנים וחי שלשים יום דלא יצא מחזקת נפל כשהוא בוודאי בן ח' עד עשרים שנה כר' אבהו שם ביבמות (דף פ'.) אם היות שאין דרכי לפרש דברי רמב"ם בחיבור הזה. יען שראיתי ביש"ש (סי' כ"ט) שהאריך למעניתו בפ' זה סי' כ"ט לפרש דברי רמב"ם שפוסק כת"ק דר' ורשב"ג וכר' אבהו. והא דקי"ל כרשב"ג אינו אלא לחומרא וע"פ דרכו פוסק שם להלכה דבעינן ל' יום וגמרו סימנים אבל לא גמרו אף אשת כהן חולצת ובר ח' וודאי אם לא גמרו סימנים אפי' חי ל' יום לא אמרי' בר שבעה הוא ואישתהי אלא אף מתייבמת ואם גמרו סימנים וחי ל' יום חולצת אבל מת בתוך ל' לא יצא מחזקת נפל כלל ומתייבמת דדוקא לרשב"ג הוי ספיקא כה"ג אפי' בתוך שלשים אבל לא לת"ק. ואידך פסקי' עמוד עליו וחלילה להתיר איסור כרת אשת אח שלא במקום

מצוה. ולהוציא אשת כהן מבעלה. וגדול הזה לא ראה דברי חידושי רשב"א שמפרש מאן דפסק כר' אבהו וכרשב"ג צריך לפרש מימרא דר' אבהו בפ' ר"א לענין גדלות ולא לענין נפל ע"ש. ועתה איישב כל הני קושיות שבנה מהרש"ל יסודו ולקח לו דרך לעצמו נגד הרב המגיד. א' אם איתא דרשב"ג מודה לרבי בנגמרו סימנים א"כ בנדה דף מ"ד דמוקי לה הש"ס בקים ליה שכלו חדשיו ה"ל לשנוי מתני' דאיירי בנגמרו סימנים. משום זה לא איריא דאיכא למימר מלתא דפסיקא נקט דאי הוי מוקמינן למתניתין בדנגמרו סימנים היה צריך להאריך ולהביא הברייתא. א"נ והוא הנכון דהא רבנן דתוספתא שאמרו איזהו בן שמנה כל שלא כלו חדשיו שמע מינה דסבירא להו כל זמן שלא כלו חדשיו מחזקינן בנפל. והא דאמרי' בשבת דרבנן פליגי עליה דרבי שמעון בן גמליאל בסתם וולדות המה רבנן אחריני. כדקאמר מדקא פסק הלכה כרבי שמעון בן גמליאל ש"מ דפליגי רבנן. ולת"ק דרשב"ג לא מהני סימנים. מש"ה מוקי לה בשכלו חדשיו כדי לאוקמי המתני' אפילו כרבנן דתוספתא. שוב שנית הקשה מהרש"ל. מאי משני הש"ס דעבד כרבים. הא רבנן נמי דפליגי ועדיף טפי משאר רבים הנמנים בפרטים כדמסקינן בפ' החולץ (דף מ"ו א)"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול כחכמים ופריך פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים. ואף דהתם נמי הוי רבים ר"מ ור' יהושע כנגדם וגם ר"ע סובר כר' יהושע אלא חכמים לעולם עיקר. אלא ש"מ דת"ק לא פליג ארשב"ג ע"ש. ולי לק"מ דוודאי הלכתא כחכמים שהמה היו קיבוץ תנאים למאות ולאלפים שהסכימו עליהם. עם היות שאיזה תנאים הסכימו לדעת אחרת נתבטלו דבריהם נגד הרוב אבל סתם ואח"כ מחלוקת אפי' במתני' כתבו תוס' ריש ביצה ובמקומות רבים בש"ס דלא הוי סתם כי אם רבים נגד יחיד ומש"ה הכא בשמעתי' דת"ק הוי כרבים לזה משני התלמודא שפיר דרבא תוספאה נמי כרבים עביד כרבי וכרשב"ג. נמצא לפי דרכנו פי' הרמב"ם ע"ד שפי' בו הרב המגיד גם התוס' י"ט הסכים לפי' הרב המגיד. ולהלכה בסתם וולדות אפילו לא נגמרו סימנים אם מת בתוך שלשים אשת ישראל צריכה חליצה. אבל אשת כהן לא צריכה חליצה. ובר ח' וודאי אפילו לא נגמרו סימנים אם חי ל' יום אמרי' בר שבעה הוא ואישתהי כרשב"ג ואסור להתייבם. ואשת כהן לא צריכה חליצה דקי"ל כרשב"ג. ואם מת תוך שלשים אסורה להתייבם ואם גמרו סימנים לא צריכה חליצה אם אשת כהן היא. ולפי מ"ש לתרץ דברי הרי"ף. הוא מסכים ג"כ לשיטה זו ודוק כי קצרתי:

סעיף קט

ויש אומרים כל ששכבת זרעו דוחה. כ"ה בגמ' וברי"ף. ורבים מתמיהים על הטור שהשמיטו:

והלכתא כר' יוחנן. וא"ת והא רבי יוחנן גופא אמר ה"ד סריס חמה כל שלא ראה שעה א' בכשרות ומפרש אביי מנא ידעינן כל המטיל מים ואינו עושה כיפה כמו שהביא הרי"ף ורבינו גופיה בסי' ה' א"כ אף שאין שערות בזקן צריך עוד סימני סריס משעת לידתו. וצ"ל דהא דקאמר ר' יוחנן אפי' באחת מהן. קאי אסימני סריס כשהוא בגדלות דהיינו שאין לו שתי שערות בזקן. אבל האי סימן דאינו עושה כיפה או שאין מי רגלים מחמיצין נמי סגי דהא עכ"פ בעינן שיהא לקוי ממעי אמו. וזה שכתבו תוס' ד"ה כי פליגי אלא בהאי לחודיה חשיב סריס כוונתם על האי סימני סריס בגדלות אבל הך סימן דאין עושה כיפה שהוא סי' שלקוי ממעי אמו וודאי בעינן כדאמר רבי יוחנן גופיה ומזה נסתלק תמיהת מהרש"א בתוס' ד"ה עד שיהא ע"ש. ודלא כשו"ת ריב"ש שהביא בשם רבינו הביאו ב"י דלא בעינן כ"א הך סי' לחודיה שלא היה לו שתי שערות בזקן ועיין בב"ש סי' קע"ב:

מה איילונית בידי שמים אף סריס בידי שמים. הקשה מגיני שלמה לפי מ"ש תוס' בריש מכילתין גם רבינו בסימן א' דוודאי איילונית אין לה רפואה. א"כ בחדא מלתא דומה לאיילונית בידי שמים וברפואה לא דמי דסריס חמה יש לו רפואה. וא"כ נימא איפכא דבסריס אדם איירי דאין לו רפואה דומיא דאיילונית אין לה רפואה ומזה השיג לדינא על תוס' ע"ש באריכות. ולק"מ דר"ע באמת ס"ל דסריס חמה אין לו רפואה ג"כ. דר"א אמר זאת מסברתו כמו שפרש"י דף פ' ד"ה ת"ר כו' והא שהביא ר"א ראיה לדבריו בברייתא שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים. לא ס"ל לר"ע כי מי דקדק אחריהם שהיו סריסי חמה:

ושמעינן מהא דהלכה כר"ע. וק"ק הא בלא"ה הלכה כר"ע דר"א שמותי הוא ויש לכוון ע"פ קושית מגיני שלמה דלכאורה הוי משמע דהלכה כר"א דהא קתני סריס דומיא דאיילונית מה איילונית אין לה רפואה אף סריס והיינו סריס אדם איברא השתא דקאמר תלמודא דומיא דאיילונית שהיא בידי שמים ש"מ דאית ליה לר"ע דסריס חמה נמי אין לו רפואה. וזה שמסיים דהוי מחלוקת ואח"כ סתם רצונו דאי לא הוי אמר תלמודא הכי הוה הלכתא כר"א דהוי מחלוקת ואח"כ סתם:

סעיף קי

אנדרוגינוס בריה בפני עצמו. להרי"ף צ"ל שאינו ספק אלא בריה בפני עצמו כגון בריה שבמקומות אחרים. כ"מ בבכורות פ' ו' סימן ח' בכור אנדרוגינוס ס"ל להרי"ף דמותר אפי' בגיזה ועבודה ע"ש בביאורי מעדני י"ט. וכ"מ ממה דפסק הרי"ף סוף פרק ראשון אשת אנדרוגינוס לא חולצת ולא מתייבמת ואי ספיקא הוי היתה צריכה חליצה ודלא כב"ח א"ה סי' מ"ד ס"ק ג'. ודלא כמ"א סימן תקפ"ט ס"ק ב' שכתב לרי"ף פי' דאע"פ שחבירו ג"כ אנדרוגינוס אם באותו פעם שהוא נקבה הוי חבירו זכר אינו מוציאו ע"כ. כי אנדרוגינוס בריה בפני עצמו וכל א' בריה בפני עצמו. והלשון ג"כ מוכיח מדקאמר מוציא את מינו משמע כל מין אנדרוגינוס ולדבריו ה"ל למיתני מוציא אנדרוגינוס דכוותיה וכ"כ הרמב"ן בקונט' אחרון למס' יבמות וכן באנדרוגינוס לפי שלא הכריעו עליו בסימנים של איש לעשותו כאיש ולא בסימנים של אשה לעשותו כאשה לפיכך הוציאוהו מכלל שניהם ועשאוהו בריה בפני עצמו ומיישב שם כל קושיות תוספות ע"ש:

המשנה נשנית תחילה. והתוס' הניחו קושיא זו בתימה ופלא שלא ראו דברי הרי"ף:

אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי. ראיתי בס' שו"ת חות יאיר סי' צ"ד שהקשה למה להו לפסוק בכל הני כר' יוסי. הא רבי יוסי לחוד הלכתא כוותיה נגד ר"מ ור"י לכ"ש אם ר"ש ג"כ מסכים עמו והניח בצ"ע. ולק"מ דבאנדרוגינוס הוצרך לפסוק כרבי יוסי לפרש"י לאפוקי רבי יוסי דברייתא. ולפי' הרי"ף להיפך. ובהרכבה לאפוקי מדשמואל דפסק כת"ק. וכן בקושי וקידוש:

וכיון דפליגי אליבא דרב מסתבר דהלכה כדאמרי בי רב. כל זה מלשון ר"י ולא הכרעת רבינו. וכן איתא להדיא בבכורות פ' ו' סי' ח' ע"ש:

ולהאי פיסקא חייבין עליו סקילה. פי' מהרש"ל שכתב רבינו כן לדעת ר"י אבל רבינו בעצמו לא הכריע בין דעת הרי"ף ור"י וכ"ה להדיא שם בבכורות וז"ל וכיון דפליגי בהאי פיסקא דכוותיה טוב להחמיר ובכור מספק הוא. ולענין שופר ומגילה דעת רבינו דאנדרוגינוס אינו מוציא אלא מינו. דלענין איסור לחומרא. ולענין ממון לקולא דהכהן עליו להביא ראיה שהוא בכור כדעת ר"י ולענין קידושין הוי ספיקא. ואם הדר וקידש צריכה גט משני ומש"ה לענין מילתו אינו דוחה שבת כ"כ רבינו בפ' ר"א דמילה סי' ז' וז"ל בשם הרי"ף יש אומרים הלכתא כרבי יהודה דמחללין עליו את השבת וגאון אומר דלית הלכתא כוותיה. וקים להו לרי"ף ולרבינו כדעת הגאון. והא דכתב רבינו בגיטין פרק השולח מדכתב הרי"ף וגאון פסק כרבנן ולא אמר מסתבר כוותיה אלמא לא מסתבר ליה כפסקא דגאון ע"כ שאני התם דגם בירושלמי קים ליה כרשב"ג ומסתבר טעמיה.

אבל הכא דעה ראשונה אינו אלא בשם יש אומרים. וודאי קים להו כפסק הגאון. א"נ דאם ס"ל דדחי שבת היינו טעמיה דרבי קרא כדאיתא בסוגיא התם וכ"כ פוסקים לדעת הרמב"ם. והא דכתב רבינו סוף פ"ק סימן ט' דאשת אנדרוגינוס לא חולצת. העתיק לשון הרי"ף כדרכו שעשה חיבור על ספר רב אלפס כדאיתא בכללים. וליה לא ס"ל אלא אשת אנדרוגינוס צריכה חליצה והטור ס"ל דמסקנת רבינו כדעת ר"י בעל תוס'. אך לענין בכור מצי ישראל לומר קים לי כדעת הרי"ף. ומ"ש רבינו בפרק ראוהו ב"ד סי' י"ט אנדרוגינוס אינו מוציא שאינו מינו וכן במגילה פ"א סימן ד'. צ"ל דהעתיק לשון הרי"ף אע"ג דלא ס"ל כדאיתא בכללים יען דעת הטור בעצמו אף שכתב וכן מסקנת א"א הרא"ש מ"מ לא פסק כוותיה וס"ל ג"כ לספיקא ובכ"מ ס"ל לחומרא ובזה ניחא כל מה שמקשה עליו הב"ח בי"ד סימן רס"ה ע"ש. גם שם כתב לדעת הרי"ף שסובר אנדרוגינוס ספק זכר ספק נקיבה וכבר השגתי עליו. נמצא דעת הטור ודעת רבינו לפי' המהרש"ל עולים בסיגנון א' וכ"פ בש"ע בכל הדינין כנלע"ד. ואם תקשי הלא הסוגיא בכל מקום שכתב הטור וכן מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. שפסק כן להלכה כדאיתא בכללים. י"ל היינו היכא דלא מוכח אבל בענין אנדרוגינוס כתב הטור בכמה מקומות דהוי ספק. ע"כ צ"ל דלא כתב כן אלא הראה לדעת רבינו ז"ל: כתב

סעיף קיא

והכי עבדינן לחומרא. ועוד מדקאמר ור' יהודה מאי עביד משמע דלית הלכתא כוותיה דר' יהודה מהרש"ל: 0הדרן עלך הערל פרק ט ה"ג

סעיף קיד

מאן דאמר דאורייתא. משמע דרבינו ס"ל להלכה דר' לא מחלק כלל בדבר שהוא מה"ת אם היא מרגילתו או להיפך. וטען עליו הרב בית שמואל בסי' ט"ז ס"ק א' שהוא סותר דברי עצמו בפ' אלמנה ניזונית ס"ס כ"ת שהביא בשם הראב"ד וז"ל וק' לי כאלמנה לכ"ג ולא הכיר בה מ"ט לא דמיא לשניה דהא איהי מרגילה ליה ע"ש משמע דלרכי דקי"ל כוותיה נמי ס"ל הך טעמא ולכאורה קושיא עצומה היא וע"ש בחידושינו בהיתר הספק למה שהביא רבינו קושית הראב"ד:

ונראה דהלכה כרבי. ובכ"מ פ' כ"ד מהל' אישות כתב לפסק דלרבי חלוצה שהיא נמי מדברי סופרים אין לה כתובה וחלוצה כדי נסבא. ונפל ברבוותא א"כ הא דקאמר א"ב ממזרת ונתינה. מתני' דקתני כריש יש מותרות חלוצה ממזרת ונתינה יש להן כתובה

אמאן תרמייה אי רבי קשיא חלוצה אי רשב"א קשיא ממזרת ונתינה. וע"ק הל"ל חלוצה איכא בינייהו. ובחידושי רשב"א תי' בזה דכ' דחלוצה מגרושה מרבינן לה. הכי משמע להו לאינשי דחלוצה כגרושה ומיבדל בדילי מינה כגרושה. וזה דוחק ולבי אומר לי דוודאי ר' ס"ל טעמא דמרגילה משום דחלוצה קא קשיא ליה והתנא דבריי' דמסדר ד"א זהו מרגילה כתר דברי רבי משמע דהוא קאמר נמי מהאי טעמא ומתרוייהו טעמי א"ר בחלוצה שהוא מדרבנן אית לה כתובה שהוא מרגילה ובשניה היא מרגילתו. כל זה בדברי סופרים אבל בדבר שהוא מד"ת לא תלי מידי במי שמרגיל אלא כדבר שהוא מן התורה א"צ חיזוק ותמיד יש לה כתובה. אמנם פליגי הני תרי לישני אליבא דרשב"א אם טעמיה משום היא או הוא מרגיל בין בדאורייתא ובין בדרבנן. או לא ס"ל טעם דמרגיל אלא טעמיה דלא תתעבר אצלו וכמו שפרש"י אליבא דרשב"א וקאמר מאי בינייהו ר"ל אם רשב"א ס"ל טעמא דמרגילה. ורבי נמי ס"ל הך טעמא דמרגילה. ומשני ממזרת ונתינה א"ב דלרבי דלא מחלק בדבר שהוא מן התורה בין היא מרגילתו או הוא מרגילה לפיכך יש לה. ולרשב"א לית לה. א"כ מתניתין שפיר אתיא כרבי דס"ל חלוצה וממזרת יש לה כתובה ואתיא מתני' אליבא דהלכתא כרבי:

והכל מבואר ומפורש בכתובות פ' אלמנה ניזונת סי' כ"ח ושם תמצא ג"כ בדברינו מבואר למה בהני יש להן תוספת ובנמצאו עליה מומין או נדרים אין להן תוספת: 0הדרן עלך יש מותרות פרק י

סעיף קטו

ה"ג דאמרי' מאי הוה לה למיעבד וכן אמר רב לא שנו אלא שנישאת בעד אחד וכ"ה ברי"ף ובגמ'. והשאר אך למותר וטעות: ה"ג

רישא דעבדא איסורא קנסו רכנן. הקשתי לשאול. ולימא טעמא דסיפא משום קידושי טעות דכהן ונמצא לוי ולא יוכל להקשות רישא נמי נימא נישואי טעות הוא דהא אמרינן לקמן (דף צ"ד) דאין תנאי בנישואין כמו שהקשה תוס'. ומה שתירצו תוס' דקידושי טעות לא שכיחי דלא חיישינן לשמא יתלו בקידושי טעות דר"ע לחודיה הוא דחייש להכי לקמן בפירקין (דף צ"ד.) אבל רבנן סברי דלא חייש לשמא יתלו בקידושי טעות ולהכי צריכין להך שינויא לחלק בין היכא דעבדא איסורא או לא. זהו ניחא לפי הסוגיא דשמעתין לאוקמי מתניתין אף כרבנן דר"ע אבל לפי מסקנא דקי"ל כר"ע כמו שכתב הרי"ף ורבינו לקמן בפ' זה ריש סי' ו'. א"כ קושית תוס' במקומה עומדת. וניחא לי ע"פ מ"ש מהרש"ל לתרץ קושיות תוס' דף פ"ח ד"ה אי הכי הא דלא פריך מרישא משום כל היכא דנשאת

בעדים קלא אית להו ויודעים הכל שע"פ עדות של אלו שאמרו מת בעלה היא נישאת וא"כ ידוע שקידושי טעות הן משא"כ בהתרת ב"ד דלא ידעינן באיזה ענין התירו אם בעדות מיתה או בגירושין. ולפי סברא זו מתיישבת קושית התוס' דצריך שינויא לחלק בהיכא דעבדה איסורא. דהא אליבא דהלכתא אסורה לחזור לראשון אפי' שלא ברשות ב"ד דלא אמרי' מאי הוה לה למיעבד א"כ קשה באמת מ"ט דהא לא שייך האי טעמא דשמא גירש זה דכיון דנשאת בעדים קלא אית להו. וע"כ צריך לתרץ כיון דעבדא איסורא קנסוה ולהכי אפי' אם נשאת ע"י עדים אסורה לחזור לו כמ"ש מהרש"א דלמסקנא ניחא לפי שיטתו וכל זה ניחא לשיטת הרי"ף דגרס אלא. אבל לשיטת רבינו דבצירוף טעם זה שמא גירש חשו להיכא דעבדא איסורא ודאי הקושיא במקומה עומדת וצ"ע:

ואי אפשר לומר כן דהא לקמן וכו'. קשה עלי מאוד להסיר קושיות רבינו מהרי"ף ועוד פלא בעיני הלא הרי"ף עצמו הביא הך דרב גידל אמר רב דלא אמר ר"ע באשת אח ה"ד כגון שקידש כו' אבל בנישואין מי איכא למימר תנאה הוי ליה בנישואין ומש"ה אשתו שריא במתני'. כמו שהביא רבינו בפ' זה סי' ו'. וקשה דידיה אדידיה דמ"מ הוה לן למקנס כיון דעביד איסורא. והאיר ה' עיני בזה ליישב דברי הרב הגדול וזהו ע"פ שהקשתי לימא טעמא דסיפא משום קידושי טעות כהן ונמצא לוי ולא יוכל להקשות רישא נמי דהא אמרי' אין תנאי בנישואין כמו שהקשה תוספת כמו שהארכתי. וניחא לי דהא קי"ל יש תנאי בחופה. ואנן קי"ל דלאו דוקא נשאה ובעלה כיון שנכנסה לחופה כל הדרכים אלו בה כ"כ כל הפוסקים. וא"כ אכתי הוי קשה רישא נמי היינו בנכנסה לחופה ולא נבעלה. ומש"ה משני התלמודא אלא רישא דעבדא איסורא. ונכנסה לחופה נמי עבדא איסורא כיון דקרובה לביאה כמ"ש נ"י. נמצא להך שינויא נכנסה לחופה כל הדרכים האלו בה. משא"כ להך אוקמתא דטעמא דסיפא משום קידושי טעות כהן ונמצא לוי. ע"כ רישא לא איירי אלא בנבעלה. אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה באמת אינה אסורה על בעלה כמו בנתקדשה מש"ה אמר אלא דהשחא הדר מהך אוקמתא דלא אמרי' בקידושין טעמא משום תנאי אלא דיש לחלק דיאמרו גירש זה ונשא זה משא"כ בסיפא דלא עבדא איסורא וע"ד שפרש"י ורבינו נמצא דדעת הרי"ף כדעת רבינו. וצדקו מאוד דברי רמ"א סי' קנ"ט סעיף ד' בהגהתו ומותרת לבעלה ודלא כב"י בבדק הבית ובית שמואל נמשך אחריו שם ובסי' ט"ו שהאריך דדעת הרי"ף שאסורה לבעלה משום קנס דעבדא איסורא אפי' לא שייך טעמא שמא יאמרו גירש זה ע"ש. כי מי שיאסר אשה לבעלה. בנדון זה עליו להסיר קושיות רבינו ומה שהקשתי לרי"ף אז נודה לו ודי למבין: ה"ג כשנטלה זו כתובה או מזונות:

סעיף קטז

ר' אלעזר אומר מהכא. עיין פ' השולח סי' י"ג מ"ש שם:

ולא לעבור על ד"ת. הא בשב ואל תעשה מותר לעבור אפי' על דברי תורה כן הוא מסקנת הש"ס ועיין שו"ת בית יעקב סי' קכ"ט:

סעיף קיז

וא"ת והא מוכח בגיטין דאפי' לרבנן הוי ממזר מיבמה לשוק. עיקר קושיתו על הא דאמר זו דברי ר"ע. הלא לרבנן נמי הוי ממזר. אבל על הא דאמר אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה לק"מ. דהא אמר להדיא מאן חכמים הך תנא דר"ע הוא כו' וא"כ איכא למימר הך רבנן דפרק הזורק רבנן אחריני נינהו דפליגי אכל מילי דר"ע ודרשי לא תהיה הויה לזר. ע"כ ביבמה ס"ל לרבנן דהוי ממזר כמו שס"ל לר"ע בכל חייבי לאוין:

וי"ל דלרבנן נא הוי ממזר אלא מדרבנן. אף להאי לישנא דנישאו וה"ה זינו. דבזינו נמי שייך מיחלפא להך לישנא ומש"ה לא תקשי לרב המנונא הך ברייתא דהכא דקתני זו דר"ע משמע דלרבנן לא הוי ממזר דרב המנונא ס"ל אם שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה מדאורייתא מ"מ לא הוי ממזר מדאורייתא:

וממזר דמתניתין משמע ליה מדאורייתא מדקתני סיפא. דאי מדרבנן קתני ברישא דהוי ממזר א"כ לא ה"ל למיתני בסיפא בהאחרון אינו ממזר דהא ממזר מדרבנן הוי. וכמ"ש רבינו בסמוך להדיא דליכא למימר מכח דומיא פריך דא"כ עדיפא מיניה ה"ל לאתויי ממציעתא דהוי ממזר מדאורייתא מאשת אח שלא במקום מצוה ויש מי ששיבש בזה:

כי היכי דקנסינן לה לגבי בעל. היינו יבם דלגבי בעל ממש מדאורייתא הוא אע"ג דא"א לא מיתסרא מדאורייתא על ידי טעות על בעלה כמ"ש תוס' ד"ה ואמרו מ"מ ממזר מא"א הוא כמו שאפרש בסמוך:

ואם תעמיד סיפא בנישאת בעדים. ואם תאמר היאך תעמיד הסיפא בנישאת בעדים. א"כ אמאי הוי מראשון ממזר מדאורייתא הא כתבו תוס' ד"ה ואמרו דא"א לא מיתסרא אבעלה מדאורייתא ע"י טעות. י"ל אע"ג דלא מיתסרא מ"מ הוולד ממזר מא"א הוא. כמו א"א שנאנסה דלא אסורה על בעלה והוולד מ"מ ממזר הוא:

אלא בהוראת ב"ד. ואין עומדת לצאת כלל דלא שייך טעמא דמיחלפא באשה אלא בנשאת בטעות שעומדת לצאת. תוספת:

משמע דלרבנן לא הוי ממזר מיבמה לשוק. אפי' מדרבנן דאלת"ה ה"ל לאוקמי מתני' כרבנן וממזר מדרבנן הוא. וז"ל תפארת שמואל [שעל הגמרא] צ"ע היאך מיושב לפי'

הירושלמי קושית תוספת שהקשו דלר"ע אפי' לית ליה לרב המנונא הוא אסור ליבם כדאיתא בסוטה וצ"ע. ע"כ. ואיזה תלמיד טועם שנתקשה בזה דהא הירושלמי לא ס"ל כדרב המנונא וכסוגיא דתלמודא דידן בהזורק. אלא כלישנא קמא דרב גידל ובמ"ש תוס' להדיא:

אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה. לאו דוקא שאפי' זינתה אינה אסורה ליבמה כ"מ בירושלמי בפרק שני דסוטה הלכה ח' ע"ש:

וכ"ש ביבמה דבמזיד לא מיתסרא. דלא קי"ל כרב המנונא כמו שביאר רבינו בסמוך וכיון דאם זינתה מותרת ליבם. וה"ה אם נשאת במזיד נמי מותרת ליבם. דדוקא בנישאת בטעות אסורה ליבם משום דמיחלפא באשה שהלך [בעלה] למדינת הים. משא"כ נשאת במזיד מלתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן. מתוספת:

ומשום הכי פריך עלה איתגורי איתגור דמשום שקידשה באיסור יחלוץ לה בעל כרחה. והקשה מהרש"ל בישש"ש פ' זה סי' כ"ב. וז"ל ותימה לי מאחר שלא התיר ר"ת אלא בלא ידעה וכ"ש אם נתקדשה ע"פ ב"ד שהתירו לה ע"פ עדות שמתייבמת אבל בידעה שיש לה יבם ונתקדשה במזיד ראוי לקונסה. א"כ בחנם טרח לשנויי ולומר הא דפריך איתגורי איתגור דלמא כפשוטו פריך ואמזיד קאי דסתמא קאמר דחולץ לה יבם ושריא ליה ע"ש באריכות. ואני אומר מלבד שאין קושיא דאם הכי פריך לא היה לו להגיה הש"ס דברי אמימר. אלא ה"ל לאוקמי מלתא כדמעיקרא אלא דאיירי שנתקדשה בשוגג י"ל עוד דבאמת ר"ת מתיר אפי' אם קדשה במזיד אלא שהמעשה כך היה בלא ידעה. וכ"כ הב"ח שנראה כן מלשון רבינו בסמוך דה"ג ור"ח אוסרין ומיהו דברי ר"ת עיקר וכתב אח"כ דנתקדשה שוגג אף לה"ג שרי כו' מכלל דלר"ת שרי למקדש אף במזיד ובר מן דין אף א"ת דר"ת לא התיר אלא בלא ידעה. מכל מקום בתוס' פירשו בהדיא ורבינו אחריהם דביבמה במזיד לא מיתסרא. וע"ד שפירשתי למעלה. ולכך צריכין לפרש דפריך אמימר כמו שפירשו הם. ומה שתי' מהרש"ל דאי איירי במזיד מה משני הכי קאמר אם יבמה ישראל שני נותן לה גט מאי קמ"ל ע"ש. טובא קמ"ל דאסורה לבועל דהא כמה פוסקים שהתירו אפי' בכה"ג ועכ"פ משנה צריכה היא: ה"ג

ה"ג אבל חכמים אמרו אין ממזר ביבמה לא אמר אלא אין ממזר ביבמה הא לצאת: ה"ג

סעיף קיח

וא"ת ביבמה ליבם נמי אכתי הוה מצי למיבעי. ואע"ג דרב ששת כבר פשטה. מכל מקום בהך א"ד נדחה הך פשיטותא דרב ששת נמי דאיירי בתרי ותרי בעדי הזמה: ה"ג

יבמה לעלמא נמי תפשוט ליה שעד א' נאמן לומר מת בעלך ואח"כ מת בנך. ולא חיישינן דלמא סניא ליה ליבם וסמכה על העד ולא דייקה. וכיון דלא חיישינן להכי א"כ אפי' במת יבמך ה"ה נמי שיהא נאמן: ה"ג

הלכך נראה דלא מיבעיא ליה אלא במת יבמך אבל במת בעלך ואח"כ מת בנך פשיטא ליה דעד א' לא מהימן. ובתוס' פירשו דבתרווייהו מיבעיא ליה משום דנהי דלעד לית ליה מיגו מכל מקום לא גרע ממת יבמך. אבל רבי' ס"ל דגרע מדהוי ליה להעיד שמת בעלך ולא יותר ומדקאמר ואח"כ מת בנך מחזי שבא לקלקלה דאין דרך העד להעיד מה שא"צ אף לעדות. אלא שמהרש"ל ביש"ש סי' כ"ח תמה בזה מנ"ל לחלק בזה שיהא פשיטא דאין נאמן אלא הוא נמי בספק כמו במת יבמך כמ"ש תוס' ע"ש. ולי נראה ליישב דאם נאמר דבמת בעליך ואח"כ מת בנך נמי קמבעיא ליה. אמאי קאמר כי קמבעיא ביבמה לשוק טעמא דעד משום מלתא דעבידא כו'. הכי ה"ל למימר עד אחד ביבמה מהו. כיון דהיא נאמנת לומר מת בעלי ואח"כ בני עד א' נמי נאמן לומר מת בעלך ואח"כ בנך. וכיון דבכה"ג נאמן ה"ה במת יבמך נמי נאמן וכמו שהקשה רבינו לתירוץ שני דלעיל הא דלא פריך יבמה ליבם. או דלמא היא נאמנת משום מגו. אבל עד א' אין נאמן במת בעלך ואח"כ בנך וה"ה במת יבמך אינו נאמן אלא ע"כ צ"ל דזה הוי פשיטא לתלמודא דעד א' אין נאמן לומר מת בעלך והדר מת בנך אע"ג דהיא נאמנת. ולא מיבעיא ליה אלא במת יבמך משום מלתא דעבידא לגלוי'. והתוס' שמפרשים דבתרווייהו מיבעיא ליה אזלי לתירוץ ראשון שכתבו תוס' דאין הכי נמי דמבעיא ליה יבמה ליבם אלא דהכי הוי מעשה דעל יבמה לעלמא בעו מיניה מרב ששת:

ושכיח נמי טפי דסניא ליה מדרחמא ליה כדמוכח באשה שהלכה. וכן דייק לישנא דשמעתא זימנא דמרחמא ליה והכי קאמר והא לא דייקא ומינסבה דמסנא הוא דמסני ליה. מהרש"ל. זהו לפי גירסא שלפנינו אבל בחידושי רשב"א גורס זימנין דסניא ליה ולכן לא הביאו תוס' ראיה זו:

דמסתבר דלא מהימן עד א'. ובסי' קנ"ח ס"ק ד' בס' ב"ש הקשה מהא דתנן לקמן דקי"ט זו אומרת מת בעלי כו' זו אסורה מפני בעלה של זו ה"ל למיתני אפי' עד א' אומר מת בעלה של זו ועד א' אומר מת בעלה של זו ולק"מ דדוק מסיפא איפכא לשיטת הרי"ף ורמב"ם אדתני לזו עדים הל"ל לזו עד א' אלא מהא ליכא למשמע מיניה כדאיתא סוגיא זו בהרבה מקומות:

דלא מהימן עד א'. ובסי' קנ"ח ס"ק א' כתב בספר ב"ש ולכאורה נראה בזה"ז דיש חרם ר"ג שלא ישא אשה על אשתו אין עד א' נאמן שמתה אשתו ע"ש. ואני אומר דבכה"ג לא תיקן ר"ג. והבו דלא לוסיף עלה. כי היכי דלא יתעגן כל ימיו:

סעיף קכ

ה"ג מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באתה אשתו מותרת לחזור לו. ומיירי באמרו לו שני עדים שמתה אשתו ועד אחד על גיסו. אבל בעד א' על מיתת אשתו אין יכול לישא את אחותה א"נ בדאיכא תרי עדים על גיסו. עיין בתוס' ד"ה ואע"ג ומה שהקשה מהרש"א על זה לקמן בדף צ"ה ע"ב בגמ' ע"ש. ולק"מ דהא אף אם נאמר דת"ק פליג אר"ש בשני עדים. מ"מ יש לנו לקיים שינויא דרב אמי וה"ק דקאמר ת"ק בין שנשאת ע"פ ב"ד או ע"פ עדים דאשת גיסו אסורה ואשתו שריא. וקאמר ליה ר' יוסי דס"ל כר"ש ע"פ ב"ד דפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו ע"פ עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו. ונהי דר' אמי ס"ל דת"ק מודה לר"ש בשני עדים. אבל הסוגיא זו איכא למימר דס"ל דת"ק פליג אר"ש וכמ"ד לעיל דפליגי רבנן. ומוקי לה דברי ר' יוסי ע"ד אוקמתא דר' אמי וצדקו דברי תוס':

ע"פ ב"ד או ע"פ עדים: ע"פ עדים ליתא בברייתא דא"כ לעיל (דף צ"א) ה"ל למיפרך עלה דרב דקאמר ע"פ עדים מאי הוה לה למיעבד הוי ליה למיפרך מהך ברייתא. אך תיבות הללו מתוספות הרי"ף ורבינו תם לפי שיטתם דמסקי' לעיל סי' א' בפרק זה דאפי' על פי עדים אם בא בעלה כל הדרכים האלו בה:

דמתסרי ע"י קידושין בעיא גט. לפי ס"ד המקשן אכתי לא ידעינן מהך סברא לחלק בין אירוסין לנשואין כמו שפרש"י וטעמא לא ידעי'. א"כ וודאי קשה דהוי ליה למנקט אשת אביו כו'. אלא שרבינו כתב סברא זו דע"י קידושי בעי גט לאלומי קושיא אפי' למסקנא:

כיון דאסירי לאחר מיתה. וא"ת אכתי מצי למנקט בגוונא שבאו עדים והעידו שזו אינה אשת אביו כגון שקידשה אביו על תנאי ולא נתקיים וצריכה גט. תירץ מהרש"ל דזהו ג"כ מלתא דלא שכיחא. ולפי מ"ש מהרש"ל שהבאתי בפ' זה לעיל סי' א' דכל היכא שנשאת בעדים קלא אית להו ויודעין הכל שע"פ עדותן של אלו נשאת וא"כ ידוע שקידושי טעות הן וא"צ גט לק"מ: ה"ג

אורחא דהש"ס בכל דוכתא דמהדר לאוקמי המשניות אליבא דכולהו תנאי. אמנם לפי מ"ש בכללים דבדברי האמוראים ובברייתא ס"ל לרבינו דהלכה כפלוני. והלא רב דמפרש הברייתא דאיירי באירוסין שמע מינה דהלכה כר' עקיבא: אלא לפי מה דקי"ל כר' יוחנן

הלכה כסתם משנה. ורב ור"י הלכה כר"י. אי לא נוכל לאוקמי המתני' כר' עקיבא. ודאי לית הלכתא כוותיה לזה כתב הרי"ף כיון דמתני' כוותיה הלכתא כוותיה:

ונראה לי להביא ראיה דהלכה כר' עקיבא כו'. מבואר נמי על דרך שפרשתי כי לולא דמתניתין כוותיה דרבי עקיבא. אין ראיה מהך דרב לקמן דר"י ורב הלכה כר"י דאמר הלכה כסתם מתני': ה"ג

לא שרינן לאשת גיסו אגיסו מספיקא. דשמא אמר שמואל הלכה כר"י אדר' אמי ולר' אמי הת"ק נמי מודה בארוסתו וגיסו דשמא תנאה הוי כדאוקי תלמודא לעיל מתני' כר"ע. ולא פליגי ת"ק ור"י אלא באשתו וגיסו בעד א' דלר' יוסי אסור אשת גיסו אגיסו. ואמר שמואל הלכה כר"י. ואשתו נמי אסורה דכל הפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו:

דבהא אפילו לר"י נפחא שרי. הלשון תמוה מאי אפילו דהא לר"י נפחא ס"ל אשת גיסו אגיסו שרי לאוקמתיה דידיה. לכן נראה לי להגיה וכצ"ל דבהאי אפילו לר' אמי שרי:

אלא משום דאתי לאחלופי באשה אחרת. והקשה מהרש"ל סי' ל"א א"כ אמאי פסק שמואל דיבמה אינה כאשת איש לגזור נמי משום דמחלפי באשה אחרת שהלך בעלה למדינת הים ותדחוק לומר דלגבי יבמה שנשאת דרך יבום אינה דומה לה זו היא סברא רעועה ע"כ. וקשה לי אם סברא זו רעה בעיניו. א"כ מאי משני אימא שמואל אדרב אמי קאי. ומאי משני אימא טעמיה דר' יוסי לר' אמי דלא מתסרי בלתא דנפשה אלא משום אחלופי באשה אחרת. וא"כ עדיין קשה אמאי פסק שמואל דיבמה אינה כאשת איש. אלא ש"מ דיבמה אינה דומה לה:

וחיישינן נמי לדר"י נפחא למיחש לתנאה. ותימה אדרבה לר' אמי חיישינן פשיטא לתנאה בקידושין אפילו לת"ק כדאוקי תלמודא לעיל מתני' כר"ע ולחלק בין קידושין לנשואין. וכ"ש לדר' יוסי חיישינן לתנאה דבהא לא פליגי וצ"ע:

סעיף קכא

מאמר תחילה פסיל ולבסוף לא פסיל. כתב בס' בית שמואל סימן ק"ע ס"ק י"ב לא מצינו טעם למה מאמר של קטן מהני. לפי מה דאמר בריש פרק ר"ג (דף נ') מ"ט אמרו רבנן מאמר ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי מאמר לקנות וביאה לקנות ומדמאמר לא מהני ביאה נמי לא מהני ואתי למיבעל אחר ביאה בשלמא לפירוש רש"י בקידושין דף י"ט דביאת קטן ביבמה נמי מדאורייתא ניחא. אבל לפי' תוספת דביאה ביבמה מדרבנן א"כ לא שייך גזרה בו ואני אומר אף לפירוש רש"י עדיין קשה מגט דיש לו לר"מ והא חליצה בן ט' לכ"ע מדרבנן. ולפי מה דאמרינן התם מאי

טעמא אמרו רבנן גט ביבמה מהני כו' ואתי למיבעל אחר חליצה. וא"כ בקטן לא שייך גזרה זו. וע"כ צ"ל דחכמים גזרו משום לא פלוג בקטן כמו בגדול. וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. א"כ ה"ה נימא לענין מאמר לפי' תוס': ה"ג

דאית ליה מאמר וזוטר כדשני בגט לר"מ. ולא ניחא להאי לומר דמהאי טעמא לא אמרו חכמים ביאתו כמאמרו דביאה פוסלת תחלה וסוף ומאמרו תחילה דווקא כמו שתירץ רבינו דהך פירושא ס"ל דהך לאו שינויא היא דא"כ מאי פריך לר"מ הל"ל חליצה כגיטו א"ו דס"ל לתלמודא דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקן ויש לו גט אחר גט וזוטר. ה"נ צ"ל במאמר דיש לו מאמר אתר מאמר וזוטר. דהך פירושא ס"ל דביאת קטן ביבמה מדרבנן הוא וא"כ מה שנא מאמר קטן לת"ק או גט קטן לר"מ:

ונראה דהלכה כרבנן כו' ומה"ט לא אמרו חכמים ביאתו במאמרו. דרבינו סבירא ליה כפרש"י דביאת קטן נמי מדאורייתא. אך כמאמר שוויה רבנן כמו שאפרש. מש"ה ס"ל דדי בזה לומר דמאמר בתחלה פוסל ולא בסוף. כדי שנדע דביאתו לא הוי כביאת גדול רק כמאמר משא"כ לר"מ פריך שפיר ליתני חליצתו כגיטו. דהא תליצה לכ"ע מדרבנן. ול"ל כעין דאורייתא תיקן א"כ לפסול מאמר אפילו לבסוף. ומשני דבאמת יש גט אחר גט וזוטר אבל לגבי מאמר לא אמרינן הך סברא. ובזה צדקו דברי הטור סי' ק"ע וז"ל אבל מאמרו של בן תשעה אחר מאמר בן ט' איכא למימר שמועיל וכו'. דעושה עצמו כמסתפק בדבר דלפירוש ראשון שפירש רבינו מועיל. ולפירוש שני אינו מועיל:

שבא על יבמתו קנאה. פרש"י בקידושין דף י"ט דמדאורייתא קנאה ליורשה ולטמא לה ותוס' הקשו דזה אינו אלא מדרבנן ולמפסלה על האתין כדתנן עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול. אבל ליורשה ולשאר דברים לא הוי כאשתו. וקשה דהא מוכח שם בסוגיא כפרש"י מדכתיב אשת איש פרט לאשת קטן משמע דיש אישות לקטן ולא מצינו אישות לקטן כ"א ביבם בן ט' שבא על יבמתו. ומה שהקשה תוס' לק"מ דה"פ עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול. ר"ל דממעט קרא דאין חייב משום א"א באשת קטן. ויבמתו קנאה ע"י ביאתו לא מצאו חכמים טעם לדבר. אם ביאתו ביאה לחייב עליה משום אשת איש ואי אין ביאתו ביאה לא ליקני יבמתו. ע"ז [תירצו] עשו ביאת בן ט' כמאמר. ר"ל שנתנו טעם לדבר כמו מאמר דהוי קידושין לענין יבום. ולא מחייבו עליה כמו נערה מאורסה כ"א בלאו לא תהיה אשת המת החוצה. ומש"ה ביאתו כמו כן מדאורייתא קנה לענין יבום ולא לחייביה עליה משום א"א:

לא תימא היכא דאיכא צרה למיגזר משום צרה. וזהו כמתני' דד' אחין. אבל במתני' דהכא לא גזרינן משום צרה אלא אטו אשת שני מתים דהוי בעלמא מדאורייתא

ודוקא בדידה גזרו אבל לא בצרתה דלא רצו להחמיר גם בצרתה אטו אשת שני מתים כ"כ תוס' לעיל (דף ל"ב) ד"ה מדרבנן. ומהרש"ל פירש בענין אחר ואין מן הצורך ע"ש:

סעיף קכב

שלא הביא שתי שערות. עיין סוף פ' יוצא דופן שכתב רבינו שם דאם הוא בריא ושמן. או כחוש ביותר לא מהני בדיקה אם לא בנשתנה מווסתו ע"ש:

עד רוב שנותיו. בש"ע א"ה סי' קנ"ה סעיף י"ג כ' שהם ל"ה שנים ויום אחד. כדעת הרמב"ם. ובח"מ סי' רל"ה סעיף י"א שהם שלשים וששה שנה כדעת הר"ן וטור ורשב"ם: כך הקשה בעל תי"ט בפ' יוצא דופן ולק"מ דש"ע פסק הכא לחומרא והכא לחומרא דמספקא ליה ע"ש: 0הדרן עלך האשה קמא פרק יא

סעיף קכג

רבא אמר אנס אשה מותר ליקח בתה. רבא לא פליג אברייתא. דצריך למילף באמה ואחותה ורבא יליף בבתה ומר אמר חדא ומר אמר חדא וקצת מצאתי כן בחידושי רמב"ן. ועיין מהרש"א ומהרש"ל בישו"ש: ה"ג

סעיף קכד

דעת ר"י דלא שייך הכא משום איחלופי. אם כוונת רבינו במה שכתבו תוד"ה והשני. זה אינו דהא כתבו ז"ל דהתם יוכל להיות דשרי משמע דמספקא לר"י ע"כ נראה לי להגיה דעת ריב"א שכתב כן בד"ה נשא אחותו מן האם וכפי' מהרש"א ע"ש ובב"י תמה ולדברינו ניתא:

אסורות להן משום שמא יאמרו כו'. עיין תוס' דף כ"ב ד"ה ערוה ותמצא דברי רבינו שם באר הטיב:

ואשת אביו לר"א ואתות אביו לר"ע שריין דלאו משום שמא יאמרו איכא. אף שנאסר להם משום חוקותיהן מ"מ אינו חשיב אפי' קדושה קלה ואין חוששין כלל במה שלא נאסר להן מן התורה. נ"י בשם ריטב"א:

שאני הכא שאין איסור בא אלא ע"י קידושין. ומה"ט נמי מותר באשת אחיו מאמו ובאשת אחי אביו היכא דנסבה אחיו כשהוא עובד כוכבים ולא גזור רבנן משום אשת אחיו הנולד אחריו דבקורבה גזור אבל במידי דלא אתי אלא ע"י קידושין לא גזור. מ"מ צריך ביאור על מה ששייר רבינו דינים אלו:

ויש פוסקין כר"ע ואליבא דרבא. לעיל (דף צ"ד) דאמר חמותו לאחר מיתה איכא בינייהו:

אבל חייבין משום אשת אח. אין ספק דחייב אפילו כשאינן תאומים דהא החיוב משום אשת האח מן האם. ומה לי אם המה תאומים או לא דהא מ"מ בני אם אחת נינהו. ודלא כש"ך י"ד סי' רס"ט ס"ק ו' שמסיק שמשמע בהרמב"ם ובהמגיד ולשיטתו ה"ל להביא ראיה ג"כ מלשון הרי"ף ורבינו ספ"ק דיבמות ז"ל שני אחים תאומים והיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצין ולא מייבמין אבל חייבין משום אשת אח. אבל האמת יורה דרכו דלרבותא כתבו אף שהמה תאומים דה"א דלא לחייב משום אשת אח. דהא אחים מן האב המה ולקיים מצות יבום קמ"ל דמכ"מ חייב: 0הדרן עלך נושאין פרק יב

סעיף קכה

ש"מ הדר ביה. פסק ר"ת דסומא בא' מעיניו כשר לחליצה כיון דלא ממעטינא מלעיני וסגי באחת דיכול לראות הרוק מפי היבמה. תוס'. וכן משמעות הרי"ף ורמב"ם וסמ"ג ודעת רבינו שלא פסלו אלא בסומא משתי עיניו. דהא לא הזכירו פסול זה ונשמע לן מהא דלקמן סי' י"ט על מתני' לעיני הזקנים וירקה בפניו רוק הנראה לדיינים. אבל סומא באחת מעיניו דיכול לראות לא נשמע מזה ש"מ דכשר כמו דקי"ל בדיני ממונות בפרק אחד דיני ממונות סי' ט' וכן דעת הא"ז ודלא כמהרש"ל ביש"ש סי' א' שהפריז ופוסק להלכה דאי עביד חליצה והיבם לפנינו דצריכא חליצה אחרינא. וראייתו דע"כ לעיני ממעט סומא בא' מעיניו דבסומא משתי עיניו לא צריך קרא דלא גרע מדיני ממונות אף דקאמר התלמודא לכדרבא הוא דאתיא מ"מ לפי האמת שפיר ממעטינן לסומא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ומ"מ אף הא דרבא משמע מיניה דשקולים הם. זה ליתא דבהא לא שייך אין מקרא יוצא מידי פשוטו. דלעיני יש שני פרושים לכדרשת רבא ופי' לעיני לראיית הדיינין. ואי קאי אסומא פי' עינים ממש יהיו לדיינים וכן מוכח בירושלמי דמוקי פלוגתא דר"א פוסל חליצה בלילה ורבנן מכשירין דפליגי דר"א יליף לעיני למעט לילה וחכמים מפרשי דממעט סומא. משמע להדיא מאן דדריש על דרשה זו לא ס"ל אידך דרשה. וסעד לדבר לעיני כל ישראל זו שבירת הלוחות והא היו בהן סומין דהא במעשה העגל חזרו למומן. אם לא נאמר שהיה זה כשאמר השם הורד עדיך מעליך ועוד מייתי ראיה דאפי' רבנן דפליגי על ר"מ מסתמא מודים בזה דמקשינן לענין סומא ריבים לנגעים מאחר שדומה לנגעים דחליצה ג"כ פסולה בלילה. לא ידעתי מאי קאמר דהא לקמן (דף

ק"ד) מסיק התלמודא דאף דס"ל חליצה בלילה פסולה לא מקשינן ריבים לנגעים והיינו טעמא דחליצה כתחלת דין. ובדיני ממונות כמו כן בלילה פסול וסומא באחת מעיניו כשר וטעם לזה כתב הרי"ף ורבינו שם בסנהדרין דהא כולהו אינשי לא מצי למחזי בלילה כדחזי סומא באחת מעיניו ביום וכיון דגמר דין כשר בלילה דין הוא שידין סומא אפי' תחלת הדין ביום עכ"ל. ועוד בנה יסודו על הראבי"ה שכתב וז"ל ולא יהיו סומין אפי' באחת מעיניהם דלעיני זקנים כתיב והכי איתא בירושלמי. ומיהו באחת מעיניו לא הוזכר שם ור"ת מכשיר באחת מעיניו לחליצה ע"כ. ואני אומר דע"כ לכתחלה קאמר. דאי בדיעבד מאי מייתי ראיה מהירושלמי דהא התם קאי לפרש דעת חכמים לקמן (דף ק"ד) דס"ל חליצה כשרה בלילה ואנן קי"ל כמאן דאמר דפוסל חליצה בלילה. גם תלמודא דידן פליג אהאי מלתא אירושלמי כמו שבארנו אע"כ דלכתחלה ולחומרא קאמר למיחש להך ירושלמי. וכן הוא העיקר כמו שסידר בעל מרגליות בסדר חליצה שלו הובא בד"מ סוף טור א"ה דסומא אפילו באחת מעיניו לא יחלוץ ובדיעבד כשרה החליצה:

צריכי דיינא למיקבע דוכתא מבערב. והיינו לכתחלה אבל בדיעבד דבר ברור דקביעת מקום אינו מעכב ומ"מ אם קבעו מקום ובעת החליצה הלכה למקום אחר גרע ומסתפינא שצריך חליצה אחרת. מהרש"ל סי' ב':

סעיף קכו

עד שיהיה אביו ואמו מישראל. משמעות הלשון דבעינן תרוייהו מישראל וב"כ הטור א"ה סי' קס"ט. וכבר הוכיתו תוס' דבאביו לחוד סגי וראייתם מהא דפרק עשרה יוחסין (קידושין דף ע"ח) ד"ה ור' יהודה ע' שו"ת שבות יעקב סי' קכ"ח. והרמב"ם קאמר סי' לדבר רחבעם בן שלמה שהיתה אמו גיורת אם הגון למלכות לכ"ש לחליצה וצ"ל דס"ל לגבי חליצה גלי קרא יתירה בישראל דבעינן תרוייהו מישראל ואם נניח דברי הסמ"ג כמו שהיה בדפוס ישן כמו שפי' הב"ח ולא כמו שהגיה הב"י צדקו דברי הטור. מ"מ על כל צד תמיה על רבינו שלא גילה דעתו בזה ומהרש"ל הקשה על הטור דא"כ בניו של משה רבינו יהיו פסולין לחליצה. ולא ידעתי מאי קאמר הלא נימולו קודם מ"ת ומ"ש אינהו מכל בני ישראל:

ה"ג לחליצת גרים שהיתה הורתן ולידתן בקדושה. כ"כ תוס' דף ק"א ד"ה ואנא ליישב פי' ר"ת. אבל בסנהדרין ז"ל ואין לומר דאיצטרך ליפסול אפי' לחליצת בני גרים. דבני גרים כיון שהורתן ולידתן בקדושה ישראל מעליא נינהו כדאמרי' בפרק נערה לענין נערה המאורסה עכ"ל. ולידתן בקדושה הוי כישראל מעליא לכל התורה כולה. וכוונתם דגר

אין דן לישראל אלא גר חבירו והתוס' דהכא ורבי' לא חשו להך קושיא דכתיב עליך הוא דבעינן מקרב אחיך. אבל גר דן את חבירו אף שהורתו ולידתו בקדושה והוי כישראל לכל התורה מ"מ לא מבני ישראל המה ולא מקרי עליך וא"ת עדיין תקשי קושיית ר"י שהקשה בד"ה לענין דבפרק נערה משמע דהורתו ולידתו בקדושה ישראל מעליא. א"כ אימא קרא דבישראל לא אתא למעוטי אלא הורתו שלא בקדושה לחליצת גרים דמקרב אחיך לא קאי אגרים וכמו שפי' מהרש"א קושיית תוס'. ותירוצם לא עולה לפי' ר"ת ולפי' רבינו לפי תירוץ זה. וי"ל דכיון דבישראל ע"כ אתו למעוטי גבי ישראל עד שיהא אביו מישראל. דאי להורתן ולידתן בקדושה עד שתהא אמו מישראל. זה ידעינן מקרב אחיך. א"כ לגבי חליצת גרים ע"כ בישראל קאי למעוטי בכה"ג דבמיעוט בישראל א"א לפרש על שני פנים. ומהרש"ל סי' ה' תירץ כיון דמילי דשררה נינהו לא הקפידה תורה אלא בישראל ולא בגרים ע"ש. זה ליתא דהא עדיין בתירץ זה התוס' ורבינו לא חילקו בהך סברא בין מילי דשררה לשאר דברים:

א"נ אי קבילו. כ"כ תוספת בפ' בא סימן (נדה דף מ"ט:)

וכן עיקר. והא דמסיק רבינו בסוף פרק אחד דיני ממונות בפי' הרי"ף דאיירי כשאמו מישראל אלו ואלו נאמרין באמת דמתני' איירי לדין ישראל בכל גוונא בין בכפיה בין בלא כפיה דומיא דממזר:

וניחא נמי דאיצטריך בישראל למיפסליה לחליצה. שאסור לגר לחלוץ בלא כפיה: ה"ג

סעיף קכז

והאידנא אין סנדל מצוי בינינו וכו'. ולולי דבריהם אמרתי טעם דבזמניהם לא היה מנעל מיוחד לחלוץ בו כי אם חולצת מנעל של יבם מרגלו שהיה הולך בו לכך יש לגזור משום מנעל מרופט. משא"כ עכשיו שהרב המסדר יש לו מנעל מיוחד לחלוץ ופעמים יש פעם אחת בשבוע לא שייך למגזר משום מנעל מרופט:

וכי יש סנדל במקומנו. ומסיים שם אמרתי לו מה ראה ר"מ לומר שאין חולצין במנעל:

סעיף קכח

אלא בסנדלא דטייעא. עיין פירושו בהרי"ף וכן פירש בערוך ערך חמר בשם ר"ת:

קטרינן ביה מיתנא. פרש"י בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנא (ר"ל ברגל החולץ) כי היכי דתיתי היא ותשרי והדר תחלוץ ותהוי חליצה מעליא. ומהר"י ברונא פירש קטרינן ביה במנעל ורצונו שתהיה ע"י קשירה כמו שאנו נוהגין ושלא לתפור במנעל. ומהרש"ל

סי' ו' חולק עליו ואומר שאין חילוק בחיבורם למנעל אם בתפירה אם בקשירה. ובאמת הלשון קטרינן ביה קאי אמנעל כמו דאמר דאית ביה חומרתא:

דתיהוי חליצה מעליא. דע"י קשר המיתנא מהדק טפי והוי חליצה מעליא:

כדי שיכול להלוך בו מאליו. כלומר שיהא מהודק הטיב ברגלו. ועיין מ"ש רבינו לקמן סי' ז' שאם יכול לעמוד ברגל ולהלוך בו בלא קשירה לא תפסול החליצה. אף אם לא קשר הרצועות שלא נרמז קשירה בתורה וע"ש:

עונבו כדי שיוכל להתירו באחת מידיו. קאי אר' זעירא ושאמר קשרו לא תימא שקשרו קשר ע"ג קשר כקשר של איסור שבת. אלא קושר קשר אחד ועניבה על גביו דאז בקל יוכל להתירו באחד מידיו. ואף דלענין שבת אמרו חז"ל דלא הוי קשר. מכל מקום לענין חליצה הוי קשר דהא איכא משום דלהוי מהודק יפה והא מהדק: ה"ג

לענין שבת. ומהרש"ל אמר דאינו דומה דהתם ילפינן ממקדש אבל בחליצה משום מהדק הוא ובקשר ועניבה קא מהדק. וכוונת רבינו איכא למימר דקאי דוקא על עניבה לחוד אבל קשר ועניבה ע"ג מודה דמהני ואנן נהיגין בשני קשרים זה ע"ז ואח"כ עניבה. ונראה דהיינו טעמא דאם נעשה ב' קשרים בחוזק אינה יכולה להתיר בימין. ואם לא יהיה בחוזק אז לא הוי קשר של קיימא ע"כ עושין עניבה על גבה וע"י כך קיימין הקשרים עם היות שקשר העליון אינו בחוזק נ"ל ליישב המנהג:

ע"פ ירושלמי. דהא בירושלמי הלכה ז' בעובדא דלוי בר סיסי נמי מכשיר בשינים ומ"מ לכתחלה הצריך ימין:

עד שתתיר היא ותשמט היא. מלשון זה משמע נמי אם הותרה ממילא הוי חליצה פסולה כגירסת רש"י:

סעיף קכט

שמא כיוונה. פירש היא לבד וכ"פ הרי"ף ורמב"ם. אבל גי' רש"י ותוס' שמא כיוונו תרווייהו וכתב נ"י דוקא חליצה שהוא מעשה דלאו אורח ארעא בהכי אבל רקיקה דלא אפשר בלאו הכי לא חיישי למפסלה:

סעיף קל

גם נראה דאין חולצין בו לכתחלה קאמר. ר"ל דיש לקיים נמי פי' ראשון דהא דקב הקיטע כשר היינו בדיעבד וכן הוא ברמזים וכ"כ מהרש"ל:

תניא חלצה בסמיכת הרגלים. וקשה אמאי שייר חלצה בשעם או בסיב דקתני בברייתא שחליצתה כשרה. וי"ל דהברייתא אתיא כר"מ אבל לר"י של שעם לאו מנעל הוא אע"ג

דקב הקיטע מסיק ביומא דף ע"ח דלר"י נמי מנעל הוי. מ"מ של שעם לאו מנעל הוא כמו שפרש"י להדיא שם. דהא רבא נפק ביוה"כ ברהיטני שהוא של שעם. אבל רש"י פירש בשמעתין דשעם דברייתא איירי בקשין ומגין. ושל שעם דהתם איירי ברכין. ובזה מתורץ קושיות תוס' ד"ה באנפליא ע"ש:

סעיף קלא

ור"ח פירש בשם גאון. ובתוס' הביא בשם ר"ח טעמא דלא חליץ מאן דמסגי על לוחתא דכרעא דלא מצי שפיר למדחסי' לכוליה כרעיה אארעא לפי זה נמי אתא שפיר הא דגריע מקיטע דקיטע דחיס שפיר כוליה שוקיה אארעא ע"כ:

אבל היכא דהוי תריץ כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקא כו' דהוי ראוי לבילה שאין בילה מעכבת בו. ויש תימה א"כ בר איבו או בר קיפוף דלא איתהפכו כרעייהו מבטן אמם כ"א ע"י קללת רב אשי. א"כ למה קאמר רב אשי לאו בר קיפוף חליץ דהא קודם שנתהפכו רגלם שפיר מצי ליתרוצי. וע"ק מאי האי דחשיב ראוי לבילה כיון דעכ"פ עכשיו נקטעו רגליו ואינו ראוי. בשלמא למאן דאית ליה כרעא ולא תריץ ביה איכא למימר שפיר כיון דראוי לבילה כו' אבל מי שאין לו אין שייך למימר כל הראוי. ואח"כ מצאתי קושיות אלו ביש"ש סי' י"ד ונאיד מפי' ר"ח. אמנם חל עלינו חובת ביאור לקיים דברי חכם גדול שכל דבריו דברי קבלה. ונראה שמוקי מתניתין מן הארכובה ולמטה איירי כגון שבשעת נעילת היבמה לפני יבם עדיין לא נחתך רגלו וכה"ג שפיר מצינו דהוי כל הראוי לבילה כיון דבשעת נפילה היה ראוי לחליצה כמ"ש בפרק כיסוי הדם דף פ"ג שחט בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות כדר"ז כל הראוי לבילה אע"ג דהשתא אין עפר מלמטה ואין ראוי לבילה. אלא ע"כ צ"ל כיון דבשעת שחיטה היה ראוי ליתן עפר למטה ראוי לבילה מקרי. ה"ה הכא אע"ג דהשתא נחתך רגלו מ"מ ראוי לבילה הוי כיון דבשעת נפילה היה ראוי לחלוץ. והא דקאמר רב אשי לאו בר איבי ובר קיפוף חליץ. היינו אם נפלה לפניהם מאז והלאה יבמה לחלוץ כיון דאיתהפכו כרעייהו לא מצי ליתרוצי כרעייהו:

והא דקאמר בירושלמי דעיקר חליצה התרת הרצועות נראה שהסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה: ומהרש"ל חולק על סברא זו וכתב בסימן ז' בפרק זה ביורר באריכות כשהמנעל גדול שאינו יכול להלוך בו בלא קשירה אז חליצה פסולה אף בקשירה. ולא נהירא כי אף לפי דבריו אין אלו שני דינים שקולים. דהתם המנעל גדול ולא מקרי נעל אצל זה החולץ כי נעל זה ראוי לגדול ממנו ולאותו ראוי לבעול בלא

קשירה. מה שאין כן בסנדל שלהם אין אדם לאותו זמן שיכול לעמוד ברגל בלא קשירה. נמצא תחילת עשייתך כך להיות מנעל ברגל על ידי קשירה:

כדפרישית לעיל. ריש סימן זה דלפעמים מנעל של ב"ד גדול כו':

סעיף קלב

אלמא דר"ח אוסר אפי' במספרים. דאי מותר מה פרי' והא קגדיל. הלא יכול לגלח אותה במספרים:

כי קאמר רב במספרים. מדלא קאמר אלא משמע דבית השחי אפי' במספרים אסור ולא התיר רב במספרים אלא בשאר אברים:

והא דמשמע ממפיבושת דשרי לגלח. ולא ניחא ליה למימר דמפיבושת גילח במספרים ולא כעין תער דלא שייך ביה שמלת אשה. שאין מן הדרך להעביר שערות הגוף בכך:

ואותה שעה עדיין לא נאסר. פירש מהרש"ל. כי הנשים באותו הזמן לא היו מעבירין שער בית השחי ובית ערוה שלהן שלא היה צריך להן תיקון כדאיתא בסנהדרין דף כ"א מאי דכתיב ואתנה לך שם בגוים ביפיך שאין להם לבנות ישראל שער לא בבית השחי ולא בבית הערוה ע"כ. ואני אומר נשתקע הדבר ולא נאמר. וכי תאמר שאנשים מותרים ללבוש עדי נשים נכריות. ובאותו עת כמה גיורות ובנות יפת תואר שיש להן שערות ומעבירין באותו זמן ביותר. כדי שידמו לבנות ישראל שלא היה להן שערות בית השחי ובית הערוה. אלא ה"פ דבאותו זמן לא היה אותו גזירה כדמצינו כמה גזירות שנתחדשו בדור האחרון ולא היה גזירה זו בימים הראשונים: ודע

ונראה דגירסת בעל הלכות גדולות אינה חולקת על גירסת ספרים שלנו. ובפרק אלו הן הלוקין סי' ד' כתב רבינו על גירסת בעל הלכות אלמא שאר אברים שרי במספרים. ובית השחי בית הערוה אפי' במספרים אסור. דברי רבינו אינם כמתנגדים. דהתם כתב כן על ספר הרי"ף שעשה חיבורו עליו כמו שהזכרתי בזה בכללים. ולרי"ף ע"כ ליכא למימר הא דמסיק הא בתער הא במספרים הדר ביה משנויא קמא דשני כי אמר רב בשאר אברים. דהא פסק כלישנא קמא דר"י דבית השחי ובית הערוה אסור מדברי סופרים במספרים. ופסק כרב דמיקל כל גופו כעין תער א"כ ע"כ אפי' בתר דמסיק איירי רב דוקא בשאר אברים אבל בשמעתין השיג רבינו בזה על הרי"ף ואומר דגירסת בעל הלכות אינו חולקת על גירסת שלנו ובמספרים אפי' בית השחי וערוה שרי להקל. ולא קי"ל כר"י:

דמשמע ליה דאיירי בכל אברים שבגוף. ויש לדקדק אימא דהכי פריך דהך ברייתא דקתני העברת שער מדברי סופרים ע"כ איירי בשאר אברים דאי אבית השחי קאי. הא

קתני באידך ברייתא דלוקה. וזהו לפי ס"ד דלא נחית לחלק בין תער למספרים אבל בתר דמסיק הא בתער הא במספרים איכא לאוקמי הנך תרתי ברייתות דאיירי בבית השחי וערוה והא בתער והא במספרים. אבל שאר אברים מנ"ל לאסור. וי"ל דאי הכי פריך הו"ל לשנויי מאי לוקה מכות מרדות כדשני בלישנא קמא דר"י. אע"כ דמקשי דהך ברייתא העברת שער בסתמא איירי בין שער בית השחי בין שאר איברים כמ"ש תוספת בנזיר ע"ש:

כיון דמגלח כל גופו אין זה יפוי אלא על שם רפואה הוא מגלח. צריך לתרווייהו טעמי דמלבד [הטעם] שעושה לרפואה ע"כ אסור. דאל"כ מאי מותיב לרב מדקתני המעביר בית השחי כו' אימא רב ה"ק מיקל כל גופו בתער היינו שמגלח מראשו עד רגליו. ועוד הא איתא להדיא בנזיר דף נ"ט אמר רב נחמן בנזיר מותר כיון דמעביר כל שער וקאמר עלה ולית הלכתא כוותיה אך קשה הא טעמיה דעושה לרפואה סגי וצ"ע:

סעיף קלג

אבל שאינו מחופה עור אפי' דיעבד נמי לא. אע"ג דביומא דף ע"ח מסיק דסנדל של עץ דכ"ע ס"ל דמנעל הוא והא דאסר ר' יוסי לצאת בשבת גזירה דלמא מישתלפי. י"ל דלענין חליצה נמי כיון דמשתלפי הוי כמנעל גדול שאין ראוי להלוך בו ואסור למיחלצה ביה כמ"ש תוס' בשמעתין:

סעיף קלד

שאם דנין תחילת דין בלילה הדין בטל. ומהרש"ל סי' כ' קאמר דאין מכאן ראיה דבחליצה ככה כתיב לעיכובא ומייתי ראיה מסמ"ג עשין מצוה נ"ב גבי חליצה מעומד דאם דרשינין מקרא ועמד ואמר הוי מעכב דכתב ככה לעיכובא. ואינו דומה דהא בדף ק"ד קאמר ר"ע ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש עלה קאי ככה. והתם גבי עמידה אם היה יושב צריך לעמוד נמי הוי מעשה. ותדע דהא ר"ע עצמו הכשיר באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורין והא כתיב זקנים בפרשה דיליף ברישׁ פירקין שצריך חליצה בשלשה אלא ע"כ לא קאי ככה אכולה פרשה:

וכן משמע גבי שלשה שנכנסו. וכ"פ הטור ח"מ סי' רנ"ג ודלא כמהרש"ל שכתב שהטור לא ס"ל כדעת רבינו ובפ' יש נוחלין סי' ב' הביא רבינו עוד ראיה בשם הרמב"ן מהא דקאמר פ"ק דסנהדרין דף י"א אין מקדשין את החודש אלא ביום ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש ויליף לה ממשפט מה משפט ביום אף קידוש חודש ביום שמעינן

מינה שאם עשו תחלת דין בלילה אינו כלום ע"כ. גם בזה השיג מהרש"ל שם ואומר דמקידוש חודש ליכא למילף דהתם כתיב כי חק לישראל וגו' וכל היכא דכתיב חוקה לעיכובא וקשה לדבריו עיקר חסר מן הספר דהו"ל לתלמודא למימר מה משפט ביום כו' ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש דכתיב חק לעיכובא. וע"ק לדבריו גבי ג' שנכנסו לבקר נמי ה"ל לדחות ראיה זו דכתיב והיה לכם לחקת משפט חוקה כתיב. ותו קשה הא דגמר בסנהדרין דף ל"ג דנין ד"מ ביום וגומרין בלילה דכתיב ביום הנחילו וכתיב ושפטו את העם בכל עת לדברי מהרש"ל היכי יליף מנחלות התם כתיב חוקה. והא דאורעה כל הפרשה להיות משפט לשאר דברים כדפירש רשב"ם התם. ותו דהרשב"ם אומר שם בב"ב אם נכנסו יותר משלשה הנוספים יכולים להעיד ושלשה יכולים להיות דיינים כמו גבי ראיית החודש ע"ש אימא גבי נחלות שאני דכתיב חוקה: אבל האמת יורה דרכו כמו שכתב ר"ת בפ' הקומץ (מנחות דף י"ט) דהא דקאמר הש"ס חוקה לעיכובא היינו דיליף מג"ש. וכל היכא דלא קאמר התלמודא חוקה לעיכובא אנן לא מצינן למימר הכי דאין אדם דן ג"ש מעצמו. נמצא דברי רבינו שרירין וקיימין וכ"כ הר"ן וכן מסיק הש"ך סי' ה' להלכה דאם דנין בלילה אין דיניהם דין. ומה שנהגינן להקל שיושבים דיינים ודנין בלילה דהוי כקיבלו עלייהו מחמת תקנת צבור עיין פרישה. או אם בררו הבעלי דינין לדון בלילה ולא באופן אחר. ומה שכתב הסמ"ע ואם דנו לאור הנר הוי כמו יום כבר השיג עליו הש"ך. ונראה ראיה לזה דלדברי הסמ"ע הא דכתיב ביום הנחילו צ"ל דדוקא שנכנסו לבקר החולה באישון לילה ולא היה נר אצל החולה מה שמותר לחלל שבת להדליק הנר לצורך החולה. ע"כ אין לזוז מפסק הש"ך: ה"ג

סעיף קלה

כי ידוע הוא שלא כיון. ורבים מקשים הא לעיל בסי ה' כתב רבינו חיישינן שמא כיוונה. משמע אע"ג דלא כיוון הוא מ"מ פסלינן לאחים. וא"כ הקושיא במקומה עומדת דיאמרו לה שתתכוין לחליצה. והב"ח סימן קס"ט ס"ק כ"ה תירץ דהני אמוראי ס"ל כלישנא קמא. ומעייל פילא בקופא דמחטא שזה לא נזכר ולא נרמז בתירוצו של רבינו שלא הזכיר אלא לישנא בתרא שכתב ומסיר דכי חזיזא חיישינן שמא כיוונה. ונראה דהא דחיישינן בחזינא. (חיישינן) שמא כיוונה כיון דהוא ג"כ חפץ בחליצה. (אם לאו) [ולהכי] פסלינן לאחים גזירה דשמא לפעמים יכוונו שניהם אבל אם ידוע לנו שהוא לא כיון לחליצה כ"א כל חפצו ליבמה בזה וודאי לא שייך גזירה כמו דלא גזרינן חול אטו שבת ועיין ב"ש ס"ק מ"ה שהשיב דעת רבינו דלא חיישינן להחמיר כ"א בחשש שכיוונו

שניהם וליתא כמו שהראתי באצבע לעיל בסי' ה' כתב להדיא שמא כיוונה. ובטור איתא שמא כיוונה י"ל או היא או הוא. וזהו דעת נימוקי יוסף ע"ש ודלא כב"ש:

סעיף קלו

אבל בשותת לא. ומדלא חילק ש"מ דאית ליה לרי"ף אפילו שותת בפני היבם בשעת חליצה לא הוי רקיקה וא"ת מי כתיב וירקה רוק. וצ"ל דיליף מוכי ירוק דכתיב גבי זב וביש"ש קאמר דיליף בג"ש ואינו מכוון דהא אין אדם דן ג"ש מעצמו. וק"ק לדברי רי"ף אמאי לא קבע התלמודא הך מיתיבי על הנהו דבי מדרשא: ה"ג

אבל לית בה צחצוחי הרוק לא גזרינן. דהוי מלתא דלא שכיחא ומדלא קאמר אבל בשותת לא יש לדייק אפילו כשרקקה דם בלא מציצה נמי לא גזרינן וזהו כדעת הרשב"א. וזהו היש מי שאומר בש"ע סעיף מ"ה ובב"ש ס"ק מ"ז לא דק:

סעיף קלז

ובירושלמי גרס חליצתה כשרה וכן כתב רב אלפס ז"ל. וז"ל הטור וא"א הרא"ש ז"ל השוה חליצת קטנה לחליצת קטן. ר"ל דלא הוי חליצה אפילו לפוסלה על האחין. ודבריו תמוהים מאוד דהא אם חליצה כשרה בדיעבד ק"ו דהוי חליצה לפוסלה על האחין וליכא למימר דקי"ל כרבא דאמר עד שתביא שתי שערות. דאיך יתכן שפוסק רבא דלא כמאן כיון דאפילו ר"מ לא מקיש אשה לאיש כי אם מדרבנן משום גזירה. עכ"נ שצ"ל וכן כתב רב אלפס קודם ובירושלמי גרס וכן הגרסא בכל ספרי רי"ף שלפנינו חליצתה פסולה. והיינו מדרבנן לפוסלה על האחין במו בקטן דעשאו חליצת בן ט' כגט בגדול. אבל מדאורייתא חליצת קטן אין בו מיחש דאיש כתיב בפרשה וה"ה קטנה דהשוה אשה לאיש כל זה לדעת ר"מ. אבל רבנן סברי אין חליצת קטן כלום דלא עשו חליצת בן ט' כגט בגדול. ולבסוף הסוגיא פסק רבא והלכתא עד שתביא שתי שערות. ש"מ דלא קי"ל כר' יוסי דאמר חליצת קטנה כשרה אלא כר"מ דמקיש אשה לאיש. עם היות שלר"מ מ"מ הוי חליצה לפוסלה על האחין. מ"מ לדידן דקי"ל כחכמים דחליצת קטן לא כלום אפי' למיפסלה על האחין. ומקשינן אשה לאיש אף בהך מלתא דחליצת קטנה לא חשיבא חליצה אפילו למיפסלה על האחין. וכ"כ בספר ב"ש ס"ק מ"ח אך עדיין צריכין למודעי א"כ לאיזה דבר הביא הרי"ף ורבינו הך מימרא דרב יהודה אבל חבמים אומרים אבל אשה בין גדולה בין קטנה כיון דלא קים לן כהני חבמים. וי"ל דהך והלכתא סיומא דרבא כמ"ש תוספת וה"ק רבא אמר עד שיגיע לעונת נדרים כך הוא לחכמים. אמנם לדידן

הלכתא עד שתביא שתי שערות ומש"ה מייתי הך מימרא דרב יהודה אבל חכמים כו' כדי שנדע על מי אמר רבא עד שתגיע לעונת נדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות. אע"ג דכל זה צריכין לפרש כך בהרי"ף מ"מ כתב הטור בשם אביו. שתפס הך גירסא לאפוקי גי' נ"י בהרי"ף חליצתה כשרה. אמנם פשטא דמלתא דרבינו כדעת רמב"ם וכמו שפסק בש"ע:

סעיף קלט

לא תהיה חליצה דהוי תנאי כפול. וגם שאר דברים כתנאי בני גד ובני ראובן:

אבל חליצה דאי אפשר ע"י שליח. כדאמרינן בהמדיר דף ע"ד:

דהות כעורה. ומ"מ רצה ליבמה דברים נכרים שנתן עיניו בממונה:

אמר ליה השתא מינך איפסלה. וקשה דהא לעיל סי' י"א כ' רבינו דבהני עובדי כיון דלא כוון אפילו כוונה ברקיקה לא פסלה וא"כ דחליצה זו נמי לא תפסלה. וי"ל דמ"מ הוי כוונתו לחליצה מעליא דבהאי חליצה [נפקע] זיקה ממנה:

דכיון דלא הוה ליה הגון לה ולא בעי לה לחלוץ. עיין ב"ש סימן קס"ט ס"ק ג"ו שכתב אבל משום ספיקא דדינא דצריך לחלוץ יכול לומר קים לי כהני פוסקים דמצות יבום קודם וצריך ליתן לו שכרו ע"כ. וקשה מאי קאמר דהא היא מוחזקת אדרבה היא יכולה לומר קים לי שלא ליתן לו שכירות:

סעיף קמ

אבל מעשה שרגילין עליו ליתן דבר גדול. כגון שדכנות ורפואות ושיעשה בהשבעת שדים להודיע מי גנבו ועיין בפרק בתרא דב"ק ביש"ש סימן ל"ח:

סעיף קמא

הא דאמר רוצה אני. מכאן אומר מהרש"ל בסימן ל"ב דבזמן הזה שנתפשט תקנת ר"ג לא הוי חליצה מעושה כיון שכופין אותו לחלוץ בדין אין קרוי אונס. רק שיאמר רוצה אני בלי שום אונס שבעולם. ויש נוהגין כמו שכתוב בסדר החליצה לומר לו אם אתה מבקש ליבם נתיר לך החרם דר"ג ויאמר הוא לא. וזה מנהג שטות ועושין דברי חכמים חוכא ואיטלולא. מאחר שהכל יודעין שאין יכולין להתיר לו והאריך מזה בפ' החולץ סי' י"ז. ודבריו נכונים הלכה למעשה:

סעיף קמב

אין חולצין אא"כ מכירין. גם שהיה היבם בעולמו של אחיו המת. ובכל זאת עד א' נאמן אפילו קרוב אפילו אשה כ"כ הטור:

סעיף קמג

אפי' מטבריא לציפורי. פי' רש"י אע"פ שישיבת טבריא גדולה משל ציפורי הלך אחריו לציפורי. ודווקא כגון ציפורי שיש שם ב"ד אבל אם היבם דר בכפר אינה מחויבת היבמה לילך אחריו ולחלוץ שם רק שתשלם לו הוצאות הדרך ועיין ב"ש בשער חליצה סק"ב:

וגירסת רב אלפס מודה רבא בלא אבה יבמי כר"ז דאמר כל הראוי לבילה. ר"ל שצריך למקריי' עם היבמה שתוכל לקרות לא אבה יבמי בפעם אחת וכיון שראויה לקרות אם אח"כ לא קראה בפרי ב"ד בפעם אחת לית לן בה כיון דראויה לבילה כו'. וע"ז השיג רבינו מה ענין ר"ז לכאן דמ"מ יש לטעות בפירוש דבריה שאמרה לא. בהפסק. נראה כאומרת שזה שאתם סוברים שיבמי לא רוצה ליבם אינו כן אלא אבה יבמי ליבמי:

מר זוטרא משרטט וכתב לכוליה פרשה. עיין במגילה פ"ב סי' י"א מה שכתבתי ליישב קושיות בה"ז על רבינו ע"ש:

דקי"ל שלש כותבין. הקשה בספר תפארת שמואל בחידושי י"ד סי' רפ"ד דהא רבינו בפ"ב דמגילה סי' י"א פסק כבעל ה"ג דקי"ל כר' יצחק דאמר שתים כותבין שלש אין כותבין. וכן כתב הטור בשם אביו סי' רפ"ד. ונראה להגיה לפי פרש"י דקי"ל שלש כותבין. כי כן פירש רש"י הכא בשמעתין אח"כ מצאתי כמו שהגהתי בברכת הזבח במנחות דף ל"ב. ד"ה הא מורידין ונהניתי. אבל הרמב"ם בפ"ז דהל' ס"ת ופ"ד דהל' יבום סתרי אהדדי וע"ש בכ"מ:

לא עשאה ולא כלום. היינו שצריכה לרוק עוד פעם כתיקונה אבל בדיעבד שאין היבם ויבמה לפנינו אינו מעכב דהא לא גרע מאילו לא רקקה כלל:

ונהגו העם למונעה מכל מאכל קודם החליצה. לפי שאין אנו בקיאין איזה דברים שמרבים רוק. ואפשר מטעם זה השמיט הרי"ף הא דרבא דלאו דוקא שום או גרגישא בזמן הזה. מהרש"ל: סדד חליצה

וקבעי דוכתא. משמע אפי' בו ביום. ולכתחלה קובעים מבערב. ובש"ע בסדר חליצה שאין קובעין מקום בשבת. וכתב מ"א סי' של"ט סק"ג דהיינו טעמיה שלא יהא נראה כאילו דנין בשבת ולפ"ז בי"ט מותר לקבוע מקום דהא דנין בי"ט כדאיתא להדיא במ"ק דף י"ד ועיין תוס' שם ד"ה ממנעי והעולם לא נהגו כן. ע"כ נראה דהיינו טעמיה כמו

דאין מערבין ברגליו בי"ט דהוי הכנה לחול ה"ה בכה"ג. ודלא כב"ש שאומר הטעם דהוי כאילו בונה מקום. ברם אחר העיון התוס' במ"ק הוא נגד הש"ס ערוכה בסנהדרין דף ל"ו ע"א ולכאורה דבר תמוה הוא. וצ"ל דמה שכתבו תוס' במ"ק הוא לאביי. ואביי אזל לשיטתו כמו שמבואר בשמעתא דסנהדרין שאביי לא חש לקושיות דרבא דס" לשרציחת ב"ד דוחה י"ט. ואנן קי"ל כרבא וצדקו דברי מ"א ודו"ק:

אם תרצה ליבם יבם. וכבר כתבתי בשם מהרש"ל דעכשיו שיש תקנת ר"ג מש"ה אם הוא נשוי אין אומרים לו כך דהוי כחוכא וטלולא:

שתי רצועות לקושרו. מהרש"ל אומר שהרצועות יתפור מלמעלה לקרסים וקושר בהן מלמעלה למטה כדי שיהיה הקשר ע"ג בשר רגל. ונראין דבריו. משני טעמים א' דהוי דומה לסנדלא דטייעא לעיל סי' ד' ע"ש פירושו. וכל מה שיש לעשות צורת סנדל עדיפא. ועוד לפי מה דאיתא בסדר חליצה שמתיר הקשר הרצועות. ואח"כ מתחיל להתיר קרסים מלמטה למעלה ואם הקשר למטה מן הקרסים אז מתיר כסדר הכל מלמטה למעלה:

בקשר ולא בעניבה. ומהרש"ל מסיק להלכה לעשות קשר א' ועניבה ע"ג. ואנן נהיגין ב' קשרים ועניבה ע"ג לצאת ידי כולם:

ושולפתו מעל רגלו בימינה ובשמאלה. תופסת הרגל כ"ה בירושלמי. ונראה דנכון לעשות כן כדי שהוא לא יכול לסייעה בחליצה נ"ל:

חלוץ הנעל. ג' פעמים:

ומשרטטין הקלף וכותבין לה. ועכשיו אין נוהגין לכתוב. ומהרש"ל אומר שנכון לכתוב. ולפי שיטתו שבנשוי אין אומרים לו אם תרצה ליבם יבם אין נכון לכתוב דהא בשטר חליצה כותבין רבנן דייני אמרו ליה אי צבית לייבומי תייבם. ויש אומרים שמה"ט אין כותבין דכל פעם צריך להיות עשרה בני אדם והוי פרסום ולהכי אין צריכה שטר ראיה: 0הדרן עלך מצות חליצה פרק י"ג

סעיף קמד

דרמי בר יחזקאל כוותיה. וא"ת מנ"ל דטעמא דרמי בר יחזקאל משום דבשעת נפילה נראית ככלתו. דלמא טעמיה דרמי בר יחזקאל גופא משום דרבי אושעיא דממאנת לזיקתו. וי"ל דע"כ טעמא דרב"י משום דבשעת נפילה נראית ככלתו מדנקט אסורה לאביו מכלל דלעלמא שרי ואי טעמא משום דאין ממאנת לזיקתו אסורה נמי לעלמא תוס' לעיל (דף י"ג:)

וכן כל אמוראי דלקמן דפליגי במיאנה ביה. אם אסורה לאחין או לא. הא אם אין יבם אלא אחד כ"ע מודו שאסורה לו דממאנת לזיקתו דחד וע' בהמלחמות באריכות בזה הענין:

בך הוא דלא רעינא הא באחיך רעינא. וה"ה אם אמרה אי אפשי בפלוני יבם אבל אם אמרה סתם אי אפשי בקידושין שקידשני אמי ואחי אסורה נמי לאחין:

דקאי ר' יוחנן כוותיה דכי אתא רבין א"ר יוחנן מיאנה בזה מותרת לאחין. משמע דוקא לאחין אבל לו אסורה. אבל אם מיאנה בזה ובזה אסורה לתרווייהו ויוצאת בלא חליצה דממאנת לזיקה דתרווייהו וכ"פ מהרש"ל: ה"ג

מכשירין בשנים. מתחלה משמע שבא לפסוק דבעי ג' ובסוף הביא פסק הלכה דמכשירין בשנים. וצ"ל דלכתחלה בעינן שלשה ודוקא בדיעבד מכשיר בשנים וכ"ה דעת ר"ח והעיטור. הקשה בספר ב"ש בסי' קנ"ה ס"ק י"א כיון דהלכתא בשנים הוי כמו עדים ותו לא חיישינן שהב"ד יסמכו עליהם דבתר עדים דייקי וא"כ קשה איך פסקו בפשיטות כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב הא בפני שנים יש לחוש שמא לא היו מכירין ואיני יודע איך כל האחרונים לא שתו לבם לזה ע"כ. וכבר הקדימו בזה הרב ב"י בבדק הבית סי' הנזכר. ותי' דאפשר אורחא דמלתא מסתמא שאינה ממאנת אלא בפני המכירים אותה ודוחק ולי נראה דאם אותם שמיאנה בפניהם המה יתנו לה גט מיאון. א"כ הם חותמין ואם באת לינשא יראו הב"ד שאין על החתימה אלא שנים ולכתחלה צריך להיות ב"ד של ג' יקדקו אחריו שמא לאו דינא גמירי ויחקרו אחריה אם היא היתה אשת פלוני. ואם העדים שראו המיאון יתנו עידיהן יזכירו בתוך גט מיאון בפני מי מיאנה וישאלו להעדים אם הכירוה ב"ד הראשון כמ"ש תוס' דף ק"ו. ד"ה לפיכך:

פירוש לענין מיאון. דלא תימא חליצה ומיאון דמיא להדדי שתצא ע"י מעשה שלהם ומיתנו במתני' נמי בהדדי א"כ גבי חליצה נמי מכשירין בשנים ע"ז פי' דוקא לענין מיאון אבל חליצה אפי' בדיעבד פסולה בשנים כדאמר רב נחמן גופיה כמ"ש רבינו בפ' מצות חליצה סי' י"ד:

סעיף קמה

תקינו הכי ביום פלוני כו'. ועיין בטור נוסח הגט. וצ"ל דאע"ג דנפיש דיבורא לא שייך אתי לאחלופי בגיטא דבזמן הזה אין מסדרין גט אלא בב"ד גם מיאון ודרא בתרא כי היכי דלא לימרו א"א יוצאה בלא גט מש"ה כותבין באריכות נוסח גט מיאון. ויש כח לחכמי הדור לשנות בענין זה כמו דאמר בראשונה היו כותבין כו' שלא היו סופרים בורים ולבתר

תקינו בקוצר. עכשיו שבטלה הגזירה חזרו לבראשונה ובעל העיטור מוסיף לשון גט לכתוב בו למהך להתנסבא לכל גבר כו' והכל מטעם שזכרנו. ועכשיו לא שכיח מיאון בינינו מתקנת הגאון הובא בד"מ ע"ש:

אפילו אורחין כו' אפי' שיגרה בעלה אצל חנוני כו'. כל הני מימרות איירי במכירין האורחין והחנוני שהיא אשת בעלה שממאנת בו:

נישואיה הן הן מיאוניה. פי' מהרש"ל דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא תינשא בלא מיאון. ובאינה יודעת לשמור קידושיה אין צריכה למאן ומותרת לינשא לכתחלה ובזה מיושב מה שהקשה על הרמב"ם בפירוש משניות בהא דאין יודעת לשמור קידושיה. ודבר נכון הוא:

סעיף קמו

ועוד דהא רב ושמואל. הרי"ף ורבינו מייתי הנך ראיות. דלא תימא כיון דאמר שמואל חוזרני על כל צדדי חכמים ולא מצאתי אדם שהשוה מדותיו בקטנה כר"א ורבי נמי אמר נראין דברי ר"א מדברי ר' יהושע ע"ז מביא ראיה מפרק אלמנה ניזונית דשמואל גופא ס"ל כר' יהושע:

סעיף קמז

הממאנת באיש הוא וכו'. ירושלמי אין בה אלא זיהום כהונה. ואין ב"ד מזהמין אותה. לפי מה שפסק הרמב"ם היכא שגירשה והחזירה ונשאה ושוב מיאנה שריא לכהן. צ"ל דהירושלמי קאי אסיפא דמתני' מיאון אחר גט מותרת לחזור לו דהמיאון מבטל גט אבל זיהום כהונה יש שאסורה לכהן. שוב איתא בירושלמי על אידך בבא הממאנת באיש ונשאת לאחר כו' אין בה אלא זיהום כהונה ואין ב"ד מזהמין אותה. קאי אהך דקתני במיאון מותרת לחזור לו. אבל לכהן היא אסורה. מפני ריח הגט. והנה בטור א"ה סי' ו' כתב על הרמב"ם ה"ה נמי אחר שגרשה נישאת לאחר ומיאנה בו שמותרות לכהן ע"ש. הוי הך ירושלמי תיובתא. הנה מהרש"ל סי' י"א גם הב"ח וב"ש ס"ק ו' השיגו ותמהני שכל המחברים העלימו עיניהם מדברי ירושלמי שהבאתי ע"כ מן המוסכם שפסולה לכהונה ואפי' בדיעבד: ה"ג

ומשום הכי לא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה. אבל מ"מ מותרת למאן אע"ג דמחזי כגדולה. וקשה א"כ אמאי אמרי' כל שיוצאה ממנו בגט אסורה ואמאי לא אמרי' אתיא מיאונה ומפקיע קידושי שני והוי כמו שזינתה אחר גירושין ומה שתירץ מהרש"א

בתוס' ד"ה אלמא דמשום דאזיל ומשבש לה לא חשבינן מיאונה זנות. ומיהו המיאון מבטל גט אי לא ששילשה בגיטין ע"ש. מלבד שמחלק בדוחק ובלי טעם קשה לדבריו מאי מקשה תוס' ד"ה אלמא. אימא מש"ה לא פריך מסיפא דידע המקשן מהך סברא דאזיל ומשבש משום הכי לא חשבינן מיאונה זנות אבל לענין מיאונה מבטל גט לא ניחא בהאי סברא מש"ה פריך רישא אסיפא. ונראה דלעולא דמוקי לה מתני' בגוונא חדא א"כ לדידיה ליכא לאקשויי נימא אתיא מיאונה ומפקע קידושי שני. דאיכא לאוקמי מתני' אליביה דאיירי בנשאת לאחר וגירשה. ע"ז תני כלל זה היוצאת ממנו בגט אסורה לחזור לו דעם היות שמיאונה מפקע קידושי שני מ"מ כיון דנשאת לאחר וגירשה הוי מחזיר גרושתו לאחר שנישאת. וכל קושיות תוס' אינו למאי דס"ד ולשנויא דר"א דניחא להו לאוקמי מתני' בכל גוונא וק"ל:

ותעקר לנישואין הראשונים ותתייבם. משמע דהאיבעי קאי על היא גופה אבל גירסת הישנים ותתייבם צרתה ומהרש"א מקיים גי' זו דמאי דקאמר התלמודא ותעקרינהו לנשואי קמא. היינו בנשואי אתיו ודוקא על צרתה איבעיא להו אבל היא שניה היא באיסורה עומדת וא"א ליבמה. ודבריו נכונים עד למאוד ובס' ב"ש סי' קע"ג ס"ק ט"ז האריך בדבריו שנתן עיניו בש"ע ולא ראה דברי מהרש"א שהמה בנויים על יסוד האמת וע' מהרש"ל סי' י"ב שהאריך:

סעיף קמח

ולכאורה היה נראה כדבריו. כוונתו דלא תיקשי לך אדברי ראב"ד דהא קי"ל צרת ערוה פטורה מן החליצה ומן היבום ע"ז מייתי ראיה מפ"ק כל שיכולה כו':

דשאני ערוה זו שיש לה היתר כו' הלכך כו'. שיעור דבריו כך דמשני טעמים י"ל דצרת יתומה בתיי האב לא מתייבמת. תדא דהוי צרת ערוה וחדא דנגזר צרתה אטו היא. ע"ז קאמר מכח דהוי צרת הערוה כיון דקטנה היא לאו צרת ערוה היא דהא יכולה למאן עכשיו כדפריך הש"ס לעיל (דף י"ג.) ומשני משום דרב גידל דנראית כצרת ערוה ובנדון דידן לא מיחזי כצרת ערוה שיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו. והך דלא גזרינן צרתה אטו היא. קאמר דלר"א יש לגזור אבל לרבנן אפי' בדידה לא גזרו כ"ש דבצרתה לא גזרינן ומתייבמת:

הואיל ואסירא ליה מן התורה. ומאי שנא מכל הני ט"ו עריות דפטורות מן החליצה ומן היבום. וליכא למימר דשאני ערוה זו שיש לה היתר הא סברא זו אינו אלא לרב אלפס וראב"ד לא ס"ל:

אי לאו משום דאיכא מאן דלא ידע מגירושין ואתא למשרי יבמה לשוק. ויש לתמוה לפ"ז אמאי דתי תלמודא הא דקאמר עיפא טעמא דר"א הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור מדתני ר"א אומר חולצת. דהא איכא למימר לר"א נמי דחולצת משום דאיכא מאן דלא ידע בגירושין ואתי למשרי יבמה לשוק מהרש"א. ולי לק"מ דהא ר"א אומר חולצת נמי בהמגרש את היתומה והחזירה ובהך מותרת לשוק מדאורייתא אך קידושי מדרבנן הם וא"כ היא גופה מדרבנן ואנן ניקום וניגזר גזירה לגזירה כמ"ש תוס' ד"ה היא גופה ולא דמי לצרת יתומה בחיי האב דהיא ערוה מדאורייתא:

בתוספתא פי"ג. והובא בברייתא להדיא בהמדיר דף עג ע"ש: ה"ג לכונסה ומגרש ראשון:

סעיף קנ

אבל ממזר לית בה דנישואי דרבנן נינהו. כתב מהרש"ל כאן חזר הרי"ף ממה שכתב למיל מיניה דהא מלתא ספיקא היא היכא דגדלה אפי' לא בעלה אחרי כן דאיכא למימר שהקידושין הראשונים גדלו בהדה וכאן הוציא הדבר מספיקות דאל"כ הוי בכאן ספק ממזר. וכן מוכח נמי מדבריו שכתב דלא חיישינן שמא נשרו. ואי הוי ספיקא בדבר ה"ל למיחש שמא נשרו בגדולה אפי' לא בעל מאחר דאיכא ספיקא דאורייתא. ותמהני על פה קדוש יאמר דבר זה היאך יתכן שכתב בתחלה והאי סברא סברא מעליא היא ומביא ראיה ע"ז מפרק יוצא דופן. ואח"כ יחזור מבלי טעם וסתירה ועוד מה השיג הראב"ד עליו אם הוא עצמו חזר מספיקתו. אמנם נראה דהענין כך דקי"ל שהבת יכולה למאן עם שיש לה שני גדלות י"ב שנים ויום אחד מדאורייתא והא דאמר עד מתי הבת ממאנת עד י"ב שנים ויום אחד הוא מדרבנן גזירה משום בת י"ב והביאה שתי שערות שהיא מדאורייתא אינה ממאנת ומסיק לעיל בפ' זה אם עמדה ונשאת נישואיה הם מיאוניה. ולפ"ז הכל מבואר דבשמעתין איירי שגדלה בשנים ועדיין לא יש לה שתי שערות ויכולה למאן ועמדה ונשאת הרי זה מיאון שלה מש"ה לא הוי אלא ספיקא דרבנן. אבל כשהביאה שתי שערות אחר גדלות הוי ספיקא דאורייתא והוי ספק ממזר והראב"ד השיגו על זה דליכא שום ספיקא דאורייתא דשינויא דשני רבין שינויא מעליא הוא ובזה יבא הכל על נכון דוק ותשכח כי קצרתי. ומ"ש בש"מ א"ה סי' קנ"ה סעיף כ"א הביאה שתי שערות אחר י"ב שנה כו' צריכה גט מדרבנן ולא הוי ספק ממזר. היינו שפוסק כדעת הראב"ד. וב"ש ס"ק ל"ב ל"ג ג"כ לא דק בזה שכתבנו עמוד עליו:

דהתם טבעו חכמים מטבע בגיטין. ויש לדקדק מהא דאמר שמואל בב"מ דף נ"ו הא דששאו חכמים חיזוק לדבריהם לענין תרומת מעשר של דמאי הא מני ר"מ היא. ולדברי רבי' מאי ראיה מר' מאיר שאני התם דמטבע שטבעו חכמים בגיטין וי"ל. וק"ל:

סעיף קנא

יבום דחרשת דרבנן הוא. ושלא למאן ג"כ ראויה להתרחק מהם ואיסור מדרבנן ושב אל תעשה עדיף:

והא קיים לה בביאה ראשונה. קושיא זו ליתא דכוונת הרי"ף אינו לאחר שכונס את החרשת ללמדה לקטנה שתמאן בו. אך שילמדה בתחלה קודם כניסת החרשת:

מטעמא דאמרי' לעיל. דף ק"ט דפריך מי שרי והא תני בר קפרא וכו':

וזו יוצאה עכ"פ למה תתעגן עד שתגדיל כו'. הקשה בספר לח"מ בפ"ה מהל' יבום. לדבריו מאי פריך לעיל (דף ק"ט) ומי שרי אימא ר"א סבר דיש זיקה וא"כ עכ"פ צריכה לצאת א"כ טפי עדיף לה שתמאן. ותירץ דהש"ס רוצה ליישב דברי ר"א אפי' סבר אין זיקה כר"ג. וזה דוחק. וע"ק רבי יהושע שאמר אי לו על אשתו ואי לו על אשת אחיו א"כ יוצאה עכ"פ למה תתעגן ולמה לא מלמדין אותה למאן אבל באמת לא קשה מידי שזה שכתב הרמב"ן בצירוף טעם אחר היאך יתכן שתאסר החרשת על בעלה שכנסה בהיתר ומש"ה לעיל (דף ק"ט) לא שייך טעם זה סבר ר"י שאין מלמדין מש"ה פריך הגמ' שפיר ומי שרי:

סעיף קנג

כשגיטה יוצאה מתחת ידה ואח"כ יבמה. וה"ה אם הוא אומר שבעל קודם הגט ומש"ה פטר אותה בגט ולא צריכה חליצה. והיא אומרת לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה כמ"ש הרמב"ם הטעם הואיל וקידם וגירשה בגט. וכה"ג לא צריכה גט אחר לביאתו. והא דפי' הרי"ף ורבינו. שהוא אומר בעלתי אחר הגט. משום דרב אשי מוקי הברייתא בכה"ג שגט בידה לזיקתו. ובעי חליצה ועוד גט לביאתו. ובריייתא אמתני' קאי לכך מפרש המתני' בגוונא דא וכמ"ש תוס' ד"ה אמר רב אמי דברייי' אמתני' קאי. וצ"ל דס"ל לרי"ף ורבינו כפי' שני שבתוס' דסיפא דברייתא דהוא אומר בעלתי קיימא נמי אתוך שלשים צריכה גט וחליצה. ורישא דברייתא דקתני כופין לחלוץ ה"ה דגט נמי כדקתני בסיפא אלא אכתי לא אתי לאשמועינן תקנתא דגט בהדי חליצה אלא דין כפייה ובקשה דחליצה. וא"ת לפי' הרי"ף ורבינו אמאי נאמר לאחר ל' יום חזקה דלא מוקמי אנפשיה.

אמאי לא אמרי' מסתמא לא בעיל כיון דאיכא איסור לבעול וכמ"ש הרב המגיד לדעת הרמב"ם. י"ל כיון דכנסה מ"מ לא מצי מוקמיה אנפשיה ואפשר נעשית לו כהיתר דלא ידע מהך איסורא:

משמע מתוך פירושו. כך משמע לכאורה:

הרי היא בחזקת בעולה מיד והותרה צרה ודוקא כו'. וקשה לפי זה אמאי קתני ברישא דברייתא כופין שיחלוץ הלא חזקה מסייע לו דכיון דנסתרה הרי היא בחזקת בעולה. והיא שוויתה נפשה חתיכה דאיסורא ראויה לה לבקש ממנו חליצה ואמאי כופין. וצ"ל כמ"ש הרמב"ם הואיל וקדם וגרשה בגט:

שהרי פי' שהיא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי דיוצאה בגט דלאחר שלשים איירי. וקשה כל זה ניחא לפירוש רש"י דהסיפא דהך בבא הוא אומר בעלתי כו' צריכה גט וחליצה נמי איירי דוקא אחר שלשים אבל לפי מה שפירשתי לפי' הרי"ף ורבינו ע"כ הך סיפא איירי אפילו תוך שלשים א"כ רישא דקתני היא אומרת נבעלתי כו' דומיא דסיפא מיירי נמי תוך שלשים. א"כ לשיטתם למאי נפקא מיניה בהך דינא שיוצאה לפרש"י. וצ"ל בדוחק דהנך בבי האי כדאיתא והאי כדאיתא כך צ"ל לפי' הרי"ף ורבינו וצ"ע:

כשהוא אומר בעלתי כו' אבל לא אצרה. אבל כשהיא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אז היא וצרתה בעי חליצה אם הוא בתוך שלשים דהוא נאמן:

אבל לאחר שלשים אפי' שניהם מודים. שלא נבעלה צרה מותרת:

ותימה למה לא הביא רב אלפס כו'. ובספרי רי"ף שלפנינו הביא איבעיא זו ובסי' קס"ז בסופו מיישב הב"י בדוחק גדול ע"ש:

סעיף קנד

הא לאחר מיתת בעלה לא. שאין כופין אלא מבקשין ומש"ה הוי כמורדת דמצות יבום קודם:

יבם הרי הוא כבעל ואין כופין אותו לחלוץ. משום דהוי כמורדת:

דהכא כלל. דא"כ לא הוי מצי התנא לשמוטיה וליתני דאין לה כתובה: 0הדרן עלך בית שמאי פרק יד

סעיף קנה

כשם שכנס ברמיזה כך יוציא ברמיזה. אבל לא בקפיצה כמ"ש רבינו בפ' הניזקין סי' י"ח. אבל אם כינס בקפיצה מוציא בקפיצה כ"כ האחרונים:

רצה יוציא. ירושלמי בשקידשה בכסף אבל אם קידשה בבעילה קידושיו מעשה וגירושיו אינן מעשה נ"י. וכתב ב"י עליו סי' קכ"א אבל לא ראיתי אחד מפוסקים שכתב כן. ואני ראיתי בחידושי רשב"א שהביאו ע"כ יש להחמיר:

סעיף קנו

ומאי שנא חרשת דלא מיאנה וכו' ומ"ט חרשת דלית לה כתובה. עיין חידושי רשב"א מלתא בטעמא:

ושוטה . סימני שוטה בריש חגיגה דף ג'. ת"ר איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה ולן בבית הקברות והמאבד את כסותו. אתמר רב [הונא] אמר עד שיהיה כולן בבת אחת ר' יוחנן אמר אפי' באחת מהן אם עשה דרך שטות. ובפ"ק דחולין סי' ד' פסק הרבי יותנן עיין ב"י סי' קכ"א ובב"ש שם: ה"ג

סעיף קנז

וה"ה לתנא דבי ר' ישמעאל דדרש מי שמשלחה ואינה חוזרת. וכיון דשילוחיה על ידי אביה והוא אינו חוזר לבית בעלה:

שאביה ישיאנה לאחר ולא תשוב אליו עוד. ובתוס' שאביה משמרה לחזור ולפי סברות אלו כמו כן אביה משמרה שלא לנהוג בה מנהג הפקר ודלא כמהר"ם שאמר שר"ת לא עשה מעשה אלא בקטנה. אבל בשוטה לא דהא עכ"פ אמר הכא בשמעתין דאסורה מדרבנן. וכן בריטב"א קידושין מחלק כך בין קטנה לנשתטה. אבל מסתימת רבינו משמע כדפרשתי. אמנם בפרק האיש מקדש סי' ה'. ובפרק התקבל ס"ס ט' משמע דלא עביד ר"ת מעשה אלא בקטנה דלאו בת תאוה היא ליכא למיחש אלא משום אינה יודעת לשמור את גיטה פי' שחוזרת כ"כ תוס' בקידושין ואביה משמרה שאינה חוזרת ושרי לכתחלה ודלא כמהרש"ל שאינו מכשיר בקטנה שוטה אלא בדיעבד:

דבי רבי ינאי אמרין מפני גרירה. ובתלמודא דידן דריש ר' ינאי משום דאין לה יד לגרש את עצמה. כי יש סוגיות ומימרות מהופכות משלנו תוס'. הנה בהירושלמי שלפנינו גרס ר' ינאי ובשמעתין איתא דבי ר' ינאי אית לן למימר דרבנן דבי ר' ינאי פליגי אר' ינאי:

מ"ד משום גרירה אסור. היינו בגדולה לפי שיש לה תאוה ובני אדם להוטים אחריה דנהי נמי שאינה חוזרת מ"מ איכא למיחש משום גרירה. וכל זה לכתחלה. אבל אם עבר וגירש מגורשת דכיון דלא הוי האי איסורא דנגררת אלא מדרבנן שרי בדיעבד:

סעיף קנח

שני אחין חרשין. והוא לעיל בדף קי"ב. והרי"ף ורבינו חלקו לתרי בבי: 0הדרן עלך חרש פרק טו

סעיף קנט

ואיכא דעבדי ליה סמתרי וחיי. אבל אם אמרה שראתה שנפצע מוחו וכ"ש חתכו ראשו וכל הדומה שא"א לחיות ולא מהני ליה סמתרי דמהימנא דלא משקרא כמו שנאמנת אי אמרה מת וקברתיו. אבל לדעת הרמב"ם דמשקרת. אף בכה"ג אינה נאמנת דמאי שנא:

איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם מהו. ואי קשיא תפשוט ליה ממתני' דקתני שלום בעולם נאמנת דהא ודאי מת בעלי במלחמה קאמרה דאי על מטתו מאי אריא שלום בעולם אפי' מלחמה בעולם אמרו לעיל כי אמרה מת על מטתו מהימנא אע"כ מת במלחמה איצטריך לאשמועינן היינו החזיקה היא מלחמה בעולם. תריץ מתני' דאמרה מת סתם. ואשמועי' מתני' דהואיל ושלום בעולם אע"ג דלא אמרה מת על מטתו בהדיא מסתמא מת על מטתו קאמרה. ובזמן שיש מלחמה בעולם מסתמא מת במלחמה קאמרה עד דאמרה מת על מטתו. וכי קמבעיא ליה לרבא כגון דיש שלום בעולם ואמרה איהי מת במלחמה. רש"י. וק' הא דקאמר רבא רעבון גריע ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא עדיפא מיניה ה"ל למימר אפי' אמרה מת בעלי סתמא נמי לא מהימנא. וע"ק תו מה דאמר רבא הא מת על מטתו מהימנא משמע הא מת סתמא לא מהימנא וקשה דיוקים אהדדי. ונראה דודאי אם נאמר דאם היא החזיקה מלחמה בעולם ואמרה מת בעלי במלחמה איירי מתניתין דנאמנת. אית לן למימר אם יש מלחמה בעולם אם אמרה מת בעלי במלחמה הוא דאינה נאמנת הא מת בעלי סתם נאמנת. אבל אם נאמר החזיקה היא מלחמה בעולם וקאמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת ורישא דמתני' דקתני נאמנת איירי באומרת מת בעלי סתמא וע"ז קתני בסיפא מלחמה בעולם אפי' אומרת מת בעלי סתמא אינה נאמנת. א"כ הני תרתי דינים תליא אהדדי. ורבא גופיה הוא דמבעיא ליה לכך קאמר תרתי מילי דפסיקא דאילו מלחמה בעולם כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא. הא מת בעלי סתמא רבא גופא מספקא ליה. תו קאמר הא מת על מטתו מהימנא זה מלתא דפסיקא הא מת בעלי סתמא רבא גופה דקא מבעיא ליה ודו"ק:

ועבדינן לחומרא. ואם נשאת תצא דהא ספק אשת איש היא.

אשה כלי זיינה עליה כלומר שמניחין אותה כדי לבא עליה. מש"ה נאמנת לומר שהמתינה עד צאת נפשו שאינה מתייראה מן הלסטים משא"כ ברעש מלחמה היא יראה לעמוד עד שימות לפי שזורקין חצים ואבני בליסטראות ואינם מתכוונים על מי שיפול. ואנן סהדי שהיא ממהרת לברוח על נפשה. ובשו"ת חכם צבי סי' צ"ה בנה יסודו על העיקר הזה לסעד להרמב"ם דהך ברייתא דלסטים איירי באמרה הוא מת וקברתיו. ע"ש מעייל פילי בקופא דמחטא שהעיקר חסר מן הספר. ה"ל לתרצן לתרץ שאני התם דאמרה קברתיו ואשה כלי זיינה כו'. כמו כן ברמב"ם לא הזכיר בדין לסטים שאמרה קברתיו. גם מה שמביא ראיה שם מר"י האחרון שכוונת רמב"ם דקברתיו לא מהני בשעת מלחמה דדלמא איש אחר היה ליתא שאותו דין שכתב ר"י האחרון שאמרה שאחר כמה ימים שנפסקה המלחמה קברה את בעלה בזה כ"ע מודו הואיל ולא יכולה לראותו בשעת מיתתו וכסבורה שהוא בעלה עד שתאמר הכרתיו ע"י סימנים. אבל אם אמרה מת וקברתיו תיכף או ע"י סימנים נאמנת לדידן ואי תימא דלהרמב"ם בכה"ג ג"כ נאמנת לא ה"ל לסתומי. ולפלוג דבכה"ג נאמנת. אלא ש"מ דלהרמב"ם משקרת ואומרת בדדמי ובכל גוונא אינה נאמנת:

ורב חייא בר אבין אמר. מלשון זה משמע שפוסק הרי"ף ורבינו כר' חייא בר אבין כך לפי גרסתם אבל בגי' דילן סבר רב חייא בר אבין משמע דלית הלכתא הכי אלא כדרבא. רשב"א ומהרש"ל:

סעיף קס

או דלמא טעמיה דעד א' משום דאיהי גופה. עיין נ"י דהרי"ף מפרש לאבעיא היינו באומר העד מת וקברתיו ע"ש. אבל התוס' מפרשי האיבעיא בלא אמר מת וקברתיו. אבל במת וקברתיו לא מיבעיא ליה דכיון דהיא גופה נאמנת בכה"ג וכיון דאיהי נאמנת כ"ש עד א' כמ"ש תוס' לעיל (דף צ"ד) ד"ה כי תבעי לך. ולא קא מיבעי ליה אלא היכא דהיא אינה מהימנא כגון במת סתמא ועד מהימן ע"ז קא מיבעי ליה מ"ט מהימן. ובזה מתורץ קושיות ב"ש סי' י"ז בס"ק קמ"ג שהניח בצ"ע:

דעד א' במים שאין להם סוף נאמן. וליכא למידתי דהתם נמי איירי בסימנים. תי' בב"ש שם דרי"ף סובר דוקא סימנים מובהקים מהני. א"כ איך קאמר והני מילי דתזיא לאלתר ואם אמר ס"מ למה לי דחזיא לאלתר ובשמעתין דקאמר וחזינהו לאלתר איכא למימר לרבותא נקט אע"ג דחזינהו לאלתר מ"מ בעינן סימנים מובהקים. ולי נראה יותר דאפי' בסימנים שאינם מובהקים ע"י צירוף ט"ע מהני לרי"ף כמ"ש תוס'. ומ"מ איפשטא

האיבעיא מהאי דדגלת. דאי איירי התם בסימנים. ה"ל להזכיר נמי וה"מ דאמרי סימנים כמו דאמר וה"מ דחזו בשעתיה: ה"ג

משמע אי הוי כשני עדים לא אמרו בדדמי. דהוי מצי לדחות ע"כ דלא אמרי בדדמי אלא בשני עדים. אבל בעד א' אומר בדדמי א"כ כיון דע"כ אית סברא לחלק ביניהם א"כ מנ"ל להרי"ף להמציא מדעתו דבשני עדים נמי אומרים בדדמי. ובשו"ת מאירת עינים סי' נ' נתקשה בזה והניח בצ"ע ע"ש ולא דק:

ויראה הא דבעי ואסוקינהו קמן וחזינהו לאלתר. בשו"ת פנים מאירות סי' נ' דייק מזה מדכתב רבינו אלשון הרי"ף ש"מ דס"ל כוותיה ע"ש. ולא דק דרבינו כתב ויראה על פירוקא דש"ס דקאמר ואסקינהו קמן וחזינהו לאלתר. ועל הא דקאמר הש"ס לקמן (דף קכ"א) וה"מ דכי אסקיה חזיא בשעתיה. שוב חולק שם על פרישה ואומר אי כדבריו דלא איפשטא האיבעיא למה כתב רבינו על דברי רי"ף בתרי סהדי דלא משמע כן מגמ'. משמע דבעד א' הסכים עם הרי"ף דאל"כ היה לו לכתוב דאפי' בעד א' לא נראה דבריו לסמוך עליו במים ובמלחמה ועוד ראיה מדדחי רבינו ראיית הראב"ד. ש"מ היכא שאינו אומר בדדמי מודה הרא"ש להרי"ף דנאמן משום דהוי איבעיא דאיפשטא ומכח ראיות הללו הלך דרך עקום ורחוק ע"ש באריכות ולא דק דלפי שיטת הרי"ף קאי האיבעיא במת וקברתיו ופשטה מהא עובדא דדגלת דעד א' נאמן. אבל בלא וקברתיו פשיטא ליה לתלמודא שעד אחד אינו נאמן דאמר בדדמי. ולפי שיטת רבינו במת וקברתיו פשיטא ליה לתלמודא דעד אחד נאמן כיון דהיא גופה נאמנת כ"ש עד אחד. ולא קמבעיא לש"ס אלא במת סתמא. ולא איפשטא. וא"כ לדינא ליכא נפקותא בע"א דאי במת סתמא לרי"ף נמי אינו נאמן. ואי במת וקברתיו לרבי' עד אחד נמי נאמן וכן איתא בהמאור כדברי להדיא ע"ש. והמחבר הנזכר לא שת עיניו בספר המאור וא"כ אין חולק רבינו על הרי"ף אלא במת סתמא וחזינהו לאלתר דאינו אומר בדדמי והוי כמו קברתיו הא לא חזינהו לאלתר להרי"ף אינו נאמן דאמרי בדדמי אפי' אותן שלא ראו הטביעה. ושיטת ר"י ורבינו אם לא ראו הטביעה ואמרו שמכירים בט"ע לחודיה נאמן ואין מדקדקין אחריו שאין אומרין בכה"ג בדדמי. והא דקאמר הש"ס דף קכ"א וה"מ דכי אסקיה חזיא בשעתיה צ"ל דס"ל לרבינו דהך עובדא דדגלת איירי כשראו הטביעה אבל קשה מה דמסיים רבינו וכן כתב הר"ז הלוי. ולמי שמעיין במאור מוקי להאי עובדא דדגלת בשלא ראו הטביעה. ומ"מ סיים שם בגמ' וה"מ דכי אסקיה חזיא בשעתיה ש"מ דס"ל אפי' אותן שלא ראו הטביעה מ"מ בעינן לאלתר מאחר שהפנים משתנה כששהה לאחר עלות מהמים א"כ שמא יחטא בדמיונו ויסבור שהוא ואינו כן. ע"כ נראה להגיה בדברי רבי' וכצ"ל ויראה

הא דבעינן ואסקנוהו לאלתר וסימנים היינו כו' אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו שמת (ר"ל לאלתר לאחר שהעלה מן המים) ואמר שמכירו בטביעת עין לחודיה נאמן (ר"ל בלא סימנים) וכן משמע לכאורה בקיצור פסקי הרא"ש. ולפ"ז דברי רבי' ור"י ור"ז הלוי הכל מתנבאין בסגנון א' שמחלקין בין ראה הטביעה או לא ראה לענין סימנין. אבל בין כך ובין כך בעינן דחזינן לאלתר. אבל הטור כתב בשלא ראה הטביעה אין מדקדקין אחריו אפי' לא חזו לאלתר ובלא סימנים ודאי קשה טובא. וצ"ל דס"ל דהא דכתב רבי' וכן כתב הר"ז הלוי קאי אדברי ר"י שמחלק לענין סימנים אבל רבי' ס"ל דאפי' לאלתר לא חזו ואין אומרים סימנים מהני כשלא ראו הטביעה אף שר"י ור"ז הלוי לא ס"ל כוותיה בהך דינא לא מייתי סייעתא מדבריהם אלא אעיקר דמלתא שהמה כמי מחלקין בין ראה הטביעה ללא ראה הטביעה. וראיתי בב"ש ס"ק צ' שבתשובת בן לב והרד"ך מחולקין בפירוש הרא"ש ואין בידי כעת שו"ת הללו לעיין בהם והנלע"ד כתבתי:

היינו לאותן שראו הטביעה. אבל אם ידעו מהטביעה משמע דלא הוה כראה כ"כ צ"צ סי' מ"ה:

סעיף קסא

ההוא גברא דאפקיד שומשומי. עיין ח"מ סי' רצ"ז בש"ך שהאריך:

סעיף קסב

יצחק ריש גלותא. עיין בנימוקי יוסף איך הוי עובדא. וראיתי בשו"ת שב יעקב סי' י"ח שהאריך בזה ואלמלי ראה דברי נ"י לא היה נתקשה בזה:

ומיירי בלא הוחזקו ושכיחי שיירתא. הנה לפי מה שמסיק הב"ח בא"ה סי' י"ז בקונטרס אחרון. גם בספר שו"ת שערי אפרים סי' ק"ג דמסקנת רבי' בפ' כל הגט סי' ג' דדוקא היכא דאיכא תרתי לריעותא הוא דחיישי' הא אי הוחזק ולא שכיחי או שכיחי ולא הוחזקו לא חיישינן. א"כ הא דקאמר הכא ומיירי בלא הוחזקו כו' ה"ה איפכא בהוחזקו ולא שכיחי שיירא ע"כ. ואני אומר דבדוקא נקט רבי' דאי בלא שכיחי שיירתא והוחזקו א"כ אמאי לא חייש רבא דהא לקמן גבי ענן בר חייא חייש רבא דלמא בגמלא פרתא אזיל כיון שהוחזקו שהיה שם ענן אחר אלמא בלא הוחזקו איירי כמ"ש מהרש"א בד"ה יצחק. והוכחה זו אינו אלא לתי' ר' מנתם דף קט"ז בתוס' ד"ה הכא. אבל לר"ת שם הוכחה זו ליתא דבמקום שאין מתכוין לקלקל לא אמרי הך סברא דלמא בגמלא פרחא אזיל ובזה מתורץ קושיות מהרש"א דהתוס' הוכיחו כן אפי' לדעת ר"ת אבל רבינו סובר כתירוץ ר'

מנחם וכל זה הכא לרבא גופה דחייש לגמלא פרחא. אבל לדידן לא קים לן האי סברא דגמלא פרחא. ומש"ה התם בפרק כל הגט בעי תרוייהו לדידן:

דלמא בגמלא פרחא אזיל. ע' תוס' לשון ר"ת דהכא כיון שמתכוון לקלקל אשת חבירו אזיל בגמלא פרחא. אבל התם אם הלכו בגמלא פרחא היו מקלקלים יותר בתמיה וכי משום אם הלכו בגמלא פרחא היו מקלקלים יותר:

סעיף קסג

ונהימנא מדרב המנונא. לפי מקצת רבוותא שהביא רשב"א בפ' התקבל (גיטין דף ס"ד) דלא קאמר רב המנונא אלא שאם נשאת לא תצא אבל לא לכתחלה. מאי פריך אימא הא דקתני במתני' אינה נאמנת היינו להנשא לכתחלה. וי"ל דקתני שלום בינה לבינו ומלחמה בעולם או קטטה כו' אינה נאמנת ובזמן ששלום בינו לבינה ומלחמה בעולם אפילו נשאת תצא דאמרי בדדמי וה"ה קטטה בינה לבינו ושלום בעולם:

וי"ל כגון דהוי קטטה בינייהו דאז לא מהימנא. והא דפריך הכא בשמעתין ולהימנא מדרב המנונא. היינו בשעה שאומרת לבעלה גרשתני זהו הקטטה גופה ומעולם לא היתה קטטה אחרת בינייהו וזהו היתה תחלת קטטה לכך פריך שפיר להימנא מדרב המנונא. ובספר ברית שלום פ' כי תצא נשתבש בזה והניח בתימה על רבינו וטור ע"ש:

ועבדינן לתומרא. רצונו דאיכא עוד א"ב להיפך באומר מת וקברתיו למ"ד משקרא לא מהימן ולמ"ד בדדמי מהימן וחדא מינייהו נקט הלכך פסק וקאמר עבדינן לחומרא דבכל גוונא שיש להחמיר לחד מ"ד עבדינן וכ"כ מהרש"ל ובשו"ת בית יעקב סי' קנ"ח:

ולא איפשטא. לרבי' ניחא שמסיק סי' כ"ג בהאי בעיא עד אחד במלחמה שהיא ג"כ לא איפשטא אבל להרי"ף דמסיק שם דאיפשטא מהך עובדא דדגלת ואמאי כתב בהך איבעיא דלא איפשטא דהא חד טעמא אית להו ועיין מזה בשו"ת שער אפרים סי' ק"ג ובשו"ת שב יעקב חלק א"ה סי' י' באריכות:

סעיף קסד

ה"ג בגמ' וברי"ף ואת"ל כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא תנו לי כתובתי ובטור פוסק אפי' בבעיא ראשונה אם אמרה התירוני ותנו לי כתובתי לא איפשטא וס"ל דאין מתירין אותה להנשא שמא מחמת חמוד ממון תינשא באיסור. ומפני זה כתב הב"י דרבי' לא היה גורס ואת"ל וכ"כ מהרש"ל. ואינו מן הצורך דאף דגרסינן ואת"ל

דברי הטור נכונים. דשיטת רבינו אינו כדברי הגאונים דאת"ל פשיטותא הוא וכדאיתא בכללים ע"ש:

סעיף קסה

חוץ מחמותה ובת חמותה כו' משום דסניא לה. בשו"ת מהר"י מינץ סי' י"ד מסתפק שבזמן הזה שאין מייבמין אלא חולצין. אי הני תמש נשים יכולות להעידה כיון דאין שייך הטעם ששונאות זו את זו. ובשו"ת צ"צ סי' פ"ח פשוט ליה דהאשכנזים מ"מ אין כופין לחלוץ שבשעת חליצה שואלין אותו אם רוצה ליבם או לחלוץ. ופן יתרצו שניהם ליבום וא"כ שייך בזמן הזה ג"כ זמנין דסניא ליה וכבר כתבתי לעיל בפרק מצות תליצה בסי' י"ז בשם מהרש"ל שאין לשאול עתה כיון שיש תקנת ר"ג מש"ה א"כ זה התשובה ליתא וע"ש עוד מלתא בטעמיה. ואני אבא אחריו למלאות דבריו שע"כ תאמר כן דאל"כ לא משתמיט תנא למיתני כמו דתני בפ"ק דבכורות דף י"ב עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום. כמו כן. ה"ל למיתני הכא במתני'. חמש נשים אין מעידות ועכשיו שמצות חליצה קודמת מעידות:

ולא איפשטא. ה"ה בת בעלה הבא לאחר מכאן דהיינו בת יבמה. עיין שו"ת עבודת גרשוני סי' ס"ז:

סעיף קסו

עד א' אומר מת וכו' הרי זו לא תנשא. איירי בבת אחת ואפי' נשאת תצא. ואיידי דתני ינשאו תני לא תנשא. דאי בזה אחר זה הא תו ל"ל הא קתני רישא:

הכי קאמר עד א' אומר מת והתירוה לינשא. הקשה בס' ב"ש סי' י"ז ס"ק קכ"ג לדעת הר"ן אם נשאת שלא ברשות ב"ד ע"פ עד א' הרי זו לא תצא. אמאי לא מוקי מתני' נשאת ממש ולא התירוה. ולק"מ דדייק התלמודא מדלא תני עד א' אמר מת ובא א' ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא כמ"ש תוס' בביאור המקשן ד"ה לא נישאת ע"ש:

ומתקנתא דרבנן שרי לינשא. כוונתו ליישב קושית תוס' מאי פריך מעולא אימא דלא תינשא משום דרב אסי הסר ממך וגו'. ע"ז קאמר מתקנתא דרבנן שרי לינשא. ולית לן שינויא דאביי אלא כרבא דמוקי הך דר"י בפ"ב דכתובות במילי אוחרי. ומה דקאמר רבינו תו אלא דקאמר הש"ס בפ"ב דכתובות דטוב הוא. אין הכוונה על אוקמתא דאביי אלא ר"ל על מימרא דרב אסי דמקרא הוא דרגיל בפומיה ואיני אלא מדת חסידות שלא תינשא להסיר ממנה לזות שפתים אבל לא מן הדין:

ופי' בתרא עיקר. ר"ל שינויא בתרא דשני לעיל דשתי נשים באיש א' כפלגא ופלגא דמי מש"ה לכתחלה לא תנשא ואם נישאת לא תצא אבל קשה מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי כדפריך הש"ס שם בכתובות. וליכא לשנויי כגון שניסת לאחד מעדיה הא עד א' שאמר מת לא ישא את אשתו כדתנן לעיל (דף כ"ה.) וי"ל דס"ל לרבי גבי עד המעיד אם כנס לא יוציא וכ"כ בב"ש סי' י"ב ס"ק א' שכ"כ רבי' בתשובה:

וכן מוכח בירושלמי. הלכה ה' ועיין בחידושי רמב"ן ושם תמצאנה:

והלכה כר' יוחנן. והדרי לכללן ר"מ ור"ש ור"י הלכה כר"ש ור"י וז"ל הטור סי' י"ז כתב א"א הרא"ש בתשובה (כלל נ"א סי' ה') אם שנים מעידים שמת אפי' אם יש הכחשה בדבריהם נושאין את אשתו כיון ששניהם מעידין על מיתתו ע"כ. וראיתי בשו"ת ח"י סי' קנ"ט דאין דברים אלו אמורין אלא אם יש הכחשה בבדיקות. אבל אם הכחשה בגוף העדות אין נושאין את אשתו. דע"כ לא אמר ר"י ור"ש הואיל וזו וזו מודים שאינו קיים הרי אלו ינשאו. אלא בצרות דאין הכחשת צרה הכחשה אבל לא בעדות דעלמא. וע"פ סברא זו סובב והולך באריכות להשיג על הב"ח ע"ש ולא ראה גוף התשובה שרבינו מייתי ראיה מהך מתני' אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג. ש"מ דאפי' בגוף העדות נמי לא הוי הכחשה. והא דלא תני במתני' בעדות דעלמא א' אומר מת וא' אומר נהרג תירץ הב"ח דבזה אפי' ר"מ מודה דע"כ לא קאמר ר"מ דהוי הכחשה אלא לגבי צרות כמ"ש תוס' כיון דשתיהן באין להתיר עצמן ואין מכוונת דבריהם דאמרי בדמי ואינן יודעות אמיתת הדברים. וכל זה אלא לגבי צרות דבאין להתיר עצמן. אבל בעדות דעלמא כיון דאחד מהן עכ"פ קושטא קאמר נשאת ע"פ עד א'. ולר"י ור"ש דאמרו ינשאו אפי' בצרות קים להו דינשאו ק"ו בעדים דעלמא ואין להקשות דהא בכל שמעתין משמע דהכחשת צרה לא הוי הכחשה אע"ג דעדות דעלמא הוי הכחשה היינו כשאחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת. דרבנן הימנוהו לאחת שאומרת מת. דהך דאמרי לא מת אין להאמינה דמחמת שנאה אומרת לקלקל צרתה מה שאין שייך בעדות דעלמא. אבל באומרות שתיהן מת ואחת אומרת נהרג. הסברא להפך דצרות אינן נאמנין לר"מ. ועדים בעלמא נאמנים לר"מ מכ"ש לר"י ור"ש דס"ל אפי' צרות ינשאו פשיטא וק"ו לעדות דעלמא. ואם תקשי לך הא הוי עדות מוכחשת בחקירות ובחושן משפט סי' ל' פסק דלא הוי עדות. תירץ ב"ש ס"ק כ"ה דאחד אומר מת וא' אומר נהרג הוי כבדיקות א' אומר מנה שתור וא' אומר מנה לבן ע"ש וע' שו"ת צ"צ סי' נ"ז ונ"ט ועי"ל דשאני עדות אשה דהא מדאורייתא דבר שבערוה אין פחות משנים אך מפני תקנת עגונות ומתוך חומר דייקת מש"ה אין לדמות לשאר עדות:

סעיף קסז

תאכל בתרומה. דמחזקינן לה בחזקת שהוא חי. והיינו תרומה מדרבנן ולא תרומה דאורייתא משום דאיכא חדא דעבדי איסורא דאורייתא ממ"נ. דאם היא תינשא פגעה באיסור אשת איש וצ"ל דבעלה מת. ואם צרתה אוכלת תרומה דאורייתא שהיא במיתה וצ"ל דבעלה חי ובכה"ג לא ילפי' מסוטה כ"כ תוס'. וה"ה והוא הטעם אם צרתה קבלה קידושין מאחר צריכה גט. ודלא כב"ש בסי' י"ז ס"ק קל"ד שנסתפק בזה וכן מוכח דאי תרומה דאורייתא קא אכלה אע"ג דעבדא חדא איסורא ממ"נ מאי קאמר אביי אף אנן נמי תנינא. איכא למימר התם שאני שאין חדא מינייהו עבדי איסורא ממ"נ:

סעיף קסח

ומניח כתובה ביניהן ומסתלק. לפמ"ש רבי' בפ' נערה שנתפתתה סי' ד' דארוסה יש לה כתובה מתנאי ב"ד ניחא. אבל הרמב"ם בפ"י מהל' אישות שפוסק דאין לארוסה אלא בשכתב לה צ"ל דהכא מיירי שנאבדה כתובה וכל א' טוענת שהיא היא שכתב לה. א"נ שאיירי בשמותיהן שוות. או שקנו מידו והעדים הלכו למדינת הים או שמתו כ"כ ה"ה:

וקי"ל דהלכה כר"ע מחבירו. וע' בח"מ סי' שס"ה בש"ך ס"ק ב' שהאריך. ובש"ע שם כל א' נשבע שזה גזלו ומשלם גזילה לכל א' ואחד. ובש"ע א"ה סי' מ"ט ואם קידש בביאה קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת וא'. ונתקשה בזה בספר ב"ש ס"ק ב' אמאי לא ישבעו הנשים דהא בש"ס מדמה אלו שני דינים להדדי ע"ש. ולי לק"מ דהכא חמש נשים תובעין אותו [ואם] הוא היה טוען ברי כמו הם שאינו חייב אלא לאחת מהנה שידוע לו היה נשבע ופטור ועכשיו שטוען שמא הוא מחוייב שבועה דאורייתא דהא מודה באחת מהם ואין יכול לשבע משלם משא"כ התם לענין גזל השבועה לנגזלים כדתנן אלו נשבעין ונוטלין הנגזל וכו'. מש"ה כל אחד נשבע:

בפרק הכותב. דף פ"ד. וע"ש בסי' ב' מ"ש שם:

סעיף קע

הלכך המזכה גט לאשתו במקום יבם כו'. אבל במקום שנתפשט חרם ר"ג שלא לישא שתי נשים ושלא לגרש אשתו בעל כרחה אם יבם הוא נשוי ודאי זכות הוא לה דאין סברא לומר שתצפה שתמות אשתו וישאנה. ומ"מ לא מלאני לבי להקל לגרשה לכתחלה ע"י אחר אבל בדיעבד מגורשת ופטורה מן החליצה מהרש"ל סי' כ"א. וכמו כן צ"ל דע"י גט נפסלה לכהונה והוי חוב לה וא"ת דע"י חליצה נמי פסולה לכהונה יוכל

להיות שהיבם ימות. דהיא אינה מצפה על זה וצ"ע. וכ"ז ביבם אחד. אבל כשיש שני יבמים ודאי למיתת תרי לא חיישינן וזכות הוא לה:

ת"ש דאמר ר' שמעון. ע' בטור סי' ק"מ וראיתי בשו"ת פני יהושע חלק א"ה סי' ה' יש להסתפק באשה שמנתה לה שליח להביא גיטה כיון שאנו רואים שעשתה מעשה בזה לא חזרה ועדיף מצווחת להתגרש. או אין חילוק דשמא בשעת קבלת הגט נתחרטה ואף שמקבלת הגט אח"כ כשהביא לה שמא חזרה ואח"כ שוב נתרצתה ומסיק להלכתא דאפילו בכה"ג לא מהני ומביא ראיות ע"ש. אמנם עדיין יש לי ספק אם היא עשאתה שליח לקבלה. אם מהני דכל ראיות שלו אינו אלא אם היא מנתה שליח להולכה. דאיכא למימר דלא ניחא לה להתגרש מיד שליח לקבלה פן ינחם היא או בעלה עד שתגיע הגע לידה. אבל אם היא עשאתה שליח לקבלה אית לן למימר דמהני אם זיכה הבעל ע"י אחר. יען באשת מומר אם שלחה מתחלה לקבל גט בזה ברור דמהני דוודאי זכות הוא לה. וא"כ למאי דנהיגין בגט מומר לעשות שליח לקבלה ואח"כ להולכה. אם אירע שמת השליח. וידעינן שבא הגט לידו יש לסמוך ע"ז שמגורשת מיד: 0הדרן עלך האשה שהלכה פרק טז

סעיף קעא

הרי זו לא תנשא ולא תתייבם. והרי הרי"ף והרמב"ם ורבינו וטור בסי' קנ"ו פסקו כהך מתני'. ותימה דהך מתני' מוקי בש"ס כר"מ ולא קי"ל כר"מ דחייש למיעוטא ומהרש"ל סי' ב' תירץ דרבא פליג אהא דלעיל דאמר מחוורתא כר"מ. ומוקי מתני' אליבא דכ"ע משום דסמוך מיעוט דמפילות לחזקת שוק שהיתה עומדת בתחלה וה"ל מחצה על מחצה. ואתיא אפי' אליבא דרבנן. אכן הטור שפסק נמי כן ולא הזכיר דברי אביו כמדומה שלא הרגיש בזה ע"ש באריכות. ופלא בעיני היאך יתכן לומר דרבנן מודו לר"מ במיעוט וחזקה. דהא פליגי רבנן בחולין פ"ו עלה דר' מאיר דמטהר התינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו וטעמיה דר"מ דמיעונו תינוקות אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טהרה עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא. ורבנן מטמאין ש"מ דפליגי אפי' במיעוט וחזקה. וי"ל דרבנן לא פליגי עלה דר"מ אלא לקולא. אבל לחומרא איכא למימר מודו רבנן לרבי מאיר דחיישינן למיעוט וחזקה. אבל בתוס' ד"ה חזקה משמע דרבנן פליגי אפי' בסמוך מיעוטא לחזקה. וכן משמע מלשון תוס' בבכורות גם מדברי רבי' בשמעתין ובבכורות ובריש חולין אלא דאנן חיישינן למיעוט וחזקה להחמיר. מש"ה קים לן כמתני' דהכא להחמיר דלא תנשא דחיישינן להחמיר במיעוט וחזקה. אע"ג דרבי'

דוחה ראיית ר"ת מהך דרשב"ג בבכורות. אבל מ"מ לדינא סובר רבי' כר"ת בהך מלתא דכל היכא דחזקה סמוך למיעוטא חיישינן להחמיר. ולא פליג אר"ת אלא לענין חלב פוטר. ובזה ניחא מה שמסיק הכא דלא כר"ת ובפ"ק דחולין סי' ט"ז סתם כדברי ר"ת. דקים ליה כר"ת בהך מלתא דהיכא דסמוך מיעוט לחזקה חיישינן להחמיר ולא מטעמיה דנסתייע מהך דרשב"ג בבכורות דליתא. אבל לדינא דמיעוט וחזקה קים ליה רבי' כר"ת כמתני' דהכא ויש ראיה לזה מגוסס שאבאר בסמוך. ובפ' הלוקח סי' ב' הניח בעל תי"ט בצ"ע ע"ש:

עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה. מכאן קשה למ"ש הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת דס"ס שמא הוא נקבה או שמא נפל ע"כ. א"כ תינשא מכח ס"ס. וצ"ל דס"ל דבמקום דהוי חזקת איסור באיסור דאורייתא לא מהני ס"ס כמ"ש הט"ז סי' ק"י ס"ק ט"ו וז"ל העולה מזה להלכה דבכל איסור ודאי כו' ודומה לזה האשה שהיתה בחזקת אשת איש ונולדו אח"כ ספיקות במיתת הבעל אפי' איכא ספיקי טובא לא יועילו כיון שאתה באת להוציאה מכלל א"א עכ"ל. והכא נמי החזקה מייתי לה ליבום. לא מהני ס"ס ומזה סעד לדברי ט"ז:

ומיעוט ניצולין ולא חיישינן למיעוטא וחזקה. ובבכורות פ"ג סי' ב' וז"ל ובגוסס נמי לא אזלינן בתר רובא להשיא אשתו משום דסמכינן מיעוטא דחיים לחזקת א"א. ע"כ אדלעיל קאי שמביא עוד ראיה דסמכינן מיעוט לחזקה. וכ"כ מהרש"א. אבל בעל תוי"ט שם כתב וז"ל מלשון רבי' דהכא נראה דבגוסס נמי לכתחלה אין מעידין עליו שהוא מת אבל אם נשאת לא מפקינן דהא מדמה גוסס לדין מים שאין להם סוף ע"כ. וזהו חידוש דין להתיר בדיעבד מה שלא נזכר בכל הפוסקים ואם כדבריו היה לרבי' להקשות אר"ת נמי מגוסס כמו ממים שאין להם סוף. אלא בדיעבד נמי אסור בגוסס. יען מצאתי ראיתי כדבריו שלהי מכילתין דף קכ"א בתוס' ד"ה ולא היא כו' לא חיישינן לאותו רוב ולא תינשא לכתחלה כמו רוב גוססין כו'. ש"מ דבגוסס נמי לכתחלה הוא דלא תינשא ואם נשאת לא מפקינן מיניה. וכן הדין דמ"ש דבמים שאין להם סוף דבדיעבד לא מפקינן דסמכינן ארוב ה"נ בגוסס סמכינן ארוב:

ואיכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה. ופריך בשמעתין מהא דתנן לעיל ניתן לי בן במדינת הים כו' עד חולצת ולא מתיבמת ומוקי רב פפא בגרושה ורב חייא באמרה אני והוא נחבאנו במערה וכ"פ הרמב"ם ורי"ף ורבי' השמיטו אוקמתות הללו. וצ"ל דסמכו אהאי שבקי למתני' דדחיק ואוקמיה אנפשיה בכה"ג. וב"ח וב"ש בסי' קנ"ו מיישבים בדרך שלאו פירכא היא ודבריהם א"א להבין דא"כ לדבריהם מאי פריך התלמודא ע"ש:

בפרק החולץ. דף ל"ו. אע"ג דאביי דחי לה התם. דיחויא בעלמא היא. תדע דהא ר' יוחנן לעיל (דף מ"א) קמפרש טעמא דהיבמה לא תחלוץ תוך ג' חדשים מהאי טעמא א"כ מצריכה כרוז לכהונה. רשב"א. כך היא גרסתו. וגי' דידן סתם תלמודא מוקי הכי ופריך לה ומסיק טעמא אחרינא ע"ש:

סעיף קעב

זו אומרת מת בעלי. עיין פרק האשה קמא ס"ס ד מ"ש בזה:

סעיף קעג

ואפי' ראוהו מגויד או צלוב. כל הני לא מוקמינן בחזקת מת לקולא אבל נותנין עליהם חומרי מתים וחומרי חיים כדאיתא דומה לזה בירושלמי פ' כל הגט מהרש"ל סי' ז' ותמהני פה קדוש יאמר דבר זה הלא משנה ערוכה פ"א דאהלות אפי' מגויד מאכיל בתרומה ופוטר מו היבום ש"מ דהוי כחי לכל דבר אפי' לקולא ובאמת הירושלמי לא חשיב הנך דמתני' שנותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים. ויש לחלק הנך דאהלות ידעינן שעדיין חי. אבל אם ראוהו מגויד ודומיהן והלך משם אז לא מוקמינן בחזקת חי כ"א להחמיר:

יכול להכירו בטביעת עין ע"י סימנים. ובטור ז"ל יכולין להכירו בט"ע או ע"י סימנים. ופי' ב"י בתשובה גם הב"ח סי' י"ז ס"ק ט"ו דהיה גי' לפני הטור או ע"י סימנים. והקשה על זה והעלה דהאי דכתב רבי' ט"ע וסימנים היינו סימנים שאינם מובהקים ולאחר שלשה ימים אז בעינן תרוייהו בזמן שחבול בפניו. אבל תוך שלשה ימים. אפי' אין הפרצוף שלם ניכר אפי' בט"ע לחוד ע"ש באריכות. ולפי פי' זה יש ליישב מה שהקשה הרשב"א בחדושיו ומרדכי ומהרש"ל על ר"ת מהא דדגלת לקמן (דף קכ"א) דפריך אא"א לחומרא פליג אינהו דעביד כמאן. מאי קושיא דהא התם לא נחבל בפניו וגופו שלם הוה (כדמסיק ה"מ היכא דאיכא מכה אבל היכא דליכא מכה) ודלמא הכירוהו בפרצוף פנים ובגופו. אלא ש"מ דלאחר שלשה לא. אפי' שלם שאע"פ שנדמה להם זה חיישינן שמא נתפח ע"כ. דאיכא למימר דבעל הפשטן היה ידוע לו שעובדא דדגלת הוה בשנשחת פניו ע"י כוורי והתירו על פומא דשושביני בלא אמירת סימנים. וס"ד דזה הוי כמו מכה ולהכי פשיט שפיר. דס"ד כיון דהוי לאחר חמשה ימים לא מהני ט"ע בלא סימנים. והתרצן משני דמיא מצמית צמית. והוי כמו ביבשה תוך שלשה. ופריך אדרבה הא מיא גריעי

דמרזו מכה. ומשני ה"מ כו' והכא לאו מכה היא דמה שנעשו ע"י כווריו לאחר מיתה לאו מכה היא ועיין שו"ת שב יעקב חלק א"ה סימן י"ב שמיישב על דרך אחר:

שומא לאו סי' מובהק הוא. דעשוי להשתנות לאחר מיתה טור ותימה דהא להדיא גרסי' בב"מ דף כ"ז ואב"א דכ"ע שומא אינו עשוי להשתנות לאחר מיתה והכא בשומא סי' מובהק קמפלגי. וצ"ע:

שומא (לאו) סי' מובהק הוא. ומדפליגי בשומא משמע שאר סימני גופו אין עשוי להשתנות ובשו"ת פני יהושע חלק א"ה סי' ז' מביא עוד ראיה לזה מדפריך לרבא להך לישנא דאמר סימנים דאורייתא הא קתני אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו. מאי קושיא דלמא מתני' נמי מהאי טעמא דסימן עשוי להשתנות לאחר מיתה ע"ש. ולאו ראיה היא דפריך לרבא ללישנא קמא דאמר דפליגי בשומא מצויה בבן גילוי. אבל שומא לא ס"ל דעשוי להשתנות וכ"ש שאר סימנים ועוד מסיק שם אם יש שני סימנים בגוף אע"פ שאין מובהקים ע"י צירוף חשיב כסי' מובהק. ויותר מזה הביא מהרש"ל סימן א' בגוף וסימן א' בכליו נמי סמכינן עלייהו ע"ש. גם ראיתי שהמציא הרב מוהר"ר הילמן מפראג דהיכא דיש סימנים אמצעים בגוף. וסימנים מובהקים או ט"ע בכלים לא חיישינן. משום דאי סימנים דאורייתא דס"ל חיישינן לשאלה א"כ סימני גוף מהני. וא"ת סימנים דרבנן א"כ לדידיה אצ"ל דחיישינן לשאלה: והאי איתתא שריא ממ"נ:

וה"מ דחזו להו בשעתיה. פי' תוך שעה ראשונה כך הסכמת רוב הפוסקים. והא דקאמר לעיל (דף קט"ז) אסקונהו לקמן וחזינהו לאלתר. לרבותא קאמר אע"ג דתזינהו לאלתר מ"מ בעינן סימנים מובהקין כמ"ש לעיל בפרק האשה שלום סי' א'. ועוד נראה לי דמצינו לאלתר. על זמן שעה אחת דאי' בגיטין (דף כז:) איזהו לאלתר ר' נתן אומר ששהה כדי שתעבור שיירא ותשרה ומפרש ר"ת ותשרה לשון סעודה כמו שירותא דמתוך שמוציאין כליהם כדי לסעוד חיישינן שמא נפל מהם. ושיעור סעודה מצינו שהוא שיעור שעה כדגרסינן בפסחים דף י"ב שעה ראשונה מאכל לודים. שעה שניה מאכל ליסטים. שלישית מאכל יורשים כו' ועיין שו"ת שב יעקב בסי' י"ז:

ולא עלתה בידם אלא רגלו. ואיירי ששלשלוהו ע"י חבל שקשור ברגלו רשב"א. א"נ שהעלו רגלו ע"י מצודה. רק שהיה להם סימן מובהק ברגל זו שזו הרגל מזה הגוף ששלשלוהו:

מן הארכובה ולמעלה תנשא. היינו לאחר י"ב חודש:

סעיף קעד

מים שאין להם סוף אשתו אסורה. עולמית ומעשה שהיה הנהר נקרש וחור א' פתוח ונפל א' לתוכו. והיו מסכימים גדולי הדור שנדון זה הוי כמים שיש להם סוף ואשתו מותרת. וע' שו"ת פני יהושע חלק א"ה סי' ז':

סעיף קעה

אגב איצצא מזקי. אבל גוב אריות רחב הוא ופעמים שאינם רעבים ואינן אוכלין אותו. רש"י:

נפל לתוך כבשן האש. דוקא בכה"ג שהוא עמוק ואין יכול לעלות משם. אבל אם נפל לתוך המדורה י"ל שמא יצא רשב"א והמגיד. א"נ לתוך המדורה והוא ששהה עליו כדי שישרף:

סעיף קעו

בין שהוא מתכוון בין שאינו מתכוון. קאי אכל עד שהכשירו חכמים בעדות אשה הוא. בין מתכוון בין שאינו מתכוון. אבל לא קאי אבבא דרישא אקטן כמו שפירש הטור דקטן אינו נאמן אלא לאלתר ודרך סיפור מעשה כדאיתא במתני'. אבל לא דרך עדות כלל כ"כ הראב"ן: ה"ג

היכי משכחת לה מסיח לפי תומו כי ההוא דהוה. מדקאמר כי ההוא דייקי דוקא ע"י סיפור מעשה בתחלה או בסוף כי הני עובדא אבל כל שבא לפנינו ואמר מסל"ת פלוני מת לבד אינו נאמן ויש מפוסקים דוחים דאיכא למימר מעשה שהיה כך היה בהני עובדי וה"ה אם מסל"ת בסתם מת איש פלוני נמי נאמן ע' מהרש"ל סי' ט"ז:

אבל אינסיבא לא מפקינן מיניה. היינו שאונסיבא ע"י הוראת ב"ד שטעו. או ע"פ דיבור של אדם גדול כדאמר מדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתהו דחסא ואינסיבא. אבל אם במרד ובמעל נשאת היה משמתינן להו עד שהוציאה בגט. מהר"מ מר"ב:

דיעבד אין לכתחלה לא. כל זה כשהעד מעיד שראה הטביעה ממש שהמים היו מכסין אותו אבל אם אין מעיד אלא שראה הספינה שנשברה ודומה לזה. אפי' בדיעבד מפקינן מיניה דאנן אמרי' שניצול ע"י קרש כמעשה דר"ע ור"מ:

סעיף קעז

אתאי לקמיה דרבא. גי' הרי"ף. ונכון דרב אדא בר אהבה תלמיד דרבא כמ"ש תוס' בתענית דף כ' ד"ה אמר. ועוד רב יוסף הוא סיני ולא עוקר הרים כדאי' שילהי הוריות:

וקברתיו וכן בכל הני עובדי צריך וקברתי'. ובהנך עובדי דלעיל מאן איכא ביה חסא ובי חיואי סגי בלא וקברתיו. תירץ ריטב"א התם כיון דמעיילי נפשיה לאכרוזי אי לאו דקים ליה הכי דשכיב לא הוי מכריז אבל בעובד כוכבים מסל"ת דעלמא חיישינן דאמר בדדמי עד שיאמר וקברתיו. והה"מ תירץ ומחלק בין כשאינו מזכיר שם יהודי צ"ל וקברתיו אבל כשמזכירו אל"ל וקברתיו והב"ח ס"ק ט' הקשה ע"ז ע"ש שהאריך לתרץ בדרך אחר:

מעשה בששים בני אדם שהיו מהלבים לכרכום של ביתר. עיין שו"ת צ"צ סי' מ"ב:

והא דקי"ל דעובד כוכבים מסיח לפי תומו נאמן. קשה לפי הנך פוסקים דאין מסיח לפי תומו נאמן כי אם ע"י סיפורי מעשה בתחלה או בסוף אבל מת לבד אפילו מסיח לפי תומו אינו נאמן כמ"ש לעיל סי' ו'. הא הכא לא אמרו הקומנטרסין אלא מת לבד. אח"כ מצאתי קושיא זו בב"ח ס"ק ח' ותירץ דאיירי בכה"ג שא"א להשתדל אחר עדות אחרת סמכינן אעדות עובד כוכבים מסיח לפי תומו אפי' בכה"ג ולכתחלה הוא דאין סומכין עליו במת לחוד. אבל במקום דלא אפשר סמכינן וכמו שפירש רש"י לקמן בשעת סכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין. שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה. אבל קשה לי לדבריו מאי פריך התם אילימא מת ממש דכוותיה גבי עובד כוכבים אמאי אל ישיאו את אשתו הא קי"ל כל מסיח לפי תומו הימוני מהימניה ליה. ומאי פריך הברייתא קאי אשריותא דלכתחלה:

סעיף קעח

ומשיאין ע"פ בת קול. עיין תי"ט פרושו:

דלמא צרה היא. יש מביאין ראיה מדלא פריך דלמא עובד כוכבים הוא ש"מ שבעובד כוכבים מהני מסיח לפי תומו אפילו בלא סיפור הענין ואין ראיה דאימא בעובד כוכבים ידע מהך סברא דבשעת סכנה במקום עיגון כותבין אע"פ שאין מכירין דמהיכא תיתי לומר שמתכוון לקלקלה. דלמא לא בא בפרהסיא בפומבי והעיד. מה שאין כן בצרה שיודעת שאין מקבלין עדותה בבית דין שפיר פריך שמא צרה היא ומתכוונה לקלקלה. ואהא משני כדרבי ישמעאל:

סעיף קעט

מסייע לרבי ירמיה כו' מסייע לרבי בון. הרי"ף ורבינו לא הכריעו כמאן מינייהו והמחוור שסמכו עצמן אמה שכתבו בפרק מי שאחזו סי' ב' דבעדות אשה אקילו בה רבנן דמהני עדות מפי כתבם כמו שכתבתי שם וכן כתב הר"ן ונמוקי יוסף לדעת הרי"ף ורשב"א וה"ה בפרק י"ג מהלכות גירושין וב"י וב"ח ומהרש"ל פ"ג דיבמות סי' י"ג. ודלא כהטור סי' י"ז שכתב וא"א הרא"ש ז"ל הביא דברי שניהם ולא אסיק כחד מינייהו ולכאורה נראה דאזלינן לחומרא ובספר ב"ש ס"ק כ"ז מיישב דברי הטור דהירושלמי מיירי שכותב לזכרון ולא אירי בשטר מעליא משום הכי לא הכריע. והאי דפרק מי שאחזו אירי שלא כתב לזכרון ודבריו בנוים על פי דברי הר"ן בפרק שני דכתובות ע"ש. ותמהני דהא באותה ברייתא יפה כח העדים מכח השטר מסיים ויפה כח השטר מכת העדים שהמלוה את חבירו בעדים גובה מנכסים ב"ח בשטר גובה מנכסים משועבדים. ש"מ דהך שטר דקאמר ברישא יפה כח עדים מכח השטר אפילו בשטר מעליא והעדים חתומים עליה אין משיאין את אשתו סבירא ליה להך תנא דאפילו בעדות אשה אמרינן נמי מפיהם ולא מפי כתבם. בשלמא על הר"ן לא קשה מידי שהתם קאי לפרש התוספתא דקתני יפה כח שטר מכח העדים שהשטר מוציא אשה מיד בעלה. ויפה כח העדים שאמרו מת פלוני תנשא אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני לא תנשא. דאיכא למימר דהתוספתא שם שטר קאמר. אבל בהך דהירושלמי מדלא קתני יפה כח שטר שהשטר מוציא אשה שמע מינה דלאו שם שטר קאמר. אלא בחד גוונא שטר ועדים קאמר דזה יפה כתו מזה. משום הכי צ"ל דסמך הרי"ף ורבינו אמ"ש בפרק מי שאחזו. ובזה מיושב מה שלדבריו קשה דברי הר"ן אהדדי דהוא מפרש יפה כח עדים מכח שטר היינו שכתב לזכרון בפנקסו. ובפרק מי שאחזו כתב הר"ן שהרי"ף סמך אפ' מי שאחזו דהא בפרק מי שאחזו לא אירי בכתב לזכרון דבהך ברייתא דירושלמי מפרש הר"ן בשטר מעליא וכדפרישית ועיין שו"ת צ"צ סי' נ"ה:

סעיף קפ

אמר רב מנשה. וגירסת שלפנינו רב אשי:

ומסתברא לן דפסול מדברי תורה מסיח לפי תומו משיאין ע"פ. וקשה דאם כן מאי פריך שם מדרב מנשה. לוקי מתני' במסית לפי תומו רשב"א בחידושיו שם. ולי לא קשה מידי דבכי האי גוונא לא הוי פליג ר' יהודה דהא רבי יהודה מודה בגזלן דאורייתא במסית לפי תומו דהוא נאמן כמו שמוכח שם מדברי רשב"א ע"ש:

דלא גרע מעובד כוכבים. וכגון דא צריך לפנים. אם נאמנים פסולי דאורייתא במסיח לפי תומו ע"י כתב באשר שנקיש אותו לעובד כוכבים ועובד כוכבים א"נ להעיד בכתב כמה שכתבו כל הפוסקים או נאמר דון מינה ואוקי באתרא:

סעיף קפא

פרק כל הגט. דף כ"ח וע"ש סי' ה' ומה שכתבתי שם:

סעיף קפב

מפי עד מפי אשה. היינו אשה דעלמא. אבל אשתו שנאמנת לומר מת בעלה. יותר מסתבר להאמינה. שהיא דייקת ומינסבא מתוך חומר שנחמיר עליה בסופה. משום הכי לא תקלקל את עצמה. מה שאין כן בעד אחד דניחוש שמא מכוין לקלקלה. וכן משמע ברמב"ם פרק י"ב באתה ואמרה מת בעלה נאמנת כו' וכן אם בא עד אחד ועיין שו"ת שב יעקב סי' י"ח:

סעיף קפג

היתה מסיחה לפי תומה. ואם תאמר מאי מייתי רבנן ראיה מן הפונדקית דהא מסיחה לפי תומה היתה. ויש לומר דלא היתה ממש מסיחה לפי תומה דמה שהוציאה מקלו ותרמילו [זה] היתה יכולה לעשות כן לעדות וכו'. תוס'. ועיין שו"ת צ"צ סי' מ"ב מה שכתב בפירש תוס' ויש לדקדק אימא דראייתם כך היה דאמרינן בבבא קמא דף קי"ד דאין מסיח לפי תומו נאמן בכל איסורי דאורייתא אלא לעדות אשה בלבד ע"כ מטעם עיגונא ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה. ואם כן כיון דעובדת כוכבים מסית לפי תומו נאמנת מהאי טעמא אף עד אחד ואשה יהיו נאמנים. ויש לומר בדוחק דעובד כוכבים גופה יוכיח שנאמן מסית לפי תומו ואין נאמן להעיד אפילו בעדות אשה:

ולא בעינן בעידי אשה דרישה וחקירה. בסוף פ' י"ג דגירושין מפרש הרמב"ם הטעם משום עיגונא והוי מלתא דעבידא לגלויי והראב"ד נותן טעם דדייקא ומנסבה ומקשין עליהם דהם ממציאים טעמים חדשים מה שלא נזכר בהתלמוד דהא הש"ס מפרש טעמא דלא בעי דרישה וחקירה כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמיא. וראיתי בשו"ת שב יעקב סי' י"ח שמיישב מדקאמר בברייתא אין בודקין עידי נשים סתמא ולא קאמר עידי עגונא. אלא מיירי אף באותן עידי נשים דליכא משום עגונא ולכך הוצרך הש"ס להך טעמא דמשום דכתובה הוי כד"מ ע"ש. ותימה לדבריו במקום דליכא משום עגונא תאמר

דעד אחד אינו נאמן. אלא ע"כ צ"ל דלא פלוג רבנן. א"כ לענין דרישה וחקירה נמי ועיין עוד שם ישוב אחר גם זה זה דוחק דעל כל זה היה לש"ס לפרש הטעם לענין איסור משום עיגונא ורבים יחכמו ליישב דברי הרמב"ם ולא אמרו בו דבר קיימא ושרירא. והאיר ה' עיני לקיים דברי חכמים וזהו דמאן הוא דאמר אין בודקין זהו דברי ר"ע. ולדידיה אי אפשר לומר דמהאי טעמא אין בודקין משום עגונא ומלתא דעבידא לגלויה ודייקא ומנסבה. דהא מטעמים הללו חשבו חז"ל לתקנת בנות ישראל להחזיק שמשיאין האשה ע"פ עד אחד ומפי אשה כדאיתא במכילתין בכמה מקומות אבל רבי עקיבא קודם ששמע מנחמיה איש בית דלי. הוא חד מתנאים דס"ל אין עד אחד נאמן או קרוב או אשה שמע מינה דלית ליה דחשו תכמים לטעמים אלו. אלא דהוי כשאר דבר ערוה שאין פחות משנים כשרים א"כ מאי טעמא דלא בעי דרישה וחקירה והתלמוד רוצה לפרש דברי ר' עקיבא שאמר אין צריכין דרישה וחקירה אפילו קודם שהעיד עדות מנחמיה איש בית דלי ועוד דע"כ מוכח דהך ברייתא מיירי קודם שהוחזקו דאי אחר שהוחזקו קשה מ"ט דרבי טרפון. דהא ר"ט נמי סובר לאחר שהוחזקו דמשיאין ע"פ עד אחד כדעבד עובדא בהך שמעתא. ומוכרח הש"ס לומר דהוי כד"מ. אבל לדידן דקי"ל דמשיאין אשה ע"פ עד אחד ואשה וקרוב מטעמים הללו וודאי שפיר קאמרינן דאין בודקין ועדיין חל חובת הביאור למה שבק הרמב"ם הך טעמא דתלמודא. משום דהוי קשה ליה קושית הרמב"ן אי משום כתובה ארוסה מאי א"ל הא קיימא לן דארוסה לית לה כתובה כמ"ש הרמב"ם בפרק עשירי מהלכות אישות דהיינו טעמא שלא תקנו לה עיקר כתובתה עד שתנשא. אך כל זה אם כתובה דרבנן. אבל אם מדאורייתא היא דלא איכא למימר שלא תקנו לה אין לנו לחלק בין ארוסה לנשואה והנה רבי עקיבא סובר דכתובה מדאורייתא דהא ר' עקיבא בכתובות דף ל"ח יליף ג"ש אשר לא אורשה מפתה מאונס. וא"כ ל"ל כמוהר הבתולות ואייתר להורות שיהא מוהר הבתולות כזה. ולדידיה ודאי שפיר אית למימר דמשום כתובה הוי כד"מ בין נשואה ובין ארוסה. ועפ"ז ניחא דבדף י' מייתי רבי שמעון בן גמליאל הברייתא ומסיים מכאן סמכו תכמים לכתובת אשה מן התורה ואילו לקמן (דף ל"ח) ור"י הגלילי נפקא ליה מדתניא כסף ישקול וכו' ומוהר הבתולות כזה. ולא מסיים מכאן סמכו. והיינו טעמיה דר' שמעון בן גמליאל סבר כרבי עקיבא דיליף גזירה שוה אשר לא אורשה ואייתר כמוהר לכתובת אשה דאורייתא. ודלא כפירש רש"י דיליף ממשמעותיה. אבל לר"י הגלילי צריך כמוהר למילף ג"ש בתולה הבתולות ומפתה מאונס ואונס ממפתה. ועל פי הדברים שאמרנו מוכח דהגירסא נכונה כמו שלפנינו ר"ע אומר אין בודקין. וכן גירסת חידושי רמב"ן שכתב הלכה כרבי עקיבא דאמר אין בודקין.

וכן היא גירסת רבינו בתשובה וגירסת מהרש"ל והתוספתא ונמוקי יוסף צריכין להגיה ע"ד גירסא זו ודלא כמהרש"א. ומעניני גיטין וקידושין או לאסרה על בעלה אם צריך דרישה וחקירה עיין סימן י"א בא"ה ובח"מ סימן ל' בב"י באריכות:

הדרן עלך האשה בתרא וסליקא לה מסכת יבמות